

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Regionální vlastivěda a její využití v primární škole (Karvinsko)

2023

Denisa Matejasová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a také, že jsem čerpala pouze ze zdrojů uvedených v seznamu použité literatury.

V Orlové dne 3. 4. 2023

.....

Matejasová Denisa

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce, Mgr. Aleně Vavrdové, Ph.D., především za její trpělivost, ochotu a cenné rady při zpracování práce. Dále děkuji Bc. Kateřině Portešové za pomoc při tvorbě kreseb do projektu. V neposlední řadě patří velké díky školám, zúčastněným ve výzkumném šetření, protože bez nich by nebylo možné výzkum realizovat.

OBSAH

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Kurikulární dokumenty a předmět Vlastivěda.....	9
1.1 Kurikulární dokumenty po roce 1989.....	9
1.2 RVP ZV a předmět Vlastivěda	10
1.2.1 Vzdělávací oblasti RVP ZV	11
1.2.2 Charakteristika vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět	12
1.3 Strategie 2030+	15
2 Výukové metody, organizační formy a vyučovací prostředky.....	17
2.1 Výukové metody.....	17
2.1.1 Klasické výukové metody	17
2.1.2 Aktivizační metody	18
2.1.3 Komplexní výukové metody	19
2.2 Organizační formy výuky	22
2.3 Výukové prostředky vlastivědy	23
3 Pojmy související s regionální vlastivědou	26
3.1 Region.....	26
3.2 Regionální princip.....	27
3.3 Regionální prvek.....	28
3.4 Regionalismus.....	28
3.5 Regionální identita.....	29
3.6 Region Karvinsko	30
4 Charakteristika města Orlová	32
4.1 Geografické údaje města.....	32
4.2 Historie.....	33
4.3 Symboly města Orlová.....	36

4.4	Paměťihodnosti.....	37
4.5	Kultura a jiné zajímavosti	44
4.6	Významné osobnosti.....	46
4.7	Problémy a vize města	47
EMPIRICKÁ ČÁST		50
5	Charakteristika výzkumu	50
5.1	Stanovení výzkumného problému a formulace předpokladů	51
5.2	Charakteristika výzkumné metody sběru dat.....	52
5.2.1	Didaktický test.....	52
5.2.2	Vlastnosti didaktického testu.....	52
5.2.3	Struktura didaktického testu a jeho bodování.....	53
5.3	Výzkumné šetření a jeho průběh	54
5.3.1	Pilotáž.....	54
5.3.2	Předvýzkum	55
5.3.3	Výzkumný vzorek	55
5.3.4	Průběh výzkumného šetření.....	56
6	Rozbor získaných dat.....	57
6.1	Vyhodnocení jednotlivých testových úloh	57
7	Shrnutí výsledků a platnosti předpokladů	75
7.1	Platnost předpokladů.....	75
7.2	Shrnutí výsledků	76
7.3	Navržená doporučení	77
PRAKTICKÁ ČÁST		78
8	Projekt Putování po staré Orlové.....	78
8.1	Návrh projektu	78
8.2	Průběh projektu.....	80
ZÁVĚR.....		86

Seznam zkratek.....	88
Seznam použité literatury	89
Seznam obrázků.....	93
Seznam tabulek.....	94
Seznam grafů	95
Seznam příloh.....	96

ÚVOD

V dnešní době je většina žáků ovlivněna moderními technologiemi, kdy téměř svůj veškerý volný čas tráví za počítačem nebo mobilem. Poté se stává, že do škol přichází žáci, kteří žijí více ve virtuálním světě a nemají častokrát ani potřebu poznávat své bezprostřední okolí. Přitom znalost svého nejbližšího okolí by měla patřit k základním znalostem, jimiž má žák disponovat. Již sám Jan Amos Komenský zdůrazňoval zásadu postupnosti, kdy máme postupovat od blízkého ke vzdálenému, a proto právě již ve výuce prvouky začínáme poznáváním svého nejbližšího okolí. S poznáváním a prohlubováním znalostí nadále pokračujeme ve výuce vlastivědy. Je potřebné, aby učitel žáky dostatečně motivoval a probudil v nich touhu po poznání místního regionu. Učitel toho může docílit využíváním regionálního principu a zařazováním regionálních prvků do výuky. Využívání zmíněného principu a prvků se dále odráží na formování osobnosti žáka. Žák si během poznávání buduje kladný vztah k regionu, který se poté vyobrazuje v jeho přístupu k dění v regionu. V rámci procesu poznání budujeme občana, který bude aktivní, uvědomělý a nebude mu dění v regionu lhostejné. Současně je v dnešním vzdělávání kladen důraz na propojování reálného života se školou, což nám výuka o regionu umožňuje. V diplomové práci se budeme zabývat regionální vlastivědou se zaměřením na region Karvinsko, konkrétně Orlovou.

Město Orlová leží ve Slezsku na Karvinsku. Orlová zažila svůj největší rozkvět díky objevení a těžbě nerostného bohatství. S přílivem peněz město prosperovalo, a Orlová se tak stala významným společenským a kulturním centrem Karvinska. Přílišné dolování se však začalo projevovat poklesy půdy, což zapříčinilo narušení statiky mnoha budov a jejich následné bourání. V jednu chvíli hrozilo dokonce úplné zbourání města, to se však naštěstí nestalo. Život historického centra Orlové se přesunul do jiné části, kde vzniklo nové centrum sídlištního charakteru. Nově vybudované centrum se však již nikdy nepřiblížilo kráse a kouzlu staré Orlové. Momentálně si město mnoho lidí spojuje s nálepkou „nejhoršího města v ČR“, neboť Orlová již několikátým rokem končí ve výzkumu Indexu kvality života v ČR na posledním místě. Vznikají tak zkreslené představy, jak se zde žije a jak město vypadá. Samozřejmě, žití v Orlové není nijak idylické, má mnoho problémů, ale nejsou to problémy, s kterými by se nepotýkala jiná větší města. Dalším problémem může být také skutečnost, že v minulosti se zde stěhovalo mnoho lidí za prací. Proto zde mohou být obyvatelé, kteří neznají bohatou historii města ani jeho zajímavosti, které by předávali dál mladší generaci. Z tohoto důvodu jsem se

rozhodla, že ve své diplomové práci představím Orlovou, její bohatou historii, významné osobnosti a zároveň zmapuji úroveň znalostí žáků o Orlové.

Diplomová práce je rozdělena do tří částí, a to na teoretickou, empirickou a praktickou. Hlavním cílem teoretické části je charakterizovat region Karvinska, konkrétně město Orlová. V první kapitole si vymezíme kurikulární dokumenty, jejich vývoj a zakotvení předmětu Vlastivěda v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Blíže se zaměříme na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět a její tematické okruhy. V druhé kapitole definujeme metody, formy a prostředky využívané ve výuce o regionu. Další kapitola bude pojednávat o základních termínech souvisejících s regionální vlastivědou, např. regionální princip, regionální prvek a další. V třetí kapitole charakterizujeme město Orlová. Kapitola se bude skládat z několika částí, kde vymezíme geografické údaje, historii, pamětihodnosti a významné osobnosti. Současně se budeme zabývat problémy města a jeho vizemi do budoucna.

Hlavním cílem empirické části diplomové práce je zjistit, jaké znalosti mají žáci 5. ročníků orlovských základních škol o Orlové. Z tohoto důvodu bude vytvořen didaktický test, jehož prostřednictvím si znalosti žáků ověříme. Výsledky vyhodnotíme a navrhneme případná doporučení. V praktické části diplomové práce bude hlavním cílem vytvořit projekt využitelný právě na 1. stupni ZŠ, který hravou a zážitkovou formou obohatí žáky o znalosti, týkající se Orlové. Využijeme zde rozmanitých metod a forem, zejména vycházky, práce s plánem města a orientace v jízdním řádu. V závěru diplomové práce uvedeme, zda se nám podařilo dosáhnout vytyčených cílů a zamyslíme se nad přínosem práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Kurikulární dokumenty a předmět Vlastivěda

Následující kapitola pojednává o kurikulárních dokumentech a zakotvení předmětu Vlastivěda ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. V první části se zaměříme na transformaci kurikulárních dokumentů po roce 1989, kdy došlo k zásadním změnám v českém školství. Dále v kapitole definujeme aktuální kurikulární dokumenty a vzdělávací oblast, v níž se předmět Vlastivěda nachází. Poslední část kapitoly se věnuje Strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ (dále jen Strategie 2030+) a chystaným změnám v českém vzdělávání.

1.1 Kurikulární dokumenty po roce 1989

Vymezením obsahu a cílů vzdělávání se zabývají kurikulární dokumenty, jejichž podoba se neustále vyvíjí a přizpůsobuje se potřebám dnešní společnosti. Maňák a kol. (2008, s. 14) termín kurikulum definují jako *obsah vzdělání (učivo) v širším slova smyslu a proces jeho osvojování, tj. jako veškerou zkušenost žáka (učícího se), kterou získává ve školském (vzdělávacím) prostředí, a činnosti, které jsou spojeny s jeho osvojováním a hodnocením*. Skalková (2007, s. 77) kurikulum definuje jako *celek učebního plánu a sled předmětů, specifické obsahy látky, souhrn zkušeností, které získávají žáci, vyučovací metody, prostředky a pomůcky, které odpovídají daným obsahům, adekvátní přípravě učitelů*.

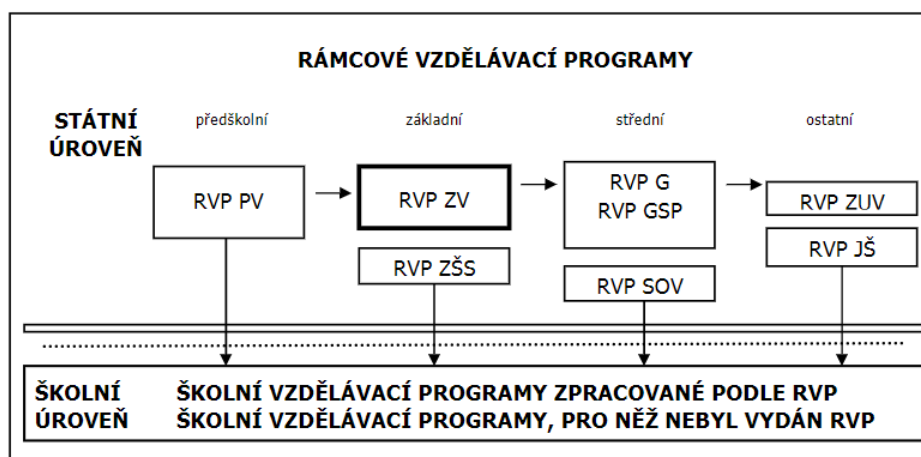
V České republice došlo k zásadním změnám ve vzdělávání po Sametové revoluci, kdy vznikl koncepční dokument **Standard základního vzdělávání (1995)**, a byly tak postupně vytvořeny tři vzdělávací programy pro základní vzdělávání, a to **Základní škola (1996)**, **Obecná škola (1996)** a **Národní škola (1997)**. Hlavním cílem bylo vzdělávání modernizovat a poskytnout žákům určitý standard, který bude platit pro všechny. V roce 1999 byla vytvořena **Koncepce vzdělání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice**, jež předcházela vzniku Bílé knihy (Tupý, 2014). Koncepce se zaměřovala zejména na změnu vzdělávacího obsahu a cílů, rovněž kladla důraz na sebehodnocení školy a jejich výsledky. Dále se v něm vymezoval vznik Rámcového vzdělávacího programu a Školního vzdělávacího programu. V roce 2001 byl formulován **Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha)**. Jedná se o zásadní a zlomový dokument, jenž přinesl do našeho vzdělávacího systému mnoho změn. V Bílé knize se věnují opět především změně cílů a obsahu vzdělávání, zvyšování kvality vzdělávání a proměny školy. Nové pojetí kurikula kladlo větší důraz na rozvoj klíčových kompetencí, než na pouhé pamětné osvojování poznatků a na vytvoření soustavy navazujících rámcově vzdělávacích programů (Národní program, 2001). Na konci roku 2004 byla schválena změna

kurikula, která tvorbu rámcových vzdělávacích programů umožňovala. Změna kurikula zavazovala školy k tvorbě vlastních školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP), podle nichž budou vyučovat. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) se stále vyvíjí, prochází změnami a úpravami, které zveřejňuje Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT).

Vlastivěda se jako samostatný předmět začíná objevovat až ve 4. ročníku základní školy, kdy navazuje na předchozí předmět prvouka. Vlastivěda nemá přesně vytyčený předmět zkoumání, dochází v ní však k prolínání mnoha oblastí. Obsahuje učivo týkající se historie, geografie a společenských věd. Propojením těchto oblastí poskytuje základ pro další učení ve specializovaných předmětech jako je např. Dějepis, Zeměpis a Občanská výchova. Již samotný název vlastivěda nám napovídá, že jejím předmětem bude zejména nauka o vlasti. Hlavním cílem je poznávání naší vlasti, její krajiny, regionu, obce – našeho domova.

1.2 RVP ZV a předmět Vlastivěda

Učivo vlastivědy je zakotveno v RVP ZV. RVP ZV je hlavním kurikulárním dokumentem, jehož prostřednictvím vznikají ŠVP. Zmíněné kurikulární dokumenty vznikají na dvou úrovních, státní a školní. Smyslem RVP je vymezit standardní a závaznou úroveň vzdělávání, jež bude právě pro školy základním kamenem při tvorbě vlastních ŠVP. Výše zmíněné dokumenty jsou přístupné nejen pro pedagogy, ale také pro širokou veřejnost. Cílem základního vzdělávání je rozvíjení klíčových kompetencí a poskytnutí všeobecného vzdělání využitelného v reálném životě (RVP ZV, 2021).

Obrázek č. 1 - Schéma státní a školní úrovně

Zdroj: RVP ZV, 2021, s. 6

Klíčové kompetence jsou v RVP (2021, s. 10) definovány jako *souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti*. V základním vzdělávání se jedná o kompetence k učení, řešení problémů,

komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní a nově k nim také přibyla kompetence digitální (RVP ZV, 2021).

1.2.1 Vzdělávací oblasti RVP ZV

V RVP ZV je vzdělávací obsah rozdělen do jednotlivých vzdělávacích oblastí, v primární škole se jedná o tyto oblasti:

- **Jazyk a jazyková komunikace** (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk);
- **Matematika a její aplikace** (Matematika a její aplikace);
- **Informatika** (Informatika);
- **Člověk a jeho svět** (Člověk a jeho svět);
- **Umění a kultura** (Hudební výchova, Výtvarná výchova);
- **Člověk a zdraví** (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova);
- **Člověk a svět práce** (Člověk a svět práce).

Každá z výše zmíněných vzdělávacích oblastí má vymezenou charakteristiku, jejíž součástí je její obsah. Dále na ni navazuje cílové zaměření vzdělávací oblasti, kde je charakterizováno, k čemu je žák prostřednictvím vzdělávacího obsahu veden, aby došlo k naplnění klíčových kompetencí (RVP ZV, 2021).

Na 1. stupni ZŠ je vzdělávací obsah rozdělen na dvě období, a to 1. období (1.–3. třída) a 2. období (4.–5. třída). Vzdělávací obsah je rovněž doplněn očekávanými výstupy a učivem, jenž jsou závazné pro školu. Očekávané výstupy mohou být upravovány vlivem podpůrných opatření, proto jsou v RVP ZV také uvedeny minimální očekávané výstupy, které by v případě těchto opatření měly být naplněny, a pro školu jsou závazné. Prostředkem dosažení očekávaných výstupů je učivo, které je členěno do jednotlivých tematických okruhů. Vzdělávací obsah je pak dále více popsán v standardech. V RVP se objevují průřezová témata, jež jsou zahrnuta ve vzdělávacích oblastech. Smyslem průřezových témat je zapojit do výuky aktuální témata pro 21. století, zabývající se problémy dnešní doby, jež směřují k vytváření postojů a hodnot žáka.

V RVP ZV nalezneme tato průřezová témata:

- **Osobnostní a sociální výchova** – je zaměřena na porozumění sobě samému a druhým, na schopnost ovládat své chování, rozvíjí komunikační schopnosti a podílí se na utváření dobrých mezilidských vztahů ve společnosti. Do hodin můžeme zařadit témata jako kooperace, mezilidské vztahy nebo komunikace.

- **Výchova demokratického občana** – cílí k pochopení významu pravidel pro fungování společnosti, rozvíjí empatii, schopnost naslouchat lidem a spravedlivě posuzovat. Podporuje rozvoj komunikačních schopností. Objevuje se zejména v tématech týkajících se domova a vlasti.
- **Výchova v myšlení v evropských a globálních souvislostech** – zaměřuje se především na pochopení sociálních a kulturních rozdílů ve světě. Snaží se bourat stereotypy a předsudky vytvořené ve společnosti. Usiluje o probuzení zájmu o Evropu, např. v tématu Objevujeme Evropu a svět.
- **Multikulturní výchova** – v rámci multikulturní výchovy se žák seznamuje s různými etnickými a kulturními skupinami, jejich tradicemi a zvyky, jenž následně může srovnávat se svou vlastní kulturou. Objevují se témata jako Kulturní difference nebo Etnický původ.
- **Environmentální výchova** – poskytuje pohled na přírodu a okolní krajinu, vede k uvědomění si žáků důležitosti odpovědného přístupu ke svému prostředí, a jaké mohou být důsledky v případě neuvědomělého jednání. Problematikou obce a prostředí se věnuje tematický okruh Vztah člověka k prostředí.
- **Mediální výchova** – hlavním cílem tohoto průřezového tématu je rozvíjet mediální gramotnost žáků. V dnešním světě plného nejrůznějších informací je důležité, aby se žák naučil informace získávat z věrohodných zdrojů nebo aby byl schopen získané informace analyzovat a vyhodnotit (RVP ZV, 2021).

1.2.2 Charakteristika vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět

Vlastivědné vyučování nalezneme ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Jedná se o vzdělávací oblast, jež se nachází pouze na 1. stupni ZŠ, a má za úkol vytvořit základy pro další specializované vyučování. Nadále se rozvíjí vědomosti a dovednosti získané v předškolním vzdělávání. Tato vzdělávací oblast poskytuje obrovskou škálu témat od rodiny, společnosti, vlasti, kultury, přírody až po zdraví a mnoho dalších témat. Žáci se učí pozorovat věci i děje, vnímat jejich vzájemné vztahy, které si poté spojují do souvislostí, a vytvářejí si tak vlastní obraz světa. Žáci poznávají své blízké okolí a sami sebe. Současně se žáci učí orientovat v čase, nejen v současnosti, ale také v minulosti. Seznamují se svými předky a historickými postavami, sledují vztahy ve společnosti, soudobý způsob života, jeho výhody a problémy. Největší důraz je kladen na propojování učiva s reálným životem, praktickými činnostmi a modelovými situacemi. Prožitek by měl být cestou k osvojování nových poznatků

a dovedností. Minimální časová dotace vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět činí 11 hodin v 1. – 5. ročníku (RVP ZV, 2021).

Hlavními cíli vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět jsou:

- utváření pracovních návyků při samostatné i týmové činnosti;
- naučit žáka se orientovat v informacích a následně je propojovat v historické, zeměpisné a kulturní rovině;
- vést žáka k tolerantnímu chování, vzájemnému respektu a chápání rozdílů mezi lidmi;
- budování pozitivního vztahu ke svému okolí a sobě samému;
- vyjadřovat své myšlenky, názory a postoje samostatně a sebevědomě;
- rozvíjet finanční gramotnost žáků;
- podporovat žáky k poznávání;
- učit žáky, jak reagovat v mimořádných situacích, kdy je ohrožena jejich nebo bezpečnost druhých lidí (RVP ZV, 2021).

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je rozdělena do pěti tematických okruhů:

- Místo, kde žijeme;
- Lidé kolem nás;
- Lidé a čas;
- Rozmanitost přírody;
- Člověk a jeho zdraví.

Každý z tematických okruhů má vymezeny své očekávané výstupy pro jednotlivá období a učivo, které si popíšeme níže.

Místo, kde žijeme

Hlavním tématem tohoto tematického okruhu je především místo bydliště. V prvním období by žáci měli být schopni vyznačit místo svého bydliště nebo školy na jednoduchém plánu. Pomocí plánu by měli být schopni naplánovat také trasu na určité místo. Dále pak žáci dokážou zaznačit, v jakém příslušném kraji se jejich obec nachází. Rovněž si v rámci pozorování všimají změn v okolí. V druhém období se nadále rozvíjí získané dovednosti. V plánu jsou schopni zaznačit nejen polohu svého bydliště, ale také svou polohu v rámci krajiny nebo státu. Orientují se v základních náčrtech, plánech a mapách, jak našeho státu, tak Evropy. V přírodě se orientují pomocí světových stran. Žáci jsou schopni na mapě vyhledat typické zvláštnosti pro region, týkající se přírody, hospodářství a osídlení. Dále porovnávají přírodu a způsob života v naší vlasti s jinými státy. Rozeznají státní symboly a hlavní orgány státní

moci. Hlavním cílem tohoto okruhu je především utváření pozitivního vztahu ke svému regionu a vlasti (RVP ZV, 2021).

V RVP ZV (2021, s. 52) nalezneme učivo, které tematický okruh Místo, kde žijeme zahrnuje, a to *domov, škola, obec (město), místní krajiny, okolní krajina (místní oblast, region), regiony ČR, naše vlast, Evropa a svět, mapy obecně zeměpisné a tematické*.

Lidé kolem nás

Tematický okruh Lidé kolem nás se zabývá zejména lidskými vztahy a chováním ve společnosti. V prvním období se žáci učí rozlišovat příbuzenské vztahy a jsou vedeni k toleranci odlišností ostatních lidí. Žáci vnímají, že jsou ve společnosti stanovená určitá pravidla, která je nutno respektovat. Uvědomují si význam různých povolání a jejich potřebu k životu. V druhém období pokračujeme s prohlubováním získaných znalostí a dovedností. Žáci si ve svém okolí všímají chování či jednání, která nejsou v pořádku. Vyjadřují na základě svých vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi v rodině, ve škole či obci. Dokážou se domluvit na pravidlech třídy, jenž si sami vytvoří. Je rozvíjena finanční gramotnost, kdy se žák učí nakládat s penězi. Hlavním cílem okruhu je rozvíjet a upevňovat zásady vhodného chování a jednání ve společnosti. Po absolvování okruhu si má být žák vědom svých základních lidských práv a povinností týkajících se školy. V RVP ZV (2021, s. 53) je vymezeno také učivo okruhu: *rodina, soužití lidí, chování lidí, právo a spravedlnost a vlastnictví*.

Lidé a čas

Tematický okruh Lidé a čas seznamuje žáky s časovými údaji a ději. Žáci poznávají, jak a proč se čas měří, jak události postupují a vytvářejí tak historii. Z počátku začínáme s událostmi v rodině, následně obci a regionu. V poslední řadě se věnujeme nejdůležitějším okamžikům v dějinách naší vlasti. V prvním období se žáci orientují v čase, rozlišují minulost, přítomnost a budoucnost. Mají povědomí o významných rodácích, kulturním a historickém dění v regionu. V druhém období se zaměřujeme na rozvíjení práce s časovými údaji. Pro pochopení minulosti a získání informací žáci navštěvují knihovny, muzea a galerie. Na příkladech z minulosti dokážou porovnat, jak se práce a zvyky jejich předků v průběhu časů měnily. Mezi učivo okruhu Lidé a čas patří: *orientace v čase a časový řád, současnost a minulost v našem životě, regionální památky, báje, mýty a pověsti* (RVP ZV, 2021, s. 54).

Rozmanitost přírody

Prostřednictvím tohoto tematického okruhu žáci poznávají rozmanitost přírody, planety Země a naší vlasti. Vztáhneme-li to konkrétně na region, žáci pozorují okolní krajinu a přírodu.

Současně si žáci uvědomují, jakým způsobem může činnost člověka ovlivnit místo, kde žijí, a proto jsou vedeni k ohleduplnému chování a ochraně přírody (RVP ZV, 2021).

Člověk a jeho zdraví

Hlavním cílem tohoto okruhu je poznání člověka z biologického a fyziologického hlediska. Žáci se seznamují, jak se lidské tělo vyvíjí od narození až po dospělost, a jaké návyky jsou správné pro udržení pevného zdraví (RVP ZV, 2021).

1.3 Strategie 2030+

V roce 2020 byla vydána MŠMT Strategie 2030+, jenž se zaměřuje na rozvoj vzdělávací politiky v České republice do roku 2030. Hlavním cílem strategického plánu je modernizace českého vzdělávacího systému tak, aby děti i dospělí byli schopni čelit nástrahám dnešního světa plného změn (Strategie 2030+, 2020).

V Strategii 2030+ (2020) jsou vymezeny dva strategické cíle, a to:

- směřovat vzdělávání více na získávání kompetencí využitelných pro aktivní občanský, profesní a osobní život;
- snížit nerovnost v poskytování kvalitního vzdělávání a umožnit, co nejvyšší rozvoj potenciálu dětí.

Pro naplnění těchto cílů bude nutná proměna vzdělávacího obsahu, metod a forem. Proměna vzdělávacího obsahu bude spočívat ve snížení objemu učiva, díky čemuž budou mít žáci dostatečný čas na osvojení učiva, jeho pochopení a případnou aplikaci v každodenním životě. Pro samotnou proměnu vzdělávacího obsahu je nutná revize nynějších vzdělávacích programů, kde budou upraveny očekávané výstupy a zároveň bude vymezeno jádrové a rozvíjející učivo. Vymezením jádrového a rozvíjejícího učiva se otevírá prostor pro individualizaci a diferenciaci výuky, kdy jádrové učivo by mělo být osvojeno všemi žáky a rozvíjející je vhodné k rozvoji nadání žáka a také dle jeho zájmu. Strategie rovněž klade důraz na aktualizaci klíčových kompetencí a jejich jasné vymezení. Hlavním cílem revize RVP je vytvoření kurikula, které bude odpovídat aktuálním potřebám a trendům ve společnosti. K RVP bude vytvořeno také modelové ŠVP, podle něhož se školy mohou rozhodnout vyučovat. Zároveň však budou mít nadále možnost vytvářet svá vlastní ŠVP (Strategie 2030+, 2020).

Revize RVP přinese řadu změn, které se bez pochyb budou týkat také vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Jedním z dalších cílů strategie je rozvoj občanských kompetencí, jež souvisí s námi probíranou oblastí. Strategie (2020, s. 33) vymezuje cíle občanského vzdělávání takto:

Cílem občanského vzdělávání je vybavit občana kompetencemi potřebnými pro zodpovědný život v demokratické společnosti, tedy dovednostmi a znalostmi k zastávání a prosazování demokratických hodnot a postojů, ochraně lidských práv a rozvoje občanské soudržnosti. Občanské vzdělávání má lidi vést k vzájemnému respektu a toleranci, ke kritickému myšlení a k aktivnímu zájmu o věci veřejné a život kolem sebe. Pro rozvoj této kompetence jsou zapojována témata, týkající se udržitelného rozvoje vedoucí k zodpovědnému chování vůči přírodě a lidem (Strategie 2030+, 2020).

2 Výukové metody, organizační formy a vyučovací prostředky

Druhá kapitola se věnuje výukovým metodám, organizačním formám a vyučovacím prostředkům, uplatňovaným při výchově a vzdělávání žáků.

2.1 Výukové metody

K dosažení vzdělávacích a výchovných cílů ve výuce využíváme výukové metody, které můžeme chápat jako soubor činností učitele podporující rozvoj vzdělávání a výchovy žáka. Jedná se však o složitý proces, který se neobejde bez spolupráce žáka a učitele (Zormanová, 2012). Maňák a Švec (2003) výukové metody rozlišují do tří skupin, a to na metody klasické, aktivizační a komplexní.

2.1.1 Klasické výukové metody

Zaměříme-li se na výuku regionální vlastivědy, z klasických výukových metod jsou obvykle využívány metody slovní. Jestliže chceme žákům zprostředkovat např. pověst spjatou s jejich regionem nebo regionální osobností volíme často metodu **vyprávění**. Vyprávění chápeme jako nástroj k zprostředkování informací, kdy učitel je přenašeč informací a žáci aktivní posluchači. Žáci se v rámci tohoto procesu učí naslouchat, projevovat pocity a následně vyjadřovat své zážitky a zkušenosti. Velmi důležité je učitelovo provedení, tzn. jeho práce s hlasem, vhodně zvolené téma, ale také dramatickost a napětí, které zapříčiní žákovo vtažení do děje (Maňák a Švec, 2003).

Další metodou je **rozhovor** učitele s žáky. Rozhovor je řízený učitelem, má za úkol zaktivizovat žáky, přilákat jejich pozornost a vyvolat v nich otázky. Největším úskalím při této metodě je volba vhodných otázek. Příkladem nevhodně zvolené otázky je případ, kdy učitel musí během zadání otázky několikrát změnit nebo doplnit otázku, aby žáci pochopili její smysl. Rovněž otázka, na které jsou jednoslovné odpovědi ano/ne nebo velmi široce položená otázka. Kromě volby vhodných otázek si musíme uvědomit, co je naším cílem a kam spějeme. Důležitým faktorem je věk žáků, proto by otázky měly odpovídat jejich rozumovým schopnostem a být přiměřené. K výkladu bychom se měli přiklánět spíše v situacích, kdy víme, že dané učivo je problematické.

Ve škole často využíváme metodu **práce s textem**. Maňák a Švec (2003, s. 64) práci s textem popisují jako: *výukovou metodu založenou na zpracování textových informací, jejichž využití směřuje k osvojení nových poznatků, k jejich rozšíření a prohloubení, popř. k jejich upevnění a fixaci*. Naším hlavním cílem je, aby žáci porozuměli psanému textu, dokázali se v něm orientovat a najít potřebné informace k učení. Následně má být žák schopen vlastními

slovy interpretovat přečtené a vytvořit si svůj vlastní názor, postoj a klást případné otázky k textu. Nejčastěji využívaným prostředkem při této metodě je učebnice. Kromě učebnic využíváme také časopisy, pracovní listy, zjednodušené texty s pověstmi a jiné.

U názorně-demonstračních metod využíváme často metodu **předvídání a pozorování**. Metoda předvádění *zprostředkovává žákům prostřednictvím smyslových receptorů vjemy a prožitky, které se stávají stavebním materiálem pro následné psychické úkony a procesy* (Maňák a Švec, 2003, s. 78). Při předvádění názorně ukazujeme, jak zacházet s určitými pomůckami, např. kompas, buzola, mapa, nebo jak postupovat při konkrétní činnosti.

Důležitým faktorem u předvádění je učitelův slovní komentář, kterým zaujme žáka. V průběhu rozhovoru učitel upozorňuje žáky na důležité prvky. Pozorování bývá součástí předvádění, ale může se vyskytovat i samostatně. Předmětem pozorování mohou být předměty, přirozené prostředí nebo společenské jevy. Nejvhodnější metodou pozorování je exkurze nebo vlastivědná vycházka (Spáčilová, Nelešovská, 2005). Žák na základě pozorování poznává své nejbližší okolí, pozoruje změny v místě bydliště a školy, tudíž dochází k uplatňování regionálního principu (Vavrdová, 2009).

Metody dovednostně praktické se zaměřují na přímou aktivitu žáků, která je soustředěna na poznání skrz **manipulaci s předměty**. Ve vlastivědě se uplatňují například při práci s mapou a plánem města. Dále jejich uplatnění nalezneme v dopravní výchově, při plánování cesty na určité místo nebo také u zjišťování informací, které můžeme vyčíst z mapy. Všechny tyto činnosti hrají významnou roli při budování kladného vztahu žáka ke svému bydlišti, své zemi a jejímu kulturnímu dědictví (Spáčilová, Nelešovská, 2005).

2.1.2 Aktivizační metody

Mezi další výukové metody patří aktivizační metody. Jak již z výše uvedeného slova vyplývá, jsou to metody, jež mají za úkol žáka zaktivizovat a motivovat jej k myšlení a učení. Vhodným postupem, jak zjistit názory žáků na dané téma, případně problém, týkající se regionu nebo místa bydliště, je **diskuse**. Pomocí diskuse se žáci učí naslouchat, argumentovat a obhajovat své vlastní názory. Rozvíjí se schopnost komunikace. Za poměrně nezbytné považujeme alespoň částečnou znalost problému, bez toho by nebylo možné předkládat své argumenty. Diskusi může vést učitel nebo žák dostatečně schopný na to, aby dokázal moderovat a usměrňovat diskusi správným směrem (Maňák a Švec, 2003).

Diskuse nemusí mít pouze výše zmíněnou formu. Typem diskuse může být i beseda. V rámci besedy se žáci mohou seznámit s člověkem, který se zasloužil určitým způsobem

o rozvoj města, stál u jeho významných historických událostí nebo se člověkem vykonávajícím určitou činnost spjatou s danou oblastí. Vztáhneme-li to na oblast Karvinska, zcela určitě lze využít téma těžby uhlí.

Chceme-li výuku zpestřit a současně upevnit probírané učivo hravou formou volíme **didaktickou hru**. Didaktickou hru Zormanová definuje jako *dobrovolně volenou aktivitu, jejímž produktem je osvojení či upevnění učební látky, která aktivizuje žáky a rozvíjí jejich myšlení a poznávací funkce. Převážně slouží k fixaci učební látky* (2012, s. 64).

Spáčilová a Nelešovská (2005) rozlišují základní složky didaktické hry na: úkol ve hře, činnost ve hře, pravidla ve hře a výsledek hry. Před vymyšlením samotného úkolu se zamyslíme, co je naším cílem a jaké učivo chceme procvičit. Poté se úkol a činnost ve hře stávají prostředkem k dosažení námi stanoveného cíle. Volíme úkoly a činnosti, které odpovídají rozumovým schopnostem a věku žáků. Didaktická hra musí mít předem vymezená určitá pravidla, aby žáci věděli, co mohou a co ne. Pravidla je potřeba formulovat zřetelně a jasně. Jednoduše a jasně stanovená pravidla nám pomáhají řídit organizaci činnosti. Po vyřešení úkolu je potřeba hru a její průběh vyhodnotit. Hru může hodnotit učitel, ale také samotní žáci.

Didaktická hra má velkou řadu výhod. Mezi výhody zcela určitě patří procvičení a prohloubení učiva. Při učení hrou dochází k rozvoji tvořivosti a fantazie. Žáci se učí nejen vyjadřovat a formulovat své myšlenky, ale také respektovat názory ostatních. Nevýhodou didaktické hry je jak časová náročnost na přípravu, tak i materiální zajištění.

2.1.3 Komplexní výukové metody

Za komplexní výukovou metodu považujeme metodu, která nám vzájemně propojuje metody, organizační formy a didaktické prostředky využívané ve výuce (Maňák a Švec, 2003). Jedná se o složitý komplex metodických útvarů, jejich forem a didaktických prostředků. Mezi komplexní výukové metody patří velká škála metod, které ve své publikaci nastínili Maňák a Švec (2003). Níže uvádíme výčet komplexních výukových metod:

- frontální výuka;
- skupinová a kooperativní výuka;
- partnerská výuka;
- individuální a individualizovaná výuka;
- kritické myšlení;
- brainstorming;

- projektová výuka;
- výuka dramatem;
- otevřené učení;
- učení v životních situacích;
- televizní výuka;
- výuka podporovaná počítačem;
- sugestopedie a superlearning;
- hypnopedie.

Z těchto metod se zaměříme zejména na projektovou výuku, neboť bývá velmi často zastoupena ve výuce regionální vlastivědy. K projektové výuce existuje mnoho různých definic. Kašová a kol. (2013, s. 19) definují projektovou výuku jako *metodu, při které žáci získávají poznatky potřebné k realizaci konkrétního užitečného produktu. Tím se rozumí vytvoření nové hodnoty nebo dosažení pozitivní změny.*

Maňák a Švec (2003, s. 186) projektovou výuku popisují jako *metodu, která částečně navazuje na metodu řešení problémů, jde však v ní o problémy úlohy komplexnější, o výukové záměry a plány, které mají vždy také širší praktický dosah.*

Zormanová (2012, s. 96) projektovou výuku chápe jako *výuku v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých projektů, což jsou komplexní úkoly či problémy spjaté s životní realitou. Charakteristickým znakem projektové výuky je cíl, který je představován určitým konkrétním výstupem, tj. výrobkem, praktickým řešením problému atd.*

Z definic vyplývá, že projektová metoda je metoda, při níž je žákům předložen problém nebo téma. Řešením problému žáci získávají nové poznatky, které uplatňují při zpracování produktu, týkajícího se dané problematiky. Výstupním produktem může být plakát, divadelní představení nebo veřejné představení návrhu na řešení problému.

Délka projektu se odvíjí od námi stanoveného cíle a tématu. Maňák a Švec (2003) uvádí rozdělení projektu podle časového rozsahu na tyto projekty:

- **krátkodobé** – zde řadíme projekty, jenž trvají několik hodin nebo jeden den;
- **střednědobé** – projekty, jenž realizujeme během několika dní;
- **dlouhodobé** – projekty trvající týden a více.

Kašová a kol. (2013) zmiňují ostatní typy projektů, a to konkrétně z hlediska iniciátora projektu, tzn. zda byl projekt navržen žákem, učitelem nebo zda projekt připravovali společně. Dále pak z hlediska smyslu, tzn. jestli je projekt orientovaný na řešení problému, prožitek,

tvorbu apod. Na projektu se může podílet různý počet účastníků. Žák může pracovat samostatně, ve skupině, celá třída, ročník nebo škola.

Na projekt jsou kladeny určité požadavky, jež je nutno splnit, aby se jednalo skutečně o projektovou výuku, nikoliv o tematickou výuku. Čapek (2015) ve své publikaci zmiňuje tyto požadavky:

- žák je odpovědný za splnění úkolů projektu;
- projekt má být spojen s realitou a jeho zaměření je zejména praktické;
- žáci se svobodně rozhodují, jak zadané úkoly plnit – také jak budou vypadat jejich žákovské práce/výstupy;
- žáci si při práci ve skupině svobodně volí své role, a to konkrétně, jaké činnosti se budou věnovat (např. grafik, zapisovatel, mluvčí skupiny aj.).

Důležitá je samostatná práce žáků, učitel je zde pouze jako pozorovatel a pokud to není nutné, učitel do práce žáků příliš nezasahuje. V rámci skupiny se žáci učí vzájemnému respektu a toleranci. Velmi důležité je téma projektu propojit s reálným životem, žáci se mohou zabývat různými problémy, např. černá skládka v místě bydliště, nebezpečný přechod pro chodce nebo chybějící dětské hřiště. V naší oblasti by se zcela určitě dalo věnovat tématu, proč je Orlová již několikátým rokem vyhodnocována jako nejhorší město v ČR. Žáci by mohli přijít s návrhy na zlepšení. Tím, že zapojíme témata, která jsou žákům blízká a mají o nich povědomí, zvyšujeme motivaci žáků k možným řešením. Začleněním těchto témat budujeme nejen žákův vztah k regionu, ale také podporujeme výchovu demokratického občana (Kašová a kol., 2013).

Příprava na projekt je pro učitele časově náročná. Samotné plánování projektu lze shrnout do několika fází, jež Maňák a Švec (2003) popisují do následujících kroků:

- 1. Stanovení cíle** – je potřebné zvolit téma, které bude odpovídat aktuálnímu dění v našem okolí nebo světě. Současně, jakým přínosem bude námi zvolené téma pro žáky a jakým způsobem budeme žáky motivovat.
- 2. Vytvoření plánu řešení** – v té fázi si vytyčíme obsah tématu a otázky, jež nás budou v projektu zajímat. Je důležité si utřídit, co vše budeme potřebovat k realizaci projektu, např. materiální zajištění nebo oslovení odborníka/instituce k zapojení se do projektu.
- 3. Realizace plánu** – provedení samotného projektu.
- 4. Vyhodnocení** – žáci prezentují své práce, sdělují své prožitky nebo také úskalí s kterými se setkali během řešení daného problému. Případně hodnotí, jak se jim pracovalo ve skupině a co nového se naučili.

2.2 Organizační formy výuky

V následující podkapitole se věnujeme organizačním formám výuky, ale z jiného pohledu než doposud. Většinu organizačních forem jsme již zmínili, jednalo se převážně o metody, které jsou uskutečňovány v prostorech školy. Vavrdová (2009) organizační formy rozlišuje na:

1. **Organizační formy uskutečňované ve škole** – zde patří především výše zmíněné organizační formy, které odpovídají základnímu typu hodiny.
2. **Organizační formy uskutečňované mimo školu** – zde řadíme vlastivědnou vycházku, exkurzi a školní výlet.

Učení uskutečňované mimo prostory školy výrazně zvyšuje motivaci a zájem žáků, díky kterým si dané učivo déle a lépe zapamatují. Před samotnou vycházkou, školním výletem nebo exkurzí je potřeba žáky obeznámit s tématem, jemuž se v rámci činnosti budeme věnovat. Učením venku se žákům naskytují příležitosti, při kterých mohou prohloubit a využít již naučené vědomosti a dovednosti. Také je možné poskytnout žákům možnost se podílet na volbě exkurze, výletu či témat, které je zajímají, a případně v nich probudit zájem o další učení mimo školu.

V následující části si popíšeme jednotlivé organizační formy vlastivědy.

Vlastivědná vycházka je jednou z náročnějších organizačních forem, ale má mnoho pozitivních účinků na učení žáka. Rozvíjí se smyslové vnímání, pozorovací schopnosti a současně si žák buduje vztah k přírodě. Poznatky získané prožitkem zůstávají trvaleji v paměti. Při plánování vycházky je nutné promyslet náš záměr, proč a za jakým účelem vycházku plánujeme, a zda vypovídá příslušnému obsahu učiva. Další krok spočívá ve volbě trasy, kdy je potřeba prostudovat mapu a vybrat trasu, jež je vhodná a odpovídá našim jak fyzickým, tak časovým možnostem. Před samotnou vycházkou s žáky je důležité, aby učitel prozkoumal terén a zjistil, jestli je v dané trase vůbec možné vycházku realizovat. Učitel žáky poučí o chování a bezpečnosti, dále zkontroluje, zda mají žáci vyhovující oblečení a obuv k vycházce. Důležitou roli hraje i vhodně zvolená motivace, protože chceme v žácích probudit touhu po poznání a učení. Během vycházky učitel připomene, na co se žáci mají zaměřit a jaké úkoly mají plnit. Na závěr vyhodnotíme a shrneme, co jsme při vycházce viděli a co jsme se dozvěděli (Vavrdová, 2009).

Exkurze je předem naplánovaná návštěva určité instituce spjaté s činností člověka. Má vzdělávací charakter a poskytuje účastníkům seznámení s fungováním dané společnosti nebo

činnosti lidí. Může to být návštěva průmyslového podniku, kulturní památky, divadla, muzea a dalších. Stejně jako u vycházky je potřeba exkurzi důkladně naplánovat. Úkolem učitele je exkurzi připravit a zajistit (Vavrdová, 2009). Exkurze bývá častokrát zprostředkována průvodcem nebo lektorem, který s žáky během návštěvy pracuje. Učitel v průběhu akce za žáky nadále zodpovídá, proto by se neměl vzdalovat, a naopak by se měl podílet na spolupráci s lektorem. Pro exkurzi platí obdobná pravidla jako pro vycházku, tedy poučit žáky o chování a bezpečnosti. Seznámit je s cílem exkurze a také po exkurzi vyhodnotit, co se nám líbilo a co jsme se nového dozvěděli.

Školní výlet je specifická organizační forma, která je většinou využívána pouze jednou ročně. Výlet žákům umožňuje poznávání vlasti, získávání nových poznatků, a především vytváření zážitků. Poskytuje jim také pohled do různých regionů, kde si mohou všimnout regionálních zvláštností a následně je porovnávat se svým vlastním regionem (Vavrdová, 2009).

2.3 Výukové prostředky vlastivědy

Spáčilová a Nelešovská (2005, s. 194) didaktické prostředky definují jako *veškeré předměty materiální povahy, které jsou využívány ve výuce a slouží k zajištění a zefektivnění průběhu vyučovacího procesu*. Čapek (2015) za didaktické prostředky považuje učební pomůcky, které žákům přiblíží téma, zaktivizují je a probudí v nich touhu po objevování. Autor spatřuje výhodu v terénním vyučování, neboť se žáci nacházejí v autentickém prostředí, např. při pozorování krajiny nebo ve městě.

Při výuce vlastivědy využíváme pomůcky, které zprostředkovávají učivo a napomáhají k vytváření představ a rozvoji časové a prostorové orientace. Pomůcky musí zohledňovat věk žáků a jejich schopnosti, proto vybíráme pomůcky přiměřené a vhodné k věku žáků (Vavrdová, 2009). Níže si popíšeme pomůcky využívané ve výuce vlastivědy.

Mapa

Jedna z nejzákladnějších a nejvyžívanějších pomůcek ve výuce vlastivědy. Cílem vlastivědného vyučování je naučit se mapu číst a umět s ní pracovat. Žáci si při práci s mapou osvojují kartografické znalosti – seznamují se s měřítkem, výškopisem, směrovou růžicí, legendami a dalšími (Čapek, 2015). Ve vyučování můžeme pracovat s mapami nástěnnými a příručními. Pro zprostředkování výškových rozdílů je vhodné použít mapy plastické. Slepé mapy využíváme pouze společně s mapou příruční (Vavrdová, 2009). Při samotné práci

s mapou můžeme žákům zadávat úkoly jako vyhledej, zjisti a ukaž. Současně lze využít mezipředmětových vztahů, kdy můžeme ve výuce matematiky pracovat s měřítkem.

Plán

Před samotnou prací s mapou začínáme pracovat s plánem města. Žáci se prostřednictvím práce s plánem učí poznávat své okolí, hlavní orientační body a dominanty města (Vavrdová, 2009). Žáci mohou načrtnout své vlastní plány, kde vyznačí například cestu do školy. Další vhodnou aktivitou je práce ve dvojicích, kdy jeden z žáků popisuje cestu domů a úkolem druhého žáka je cestu do plánu vyznačit. Při vlastivědné vycházce mohou žáci do plánu zakreslovat značky a další budovy (Čapek, 2015).

Učebnice vlastivědy

Učebnice je pomůcka, která je jednak oporou pro žáka, ale také pro samotného učitele. Skládá se z výkladového textu, obsahující základní učivo, doplňující učivo (není povinné, poznatky pouze prohlubuje) a vysvětlivek k obrázkům. Učebnice je doplněna o obrázky, fotografie, mapy a schémata. Obsahuje instrukce, otázky, náměty k aktivitám a návody. Je formálně zpracována, tzn. že má obsah, je přehledně rozčleněna tak, aby bylo snadné se v ní orientovat (Spáčilová, Nelešovská, 2005).

K výuce o regionu vznikají také regionální učebnice. Zouharová (2016) ve své publikaci uvádí, proč jsou regionální učebnice přínosné. Hlavní přínos spatřuje v motivaci žáků k poznání jejich regionu. Dále oceňuje propojení s realitou a seznámení žáků s životem předků. Žáci, kteří jsou v regionu noví, se mohou prostřednictvím učebnice blíže seznámit s regionem. Poznáváním regionu dochází k utváření pozitivního vztahu k regionu, který má následně vliv na zapojování žáka do aktivit v regionu.

Pracovní list

Pracovní list obsahuje úkoly a cvičení, které slouží k procvičení a osvojení učiva. Žák může pracovat samostatně nebo skupinově (Čapek, 2015). Pracovní listy lze také využít jako formu zápisu, kdy žáci doplňují informace do textu nebo dokreslují zadané údaje.

Digitální technologie

Moderní technologie jsou v dnešní době velmi využívaným prostředkem nejen k interpretování, ale také k procvičování učiva. Digitální technologie nám poskytují nástroj k vizualizaci učiva. K procvičení a upevnění učiva můžeme využít zábavné formy učení, např. únikové hry nebo hry typu Riskuj! a AZ kvíz (Čapek, 2015).

Přístroje

Ve výuce vlastivědy využíváme různé přístroje, např. buzoly, kompasy, měřidla a fotoaparát. Prostřednictvím těchto nástrojů provádíme s žáky měření, orientujeme se a pozorujeme změny v krajině (Vavrdová, 2009).

3 Pojmy související s regionální vlastivědou

Vlastivěda, jak již její název napovídá, je nauka o vlasti. Na výuku vlastivědy lze pohlížet z různých úhlů. V širším pojetí se můžeme zabývat celou Českou republikou, v užším právě regionem, z kterého pocházíme. Proto si v následující kapitole vymezíme pojmy, jež úzce s regionem souvisí a uplatňují se v učivu o regionu. Současně stručně vymezíme region Karvinsko, jeho geografické údaje a základní informace.

3.1 Region

Pojem region vychází z latinského slova regio a v překladu ho lze popsat různými slovy. Bartoš (2004) uvádí, že pojem region může označovat hranici, světovou stranu, krajinu, kraj, prostor a další. Region vymezuje konkrétní část ohraničeného území s charakteristickými znaky pro danou oblast. Region tvoří nejen územní část dané oblasti, ale také zdejší společnost, historie, kultura a tradice. Může mít různou podobu, např. správní region, ekonomický region, kulturní region, ostravská průmyslová oblast a další (Bartoš, 2004).

Navrátilová a kol. (2002) rozlišují regiony na přirozené (přírodní), historické a administrativní. Přirozené regiony jsou tvořeny přírodními podmínkami, kulturou a zvyky. Hranice přirozeného regionu jsou vymezeny pohořími, vodními toky, dolinami a dalšími. V minulosti se na utváření hranic regionu podílela také migrace, etnický původ, náboženství nebo jazyk. Pro administrativní regiony je typické jejich členění na kraje, případně okresy. Historické regiony vycházejí z administrativního členění a do určité míry respektují přirozené regiony (Navrátilová a kol., 2002).

Chromý (2009, str. 14) uvádí, že region můžeme rozlišovat z hlediska územní regionální diference, a to na *místní, mikroregionální, meziregionální, regionální/krajská, zemská, národní, nadnárodní/evropská, globální*. Region je tedy velmi široký pojem, kdy lze konstatovat, že za region můžeme považovat celou řadu míst, od místa bydliště, okresu, kraje až po kontinent.

Zouharová (2016) se ve své publikaci zabývá vymezením regionu. Autorka uvádí, že při výuce regionální vlastivědy je důležité vymezit region školy. Při jeho vymezování zohledňuje několik základních myšlenek:

- velikost regionu závisí na osobní dostupnosti – tzn. region je velký podle toho, kde se dostaneme pěšky sami nebo v případě, kdy se lze snadno dopravit do oblasti pomocí MHD;

- velikost regionu závisí na citové složce – tzn. region je tak velký, kde sahá citový dosah žáka, tj. na místa, kde to poznává, je mu to blízké, má dané místo spjaté se zážitky, tradicemi, vzpomínkami;
- region je tak velký, kde sahá náš dohled, z pohledu žáka se jedná např. o výhled za domem, z pohledu učitele může jít o zajímavá místa pro výuku v dané oblasti.

3.2 Regionální princip

Regionální princip chápeme jako soubor činností, při kterých cílevědomě a soustavně zapojujeme místní krajinu a všechny její složky do edukačního procesu. Regionální princip bývá rovněž označován jako princip vlastivědný či domovědný (Šupka, 1990).

Regionální princip nám umožňuje integrovat učivo o regionu napříč různými vyučovacími předměty a různými hodinami. Jestliže je uplatňován, nauka o regionu není vyučována pouze izolovaně v určitém tematickém bloku, ale prolíná se napříč předměty, při kterých učitel využívá reálie daného regionu. Současně se lze odkázat na RVP ZV, kde je kladen důraz na propojování výuky s reálným životem, proto je regionální princip žádoucí.

Zároveň spatřujeme potřebu rozlišit rozdíly mezi regionálním principem a výukou o regionu. Na rozdíl od regionálního principu, výuka o regionu žáky pouze seznamuje s konkrétní oblastí, její historií a zeměpisnými údaji v určitém časovém celku v rámci předmětu vlastivěda. Frýzova (2019) zmiňuje problémy, s nimiž se žáci a učitelé mohou potýkat při výuce o regionu. Hlavní problém spatřuje ve skutečnosti, že žákům je učivo o regionu předkládáno jako celek a izolovaně, kdy nejsou respektovány návaznosti na další předměty. Častokrát pak dochází k tomu, že se žáci seznamují s pojmy, které jsou pro ně abstraktní a nedokážou je pochopit. Zatímco uplatňování regionálního principu můžeme chápat jako prostředek učení reálií, kdy jsou naplňovány cíle jiných předmětů. Učivo o regionu může být integrováno při práci s časovou osou do hodin matematiky, zapojováním pověstí do hodin českého jazyka anebo do hodin hudební výchovy při učení lidových písní regionu (Frýzova, 2019). Zapojení místní krajiny do vyučovacího procesu má pro žáky motivační charakter, protože vychází z jejich konkrétní zkušenosti a poznání. Pozorování místní krajiny, vztahů a chování místní společnosti žákům umožňuje lépe pochopit sledované jevy, vztahy, příčiny a důsledky. Pro zapojení regionálního principu do výuky, častokrát využíváme terénní výuku, tj. exkurze a vlastivědné vycházky, díky nimž žáci poznávají region zážitkem, na vlastní kůži. Současně se při využívání tohoto principu uplatňuje řada didaktických zásad J. A. Komenského, zejména zásada názornosti, zásada aktivity, zásada spojení teorie s praxí a zásada postupnosti, kdy postupujeme od bližšího ke vzdálenějšímu.

3.3 Regionální prvek

Region je tvořen regionálními prvky, které jsou charakteristické pro danou oblast. Jedná se o specifické společensko-ekonomické faktory, zahrnující také přírodní jevy, jež společně vystihují a popisují daný region. Vavrdová (2009) regionální prvky člení na jednotlivé druhy:

- **geografické** – obsahují geomorfologické útvary, terénní zvláštnosti, vodstvo, faunu a flóru regionu;
- **sociální** – zahrnuje instituce a organizace, průmysl a zemědělství charakteristické pro region;
- **populační** – tvoří jej obyvatelstvo, hustota osídlení, katastrální mapy, plány obcí;
- **ekonomické** – zaměřují se na ekonomický potenciál oblasti;
- **komunikační a kulturní** – informují o kulturním dědictví a mezilidských vztazích ve společnosti.

Fabiánková (1995) vymezuje regionální prvky z časové hlediska:

- **historie** – dějiny obce, první zmínky o obci, lidové tradice regionu a další;
- **současnost** – současný stav dané oblasti, počet obyvatel, průmysl a zemědělství, kultura, životní prostředí aj.;
- **budoucnost** – plány rozvoje investic v daném regionu.

Zapojováním regionálních prvků a regionálního principu do výuky si žáci vytváří pozitivní vztah ke svému rodišti. Učí se vnímat svět kolem sebe a utváří si hodnoty a postoje. Dochází k naplňování klíčových kompetencí, zejména kompetence občanské.

3.4 Regionalismus

Kancír (2013, s. 106) definuje regionalismus jako *pocit (anebo skupinové vědomí) charakteristické zvláštnosti, anebo regionální identifikace, které mají lidé žijící v určitém území*. Častokrát je pojem regionalismus spojován s hnutími, jež se soustředí a hájí zájmy určitých regionů.

Rusnák a Korec (2020) rozlišují dva typy regionalismu, a to tradiční a nový (evropský). Tradičním regionalismem rozumíme propagaci kultury a historie konkrétního regionu, jejich osobností a ekonomického růstu. V minulosti propagace regionu zapříčinila zvýšení povědomí občanů o regionu, jenž se dále promítlo do zvýšené participace občanů v jeho dění. Negativně však působila na regiony méně bohatší, kdy vznikalo napětí mezi regiony rozvinutějšími a těmi

méně rozvinutými. Nový (evropský) regionalismus usiluje o posilování regionální a národní konkurenceschopnosti v celosvětovém měřítku (Rusnák, Korec, 2020).

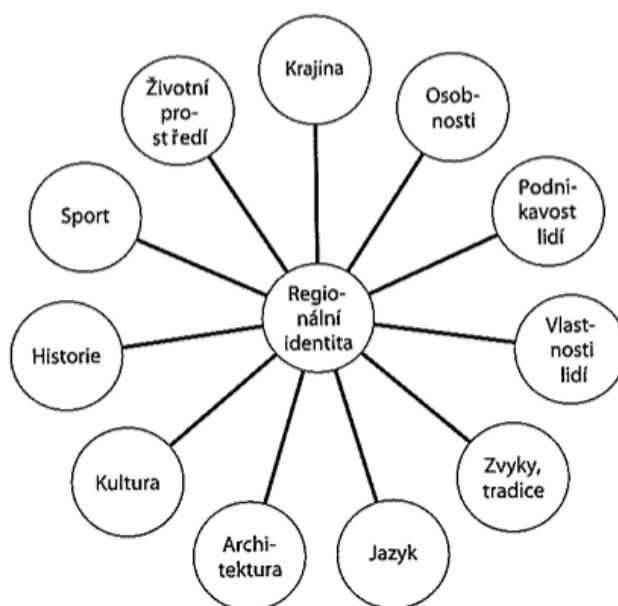
3.5 Regionální identita

Regionální identita bývá často označována také jako „regionální povědomí“ a souvisí se vztahem jedince k regionu. Chromý (2009, s. 114) ji definuje jako *subjektivní pocity jedince a jeho vztah k regionu a sociálnímu prostředí regionu*. Současně autor uvádí, že zdrojem utváření identity je paměť jedince, vnitřní prostředí a jeho každodenní zkušenosti. Na utváření naší identity se tedy podílí naše názory a postoje, prostředí a společnost.

Na rozvoj nebo utváření regionální identity má také značný vliv škola. Školy si vytváří vlastní ŠVP, kde se mohou v rámci průřezových témat promítnout problémy daného regionu a jsou rovněž přizpůsobeny podmínkám regionu (Chromý, 2009). Zařazováním regionu do výuky dochází k formulování postojů a hodnot žáků. Žáci se mohou stát hrdými na to, odkud pochází a mohou cítit, že někam patří a jsou součástí nějaké skupiny.

Podporováním rozvíjení regionální identity docílíme skutečnosti, že se v našem prostředí budou vyskytovat aktivní občané, kteří se chtějí podílet na dění, kultuře a zvyšování kvalit života v regionu (Heřmanová, 2009).

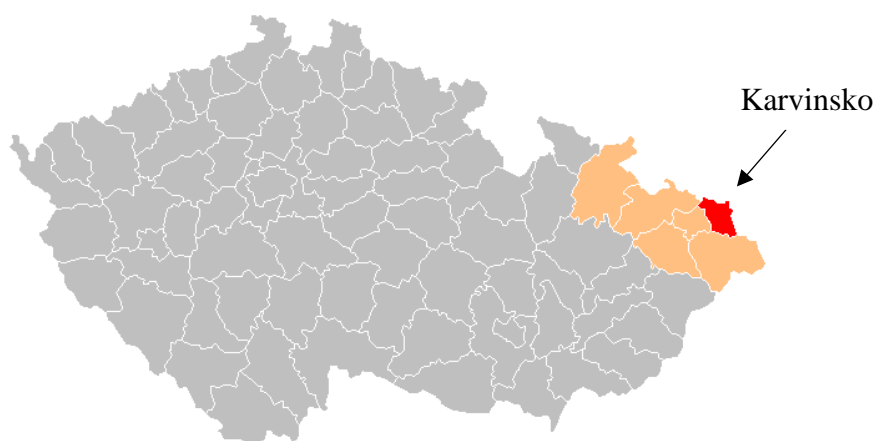
Chromý (2009, s. 131) uvádí příklady složek zastupujících regionální identitu viz obrázek č. 2. Jedná se například o již zmíněné zvyky a tradice, ale také o životní prostředí nebo podnikavost lidí.

Obrázek č. 2 - Složky zastupující regionální identitu

3.6 Region Karvinsko

Karvinsko leží na severovýchodě Moravskoslezského kraje v Těšínském Slezsku. V severní a východní části Karvinsko lemují hranice s Polskou republikou. Rozloha regionu činí 356 km², čímž ho řadíme k menším regionům v republice. Naopak, co se týče počtu obyvatel, region patří k regionům lidnatějším, a to konkrétně s počtem obyvatel přes 240 tisíc. Karvinsko je tvořeno 17 obcemi. Většími městy jsou Karviná, Havířov, Bohumín, Český Těšín a Orlová. Zemský povrch oblasti je plochý, místy mírně zvlněný, bez výrazných hor a kopců. Část území tvoří Ostravsko-karvinská uhelná pánev a Těšínská pahorkatina. Regionem protékají řeka Odra a Olše. Dalšími významnými toky jsou řeka Stonávka a Lučina. Nachází se zde vodní nádrže Těrlicko a Žermanice (Český statistický úřad, 2023).

Obrázek č. 3 - Poloha Karvinska

Zdroj: Okres Karviná [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Okres_karvina.PNG

Rozvoj regionu je spjat s objevením a následnou těžbou černého uhlí, na kterou dále navázalo hutnictví a koksárenství. S rozvojem těžebního průmyslu započala výstavba železnice a nových měst. Těžební průmysl poskytoval mnoho pracovních míst a lidé se do zdejšího regionu za prací stěhovali. Přílišná těžba se však začala negativně projevovat na zdejší krajině a životním prostředí. Došlo k poklesům půdy, zaplavení území a znečištění ovzduší. Následkem těžby a poklesu půdy se staly některé části měst neobyvatelné a musely být přesunuty do částí nových. Postupem času došlo k útlumu těžby a v nejbližší době má dojít k úplnému ukončení těžby. Konečné datum však není známo. Momentálně se Karvinsko zaměřuje na rekultivaci¹ a restrukturalizaci² průmyslu. V návaznosti na to vznikla Koncepce rozvoje pohornické krajiny Karvinska do roku 2030, která se zabývá přeměnou zdevastované krajiny v městech Karviná, Havířov a Orlová. Hlavním cílem koncepce je vybudovat prosperující území, které přivede na

¹ rekultivace – úprava a obnova krajiny, která povede k zahlazení nežádoucích stop po těžbě (OKD, 2012).

² restrukturalizace – přeměna průmyslu.

Karvinsko nový život (POHO 2030+, 2019). Zároveň se zastupitelé tamních měst se snaží o zatraktivnění regionu pro turismus. Vznikají tak naučné stezky, které mají seznámit návštěvníky s bohatou historií zasažených měst. Za popularizaci regionu vděčíme rovněž spisovatelce a rodačce z Karviné, Karin Lednické, jež svým románem Šikmý kostel, přiblížila historii našich předků, a to že život zdejších obyvatel nebyl vždy lehký.

Průmysl regionu se také promítl do tradic a zvyků, vznikly tak spolky, např. Kroužek krojovaných horníků, jež ctí a podílí se na udržování hornických tradic. Spolek vystupuje na různých kulturních a společenských akcích, kde horníci přichází v hornickém stejnokroji. Případně se zúčastňují pietních aktů.

Jak již bylo zmíněno výše, region se nachází v blízkosti polských hranic, proto zde dochází k míšení polského a českého obyvatelstva. Místní komunita Poláků se sdružuje a snaží se uchovávat své polské tradice a zvyky. Z tohoto důvodu nalezneme v regionu nespočet polských škol nebo také bohoslužby sloužené v polském jazyce. Přítomnost polského obyvatelstva měla v minulosti zásadní vliv na podobu jazyka v regionu, vzniklo tak slezskopolské nářečí „ponašymu“, jež je v dnešní době používáno spíše starší generací. Mladší generace jej již častokrát neovládá a nerozumí mu. Autor Kadłubiec (2002) se ve své publikaci věnuje zdejšímu nářečí a uvádí obsáhlý slovník, z něhož je vybráno pár ukázek viz tabulka.

ponašymu	český překlad
borok	chudák
břidok	ošklivec
cukle	dřeváky
galaty	kalhoty
mjynso	maso
pjóntek	pátek
stryk	bramborový placek

Tabulka č. 1- Příklady nářečí

4 Charakteristika města Orlová

Orlová se nachází v Moravskoslezském kraji, konkrétně ve Slezsku v blízkosti polských hranic. Jedná se o město s rozšířenou působností, pod níž spadají obce Doubrava a Petřvald. Město Orlová se dále člení na čtyři místní části, a to Lutyně, Poruba, Lazy a Město. Severně od Orlové se nachází obce Dolní Lutyně, Dětmarovice a Bohumín, směrem na východ sousedí s obcí Doubrava a Karviná, západně s obcemi Petřvald a Rychvald. Jižním sousedem Orlové je město Havířov. Z dat Českého statistického úřadu vyplývá, že k 1. 1. 2022 v Orlové žilo zhruba 28 tisíc obyvatel a lze konstatovat, že s porovnáním s předchozími léty, má demografická křivka klesající charakter.

Obrázek č. 4 - Poloha města Orlová

Zdroj: Poloha města Orlová [online]. Dostupné z: https://www.mesto-orlova.cz/soubory_texty_lo/1_1-sprm-orlova_analyticka-cast-pdf.pdf

4.1 Geografické údaje města

Orlová se nachází v oblasti Ostravsko-karvinské uhelné pánve, známé jako zásobárny černého uhlí v ČR, do níž patří také Orlovská plošina. Město leží v nadmořské výšce 200-300 m. n. m. a je součástí provincie Západních Karpat. Městem protéká menší vodní tok Stružka, který ústí do řeky Odry. Kvalita vody toku Stružka je hodnocena jako znečištěná až silně znečištěná. Kromě zmíněného toku se v Orlové nachází rybníky Špice, Dub, Kout a Kališček. Rybníky patří do Ptačí oblasti Heřmanský stav – Odra – Poolší, ve které přecházejí zimu vzácné druhy ptáků. Geologické podloží Orlové pochází z období pleistocénu. Okolní krajinu ztlačně poznamenal těžební průmysl, který zapříčinil poklesy půdy, devastaci krajiny a následnou demolici budov, zejména v části Lazy a Město (Město Orlová, 2012).

4.2 Historie

Následující podkapitola je věnována důležitým historickým milníkům obce od jejího vzniku až po dnešní podobu. Znamé bývalé hornické město s bohatou historií, které díky průmyslu zažilo svůj největší rozkvět, ale také i úpadek.

Původ a vznik Orlové

První zmínky o Orlové pochází z roku 1223, z tzv. rybnické listiny, kde je doložena první písemná zmínka o zdejším kostele, jenž patřil řádu Benediktýnů. V listině je zdejší oblast uvedena latinským názvem Sal, což má označovat solné území a má představovat lokalitu, na níž se dnešní Orlová rozkládá (Cichá, 2010).

Přesné datum vzniku Orlové však není známo, ale předpokládáme, že se jednalo zhruba o 13. století. Vznik a původ názvu Orlové je spojován s pověstí, týkající se těšínského knížete Měška. Kníže Měšek vyrazil se svou družinou a ženou Ludmilou na lov, po určitém čase se však skupina rozhodla najít místo k odpočinku. Unavená skupina se uvelebila pod větvemi stinných dubů, kde našla útočiště pro svůj odpočinek. V tom se náhle nad jejich hlavami snesla skupina orlů. Obrovitý orel s kořistí v zobáku upustil svou kořist do klína kněžny. Kněžna se polekala tak silně, že vzápětí předčasně porodila zdravého syna. Kvůli narušení odpočinku a pohody skupiny kníže pojmenoval svého syna Kazimír. Na počest této radostné události nechal na místě postavit kapli, u níž později vznikla osada, kterou pojmenoval Orlová. Bakala (1975) uvádí, že název obce se začal samostatně vyskytovat v papežské listině z roku 1227, kde papež potvrzuje vlastnictví Orlové řádem Benediktýnů.

Počátky a vývoj těžebního průmyslu

Až do počátku 19. století byla Orlová především zemědělskou obcí. Významnou změnu přineslo první hloubení jam v roce 1817 a následná těžba uhlí na Orlovsku. Počátky těžby jsou spjaty s podnikatelským zájmem rodu Bludovských, kteří Orlovou v daném období vlastnili. Po jejich úmrtí se dolování ujal rod Mattencloitů, jenž později poskytl právo na těžbu rodu Rothschildů. Rothschildové vlastnili zároveň Vítkovické železářny, pro něž chtěli zajistit vlastní uhlí, a proto se začali zajímat o doly v Orlové. Kvůli nedostatečnému odbytu byli Rothschildové nuceni část svého majetku pronajmout bratřím Gutmannům a Ignáci Vondráčkovi. Zásadním posunem v průmyslu bylo vybudování Košicko-bohumínské železniční dráhy, po níž bylo možné uhlí dodávat do celého Rakouska-Uherska. Rozvoj průmyslu zajistil příliv obyvatel do Orlové a její rozvoj, díky němuž se stala významným kulturním a společenským centrem. Až do počátku první světové války byla těžba uhlí na vzestupu. Během války se začala projevovat její důsledky, a to nedostatek pracovních sil,

nedostatek stravy a únava pracovníků. Po skončení války došlo k značnému poklesu výroby, jenž se podařilo navrátit do původního stavu jako před válkou až ve 30. letech. Kvůli finančním problémům důsledkem hospodářské krize byli Gutmannové nuceni Kamenouhelné závody Orlová-Lazy prodat. Novým majitelem se stala Česká obchodní společnost se sídlem v Praze financovaná Živnostenskou bankou, jež investovala do rozšiřování dolů. Právě s rozšiřováním dolů a zvyšováním počtu zaměstnanců vyvstala také otázka, kde budou zaměstnanci bydlet, proto začaly vznikat hornické kolonie. Během druhé světové války došlo roku 1941 k arizaci podniku. Po roku 1945 došlo ke znárodnění dolů v regionu, jenž dostaly souhrnný název Ostravsko-karvinské kamenouhelné doly (Matějček, 1975).

Po druhé světové válce se těžba opět rozšiřuje. Se stále větším nárůstem těžby se město začalo potýkat s problémy, a to poddolováním. Poddolování zapříčinilo narušení statiky domů, architektury a unikání plynů. V jednu chvíli se dokonce uvažovalo, že město bude zlikvidováno. To se naštěstí nestalo, ale život a centrum Orlové se muselo přesunout do části Lutyně, kde postupně začala výstavba nového sídliště. Vlivem důlní činnosti mnoho lidí přišlo o své domovy. Orlová přišla také o mnoho historických budov, dokonce i o tramvajovou a železniční dopravu (Město Orlová, nedatováno).

Sedmidenní válka o Těšínsko

Po rozpadu Rakouska-Uherska si začaly jednotlivé státy vymezovat svá území, a nebylo tomu jinak ani v oblasti Těšínského Slezska, kde Orlová spadá. V této oblasti se potkávají dvě národnosti, a to Češi a Poláci. Obě národnosti samozřejmě projevíly zájem o industrializovaný a prosperující region, což postupně vyústilo až k dlouhodobému sporu o dané území. Čechy reprezentoval Zemský národní výbor pro Slezsko a Poláky Národní rada Těšínského knížectví (Cichá, 2010).

Mezi oběma reprezentanty došlo k dočasné dohodě o správě Těšínska, než o nich definitivně rozhodnou vlády Československa a Polska. V roce 1918 část polského obyvatelstva demonstrovala pro připojení Těšínska k nově vzniklému polskému státu. Později polská vláda rozhodla o konání voleb do polského sněmu, jehož součástí bylo také Těšínsko. To se samozřejmě československé vládě nelíbilo a rozhodla se vyslat československá vojska na dané území, aby zabránily konání voleb. K obsazení hranic se připojilo nespočet dobrovolníků, včetně Orlovanů. Došlo k obsazení Těšínska, které trvalo od 23. do 29. ledna 1919. Boje si vyžádaly mnoho obětí na životech. Po intervencích dohodových zemí došlo k uzavření příměří mezi českou a polskou stranou. V období ledna až května se konalo jednání pařížské mírové konference, kde Polsko a Československo vyřklo své požadavky na území. Dne 28. července

1920 bylo rozhodnuto o rozdělení Těšínska mezi zmíněné země. Československu bylo ponechána Košicko-bohumínská železnice i Ostravsko-karvinský revír (Žáček, 2004).

Válka měla obrovský vliv na vzájemné vztahy Poláků a Čechů v Orlové. Oběti ze stran vojáků i civilistů této smutné události připomíná pomník padlým za Těšínsko, nacházející se v Orlové-Městě.

Orlovská stávka 1925

Období orlovské stávky je spjato se zvyšujícími se životními náklady a také nedostatečným mzdovým ohodnocením zdejších dělníků. To se samozřejmě místním nelíbilo a dávali to najevo. Z tohoto důvodu komunisté svolali na 4. dubna 1925 dva tábory lidu – v Moravské Ostravě a Orlové. Úkolem bylo projednat a poradit se o dalším postupu, týkajícího se zvyšování mezd. Přestože byla jednání policií zakázána, dělníky to neodradilo. Stávka měla započat schůzi v prostorech Dělnického domu, před který dorazilo tisíce lidí. Protože prostory nestačily náporu lidí, došlo k přesunutí stávky na orlovské náměstí, kde v davech lidí byli zástupci horníků, kovodělníků a dělníků chemických továren. Po sléze na náměstí začali přijíždět četníci, kteří začali protestující obkličovat. Protestující orlovský lid při obkličování zpíval státní hymnu „Kde domov můj“. Situace se vyostřila v moment, kdy se četníci začali vrhat na demonstrující lid a padlo několik výstřelů. Při demonstraci vyhasly čtyři lidské životy (Káňa, 1975). Jména obětí jsou uvedena na pomníku věnovaným právě jim. Jedná se o Pavla Heříka, Jana Valoviče, Jindřicha Pfeffera a Marii Petrovou.

Orlová pod polskou nadvládou

Jelikož Polsko nebylo příliš spokojeno s výsledkem rozdělení Těšínska, nadále usilovalo o revizi rozhodnutí mírové konference konané roku 1920. Jejich snahy byly však naplněny až v září roku 1938, kdy byly přijaty požadavky mnichovské dohody a zároveň, kdy Polsko požadovalo vydání Těšínska nebo území zabere samo. Československá vláda se nemohla bránit, protože se bála, že situace vyústí v ozbrojený konflikt proti Polsku, a tak se podvolila. Dne 2. října 1938 začalo obsazování Těšínska. Na většině zabraného území se začaly rušit školy, spolky, svazy, kluby a výbory, které byly nahrazovány polskými. V Orlové bylo zrušeno české reálné gymnázium a obchodní akademie i přes přímluvy místních polských činitelů. Orlovští občané české národnosti byli vyzváni, aby zabrané území opustili proti čemuž se občané bouřili. Zábor Orlové se negativně projevil i do zdejší ekonomiky, kdy odcházeli kvalifikovaní odborníci a dělníci nutní pro průmysl. Orlová patřila k Polsku pouze rok, a to do začátku druhé světové války, což bylo dalším nelehkým obdobím v historii města (Cichá, 2010).

Výstavba nového města

Po druhé světové válce byly části města poškozeny, jak důsledky války, tak i poddolováním. Zároveň se obnovil nábor nových pracovníků do dolů, což mělo za následek nedostatek bytů. Proto Národní výbor vznesl požadavek na jejich urychlenou výstavbu. Výstavba proběhla v letech 1947-1948, napříč tomu se město nadále potýkalo s nedostatkem bytů. Začaly tak vznikat hornické kolonie, kde se nechaly postavit „finské domky“ a brigádnické domy. Výstavba nového města byla zahájena až počátkem 60. let, a to v Horní Lutyni. Urychlená výstavba nového města se potýkala s různými problémy, např. kvalitou odvedené práce nebo nedostatkem financí. Postupně v Lutyni vzniklo sídliště, stavěly se školy, obchody a zdravotnická zařízení (Steiner, 2013). S poddolováním, a tím spojenými poklesy půdy, rostla čím dál tím větší potřeba na zajištění nového města, neboť podmínky v části Město a Lazy se stávaly čím dál tím více nevyhovujícími.

4.3 Symboly města Orlová

Znak města

Znak města tvoří půlený štít, na jehož modrém podkladu nalezneme orlici, na pravé straně se nachází listnatý strom a kladívka – symboly hornictví. Orlice představuje název obce, ale váže se také na pověst spjatou se založením města. Listnatý strom ve znaku vyobrazuje, kde Orlová vznikla, kdy se opět ve spojitosti s pověstí dozvídáme, že se nacházela na území lužního pralesa. Symboly hornictví nepochybně souvisí s nerostným bohatstvím oblasti. Nerostné bohatství zapříčinilo prudký rozvoj Orlové, přisun obyvatelstva za prací a v neposlední řadě povýšení na město. Znak procházel v průběhu století změnami, konečnou podobu dosavadního znaku navrhl v roce 1995 Jiří Louda z Olomouce. Hlavní změnou bylo odstranění knížečcí čepice z hlavy orlice, neboť byla v rozporu s principy heraldické tvorby (Cichá, 2010).

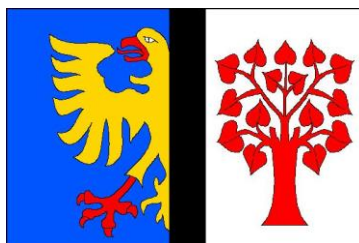

Obrázek č. 5 - Znak města Orlová

Zdroj: Městský znak [online]. Dostupné z: <https://www.mesto-orlova.cz/cz/mesto/symboly-mesta/>

Prapor města

Prapor města tvoří orlice a listnatý strom, které jsou od sebe odděleny černým pruhem. Vyobrazení listnatého stromu pochází ze starého pečetidla, kde se strom objevoval. Prapor byl městu udělen při schvalování úprav znaku v Poslanecké sněmovně v roce 1996 (Cichá, 2010).

Obrázek č. 6 - Prapor města Orlová

Zdroj: Vlajka Orlová [online]. Dostupné z: <https://www.atlaso.cz/mista/orlova-podrobne-informace/>

4.4 Pamětihodnosti

Těžba uhlí na Karvinsku zapříčinila poddolování mnoha oblastí. V Orlové se jedná zejména o oblasti Orlová-Město a Orlová-Lazy. Podzemní dolování zapříčinilo devastaci staveb, vodních toků, kanalizací a půdy. Poklesy způsobily narušení statiky budov, čím se stávaly budovy nebezpečné. Z tohoto důvodu bylo mnoho historických památek zbouráno. Pro zachování alespoň části z nich bylo v Orlové vyhlášeno ochranné památkové pásmo. Pásmo zahrnuje několik památek, a to Staré náměstí, Římskokatolický kostel Narození Panny Marie se sochami, bývalý zámecký park, Kostel slezské církve evangelické, bývalou radnici, pomník obětem dělnické stávkové akce z roku 1925 a areál jámy Václav (Město Orlová, 2012).

Římskokatolický kostel Narození Panny Marie

Kostel se nachází v části Orlová-Město a jeho postavení je spjato s již zmíněnou pověstí. Na počátku 13. století byla na místě dnešního kostela vystavěna knížetem Měškem dřevěná kaple. Podoba kostela se formovala napříč staletími a postupně docházelo k rozšiřování kostela. Původní dřevěná kaple byla roku 1466 přestavěna na zděný kostel, pravděpodobně v gotickém stylu. Z původního kostela byl zachován presbytář, který je historicky nejstarším místem v Orlové. Ve sbírce Národní galerie nalezneme obraz pocházející ze zdejšího kostele, nesoucí název Milostný obraz. Vyobrazuje trpícího Krista, Matku Bolestnou a Jana Křtitele. Autor má být polského původu, ale není znám. V kostele se nachází kopie obrazu na hlavním oltáři. V 17. století prošel kostel přestavbou, a to v barokním stylu, kdy byla zvýšena věž kostela a byl vytvořen nový hlavní vchod. K významné změně došlo počátkem 20. století, kdy byl kostel zbourán a přestavěn. Zachován byl pouze presbytář a nově vybudovaný kostel získal novogotickou podobu. Ke konci 20. století hrozilo kostelu zbourání, jelikož vlivem silného důlního otřesu byly narušeny jeho konstrukční zdi. Díky iniciativě místních, a především

zdejšího faráře, Antonína Huvara, k této události nedošlo. Konstrukční zdi kostela byly vyztuženy železobetonem, díky čemuž se podařilo kostel stabilizovat. Opravy však nadále pokračovaly a završily až v roce 2009. Při rekonstrukci byly v kostelní věži objeveny dokumenty, fotografie a kresby, zaznamenávající výstavbu nového kostela v roce 1904. Kostel je nepochybně dominantou Orlové a společně se schodištěm lemovaným sochami svatých, spadá do ochranného památkového pásma.

Obrázek č. 7 - Římskokatolický kostel Narození Panny Marie

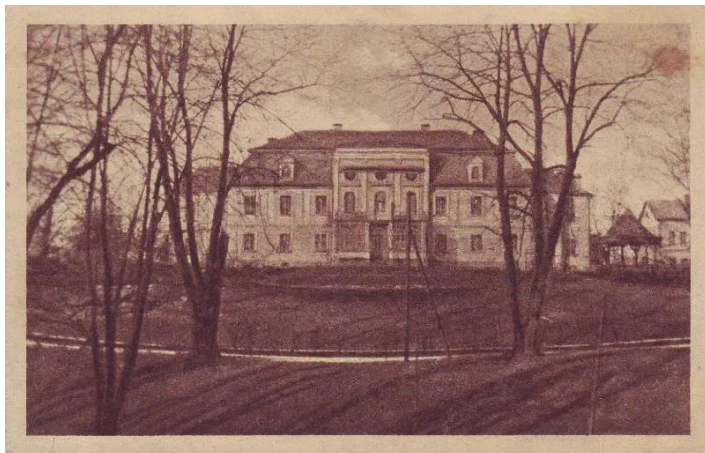
Zdroj: vlastní

Zámecký park

Zámecký park se nachází v blízkosti katolického kostela v Orlové-Městě. Odborníci se domnívají, že pochází z 18. století a nacházel se v místech původního osídlení Orlové, dokonce v místech původního kláštera Benediktýnů. Park byl vybudován jako součást orlovského zámku, který byl vystavěn za Arnošta Leberechta Bludovského. Na počátku 20. století došlo k úpravě zámku na nemocnici, k níž postupně přibývaly další pavilony nemocnice. Zámecký park poskytoval pacientům místo k odpočinku. Nemocnice fungovala až do roku 1968, kdy již bohužel nebylo vlivem důlní činnosti bezpečné nemocnici využívat. Proto byl zámek určen k demolici a v dané lokalitě zbyl pouze zámecký park (Paloch, 1975).

Od roku 1965 je zámecký park zapsán v Ústředním seznamu kulturních památek ČR. Při demolici zámku byla však bohužel poškozena i jeho část, proto byla v 90. letech zahájena asanace a regenerace parku, jenž završila v roce 2000. Došlo k nasazení nových parkových luk,

keřů a exotických druhů dřevin. Na revitalizaci se finančně podílelo Město Orlová, důl Doubrava a důl Fučík (Zapomenutá Orlová, nedatováno).

Obrázek č. 8 - Původní zámecký park
Zdroj: Cichá, 2010, s. 14

Obrázek č. 9 - Zámecký park nyní
Zdroj: vlastní

Orlovská radnice

Původní orlovská radnice vznikla přestavbou místní staré školy v roce 1898. Orlová dlouho radnici neměla, tehdejší starosta Petr Kania dokonce nejdříve úřadoval ve svém bytě. S rozvojem Orlové však vyvstala potřeba vlastní radnice. Přestavěná radnice byla přízemní budova, která měla jen dvě místnosti a nacházela se za dnešní radnicí. Tím, že se obec rychle rozvíjela a obyvatel přibývalo, bylo nutné zabezpečit radnici s většími prostory. Proto se roku 1908 rozhodlo o přístavbě další budovy. Radnice se však v této podobě nezachovala, a to proto, že byla ve 20. letech z důvodu nedostatečných prostor, zbourána. V roce 1928 byla vystavěna radnice nová, jakou již známe. Dodnes v tamních prostorech sídlí některé z odborů městského úřadu. Obřadní síň se nadále využívá při slavnostních událostech jako vítání občánků, svatby a dalších (Cichá, 2010).

Obrázek č. 10 - Radnice v roce 1928
Zdroj: Město Orlová 1223-1973, 1973, s. 67

Obrázek č. 11 - Radnice nyní
Zdroj: vlastní

Kostel Slezské církve evangelické

V roce 1781 došlo k vyhlášení tolerančního patentu, jenž dovoloval stavbu modliteben pro evangelíky ve Slezsku. Než však došlo k postavení zdejšího evangelického kostela, orlovští evangelíci museli docházet do modlitebny v Bludovicích. Ke schválení stavby kostela došlo až roku 1860, a hned rok poté došlo k položení základního kamene kostela. Díky součinnosti místních evangelíků, obcí a některých výrazných osobností Karvinska byl kostel dostaven 15. listopadu 1862, kdy se konalo jeho slavnostní vysvěcení. Jedná se o jednolodní stavbu s věží v pozdním klasicistním stylu. Nachází se v oblasti Orlová-Město, na ulici Petra Cingra. Evangelický kostel se potýkal s obdobnými problémy jako další památky v dané lokalitě, proto musel být mnohokrát rekonstruován a staticky zajišťován. Kostel patří do seznamu kulturních památek ČR (Cichá, 2010).

Obrázek č. 12 - Evangelický kostel v minulosti
Zdroj: Cichá, 2010, s. 148

Obrázek č. 13 - Evangelický kostel nyní
Zdroj: vlastní

Památníky v Orlové

Památník obětem první světové války – oběti první světové války připomínají pomníky na městském hřbitově a pomník v Lutyni, v blízkosti kaple.

Pomník padlým za Těšínsko – pomník připomíná oběti Sedmidenní války o Těšínsko roku 1918.

Obrázek č. 10 - Pomník padlým za Těšínsko
Zdroj: vlastní

Obrázek č. 15 - Pomník padlým za Těšínsko
Zdroj: vlastní

Památník obětem dělnické stávk – pomník se nachází v blízkosti Starého náměstí a je věnován obětem orlovské stávk z roku 1925. Památník je součástí ochranného orlovského pásma.

Obrázek č. 16 - Památník obětem dělnické stávk
Zdroj: vlastní

Panel Heřík

Marie Petrová

Jan Valovič

Obrázek č. 17 - Oběti dělnické stávk
Zdroj: Město Orlová 1223-1973, 1973

Zázračná studánka

Pramen „zázračné“ studánky nalezneme v části Lutyně. Studánka je spjata s pověstmi hovořícími o léčivé moci pramínku. Největší popularity dosáhla ve třicátých letech 20. století, kdy v její blízkosti byla vystavěna kaple a povědomí o ní se rozšířilo i mimo území Orlové, což vyvolalo zvýšenou návštěvnost zdejší části. Pramínkem se v minulosti zaobírali i odborníci, kteří později zkonstatovali, že se voda složením podobá nedalekým darkovským pramenům. Zájem o studánku však postupem let výrazně opadl (Cichá, 2010).

Obrázek č. 18 - Zázračná studánka vedle kapličky
Zdroj: Cichá, 2010, s. 162

Kaple sv. Jana Nepomuckého

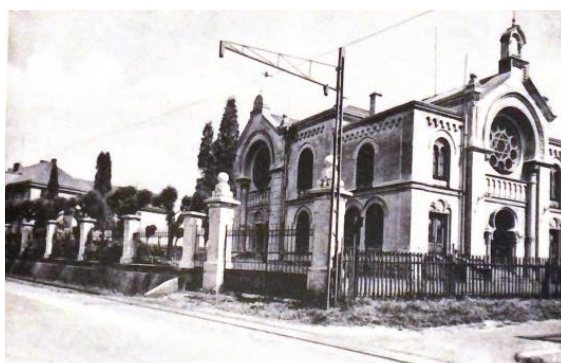
Kaple sv. Jana Nepomuckého se nachází v sídlištní zástavbě v části Lutyně. Pochází z roku 1854 a původně tato část Orlové patřila bývalé Polské Lutyni. Z darů sponzorů a prostředků farnosti se podařilo kapli v letech 2008-2009 zrekonstruovat. Kaple stále slouží k náboženským účelům a konají se zde bohoslužby římskokatolické církve (Cichá, 2010).

Obrázek č. 19 - Kaple sv. Jana Nepomuckého
Zdroj: vlastní

Synagoga

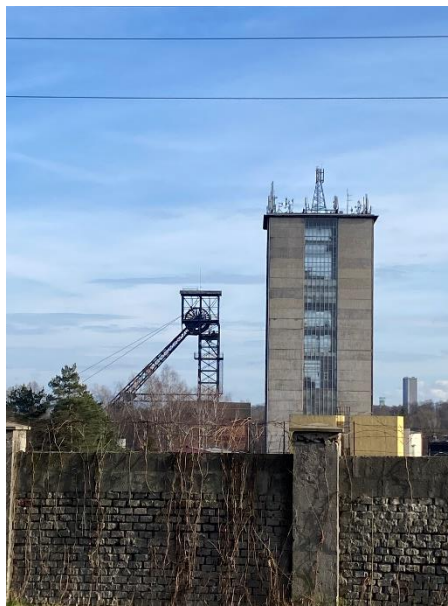
Synagoga se bohužel v Orlové nedochovala, ale z knižních zdrojů víme, že se nacházela v blízkosti evangelického kostela a byla postavena roku 1900. Ze statistických údajů z roku 1930 lze konstatovat, že národnostní struktura Orlové byla velmi rozmanitá. Václav (1975) uvádí, že k československé národnosti se hlásilo 80 % obyvatelstva (8 032 osob), k polské národnosti 14,3 % (1 141 osob) a zbytek tvořili občané německé (249 osob) a židovské národnosti (308 osob). Z uvedených čísel a zastoupení židovského obyvatelstva, lze chápat, proč synagoga v Orlové nalezla využití. Osud synagogy byl nelibý, neboť po vyhlášení druhé světové války a následné okupace byla nacisty 14. září 1939 vypálena (Zapomenutá Orlová, nedatováno).

Obrázek č. 20 - Synagoga
Zdroj: Cichá, 2010, s. 53

Důl Žofie

Důl Žofie, který známe také pod názvem Důl Fučík, se nachází v orlovské části Poruba. Počátky dolu spadají až do roku 1871, kdy bratři Gutmannové odkoupili část pole s vrty a započali tak těžbu. Důl se stal součástí Kamenouhelných dolů Lazy a v průběhu let poskytl zaměstnání nemalému počtu lidí. Po druhé světové válce byl postupně s ostatními doly znárodněn a stal se tak součástí národního podniku Ostravsko-karvinské doly. Těžba probíhala až do roku 1995. V onen rok přešel důl pod státní podnik Diamo, a byla tak započata rekultivace krajiny (Zapomenutá Orlová, nedatováno).

Obrázek č. 21 - Důl Žofie
Zdroj: vlastní

4.5 Kultura a jiné zajímavosti

Podkapitola pojednává o kulturních zařízeních a spolcích, jenž se podílejí na kulturním a společenském životě v Orlové.

Městská knihovna Orlová

Počátky knihovnictví v Orlové sahají až do 70. let 19. století, kdy vznikl čtenářský spolek, jenž se postupně rozšířil do podoby knihovny. Knihovna během století prošla značnou řadou přeměn. Knihovna, jak ji známe dnes byla postavena až roku 2005. Disponuje oddělením pro děti a mládež, pro dospělé, studovnou a přednáškovým sálem. Součástí knihovny je také informační centrum. Občanům jsou prostřednictvím knihovny poskytovány publikace nutné pro jejich vzdělávání, práci a volný čas. Nalezneme zde i nespočet publikací v polském jazyce. Knihovna spolupracuje rovněž s orlovskými školami, pro které připravuje besedy a čtenářské lekce zaměřené na informační výchovu a čtenářskou gramotnost (Městská knihovna Orlová, nedatováno).

Dům kultury města Orlová

Dne 22. května 1971 byl otevřen Dům kultury města v části Orlová-Lutyně. Součástí domu kultury je multifunkční sál, kde se konají divadelní představení nebo filmová promítání. Dům kultury disponuje také estrádním sálem, velkou a malou výstavní síní. Koná se zde celá řada výstav, např. vánoční výstava, velikonoční výstava, výstavy amatérských fotografií, výtvarníků a dalších. Nalezneme zde také malý sál a dvě klubovny, jenž poskytují zázemí pro zdejší spolky, kluby a zájmové kroužky (Město Orlová, 2012).

Základní umělecká škola J. R. Míši

Základní umělecká škola byla založena roku 1931 a od roku 2002 nese škola název po významném orlovském rodákovi, Jiřím Rudolfovi Míšovi. J. R. Míša byl uznávaný pedagog, varhaník a sbormistr, který přispěl k hudebnímu rozvoji regionu. Škola poskytuje vzdělání v hudebních, výtvarných a tanečních oborech, jenž jsou otevřeny pro všechny věkové kategorie, od nejmenších až po dospělé (ZUŠ Orlová, nedatováno).

Naučná stezka Zapomenutá Orlová

Projekt Zapomenutá Orlová je počinem studentů orlovského gymnázia, který se podařilo realizovat díky finanční podpoře Města Orlová. Projekt si klade za cíl zvýšit povědomí o bývalém historickém centru a jeho zapomenutých místech, které byly vlivem důlní činnosti poškozeny nebo zcela zanikly. Dalším cílem je pokus o přilákání turistů do zdejší oblasti. V rámci projektu bylo vybráno 12 historických lokací, které tvoří naučnou stezku. Ke každé

lokaci byla vytvořena informační cedule se základními informacemi a QR kódem, po jehož naskenování si mohou návštěvníci přečíst podrobnější informace o daném místě. Stezka je přibližně dlouhá 6 km, začíná u vlakového nádraží a končí u dolu Žofie (Zapomenutá Orlová, nedatováno).

Orlovské noviny

Orlovští občané jsou o dění a životě v městě informováni prostřednictvím Orlovských novin. Noviny vycházejí každých čtrnáct dní a jsou zdarma.

Kluby a spolky

Na území Orlové působí obrovské množství klubů a spolků, od sportovních klubů, chovatelských spolků až po iniciativy pro zlepšení kulturního a sociálního života v Orlové. Z důvodu velkého počtu místních klubů a spolků jsme se rozhodli vybrat pouze některé z nich.

Olšina z. s.

Spolek sdružující čtyři folklorní soubory a cimbálovou muziku. Do spolku se může připojit kdokoliv od 3 do 65 let. Hlavním cílem a posláním spolku je udržení a rozvoj lidového umění z Těšínského Slezska, především Orlovska. Olšina se podílí na celé řadě akcí, např. na Orlovském létě nebo Orlovském jarmarku. Zároveň v minulosti spolupracovala na projektu Ministerstva kultury a Ústavu lidové kultury zachycující lidové tance z různých koutů České republiky. V letech 2013 a 2016 se podílela na projektu Lidový rok, jehož prostřednictvím se vybraní žáci orlovských škol seznámili s lidovými tradicemi a životem našich předků. Získané zkušenosti pak dále předávali svým spolužákům (Olšina Orlová, nedatováno).

Spolek Václavka

Spolek sdružuje občany, kteří se chtějí podílet na kulturním a sociálním dění v Orlové. Nachází se v Orlové-Porubě a byl pojmenován podle nedalekého dolu Václav. Zaměřuje se na problémy dané lokality s cílem o zlepšení životního prostředí a mezilidských vztahů. Spolkem Václavka je pořádán velice oblíbený sraz veteránů (Spolek Václavka, nedatováno).

FUTRA z. s.

Spolek Futra se podílí na vytváření společenského a kulturního dění v Orlové. Pořádá různé akce, od výstav, koncertů, přednášek až po filmové projekce. Součástí Futry je rovněž nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, jehož cílem je zlepšovat životní styl i hodnoty dětí a mládeže ve městě (Klub Futra, nedatováno).

Místní skupina Polského kulturně-osvětového svazu v Orlové-Lutyni

Skupina usiluje o zachování tradic a národní identity Poláků žijících na území Orlové. Sdružuje místní Poláky, reprezentuje jejich práva a navazuje na tradice polské kultury a Těšínského Slezska. Usiluje rovněž o zachování užívání polského jazyka v ČR a propagaci polské kultury (Město Orlová, nedatováno).

4.6 Významné osobnosti

Na život v Orlové měli zásadní vliv také různé osobnosti, proto si některé z nich popíšeme. V podkapitole zmiňujeme orlovské rodáky a osobnosti, kteří se svou činností zapsali do historie našeho města.

Jiří Rudolf Míša (1920-1998)

Byl významný pedagog, sbormistr a varhaník. Nejvíce se zasloužil o rozvoj sbormistrovství, hudby a školství v Orlové. Nevěnoval se však pouze hudbě, ale také výtvarnému umění a literatuře, které vyučoval na místním gymnáziu. Jako sbormistr působil v čele ostravského operního a rozhlasového sboru. Jako skladatel složil mnoho hudebních doprovodů k divadelním hrám. Na jeho počest nese umělecká škola v Orlové-Porubě právě jméno Jiřího Rudolfa Míši (Národní divadlo Moravskoslezské, 2020).

Leopold Slawinski (1921-1992)

Byl uznávaný mistr houslař a strunař, který působil v Orlové-Lazích. Věnoval se také restaurování starých hudebních nástrojů. Dílna Leopolda Slawinského zajišťovala údržbu hudebních nástrojů členům hudebních institucí a orchestrů na Ostravsku. Slawinski se zabýval vývojem strun smyčcových nástrojů a vynalezl struny Lanostra, díky čemuž se jméno Slawinski proslavilo po celém světě. V řemeslu nadále pokračují jeho synové a dodnes jejich ateliér nalezneme v Orlové (Vlastivědný časopis Těšínsko, 2004).

Antonín Huvar (1922-2009)

Byl katolický kněz, pedagog a politický vězeň. Působil ve skautu, kde se jako vedoucí oddílu věnoval mládeži. Společně s ní vytvořil a rozšířil letáky, které se vymezovaly vůči komunistickému režimu. Komunistický režim ostře kritizoval, především porušování lidských práv a náboženskou nesvobodu. Za své názory byl zatčen a následně odsouzen k 10 letům ve vězení. Po propuštění z vězení se kněžství věnovat nemohl, jelikož mu byl odebrán souhlas k vykonávání povolání. Onen souhlas opět získal až roku 1967, kdy se znovu vrátil do duchovní správy. V roce 1982 začal působit v Orlové, kde se stal administrátorem farnosti. Díky

odhodlanosti a vedení pana faráře se podařilo zachránit místní dominantu Orlové – římskokatolický kostel, kterému hrozilo zbourání (Vlček, nedatováno).

Otokar Balcy (1924-2012)

Známý zvukař polského původu narozený v Orlové. Otokar Balcy působil v Bílsko – Bělé, kde pracoval ve studiu kreslených filmů. Ozvučil například slavný večerníček Bolek a Lolek, O strakatém psu Rexíkovi či animovaný film Oh Pampalini (Město Bohumín, 2017).

Stanislav Kolíbal (1925)

Rodák z Orlové, proslulý jako sochař, ilustrátor, scénograf a pedagog. V Orlové žil až do polského záboru Těšínska, kdy se jeho rodina rozhodla přestěhovat do Ostravy. Jako pedagog působil na Akademii výtvarných umění v Praze, kde vedl ateliér socha-instalace. Je uznávaným umělcem jak u nás, tak i ve světě. V roce 2005 získal státní vyznamenání Za zásluhy pro stát ve výtvarném umění (Paměť národa, nedatováno).

Bohdan Warchal (1930-2000)

Orlovský rodák polského původu, jenž byl uznávaným houslistou, dirigentem a vysokoškolským pedagogem. Pobýval na Slovensku, kde založil jeden z nejslavnějších komorních orchestrů u nás i ve světě. Jako sólista spolupracoval s Československým rozhlasem a Československou televizí, pro které nahrál mnoho skladeb (Město Bohumín, 2017).

Radim Uzel (1940-2022)

Byl český gynekolog, sexuolog a vysokoškolský pedagog. Původem z Ostravy, ale je absolventem orlovského gymnázia. Zasloužil se především o popularizaci sexuologie v České republice. Napsal nespočet publikací týkajících se sexuální výchovy (Česká televize, 2022).

4.7 Problémy a vize města

V roce 2017 byl vydán Strategický plán rozvoje města Orlová, který se zaměřuje na budoucí vývoj a rozvoj Orlové v období 2017-2033. Součástí Strategického plánu je také SWOT analýza, ze které vycházíme při formulaci problémů města. Analýza rozebírá slabé a silné stránky města, jeho příležitosti a hrozby. Dále je strukturována do čtyř oblastí, a to na městskou infrastrukturu, kvalitu života ve městě, město a lidé a poslední část tvoří bezpečnost ve městě. Každá z těchto oblastí je dále rozdělena na kategorie. U každého z parametrů byla vyhodnocena důležitost, a to, čím vyšší číslo je, tím důležitější je daný problém/situace. V následujících odstavcích si rozepíšeme jednotlivé oblasti a jejich problémy, vyplývající ze SWOT analýzy, zejména slabé stránky města. Zaměříme se spíše na problémy, které ovlivňují

zejména mladou generaci a jsou častokrát důvodem migrace do jiných měst (Strategický plán rozvoje města Orlová, 2017).

Problémy města

Městská infrastruktura:

- častý výskyt smogu;
- černé skládky;
- byty obývané sociálně slabými obyvateli.

Kvalita života ve městě:

- nízká koordinace jednotlivých institucí při pořádání kulturních akcí;
- vysoká finanční náročnost kulturních akcí;
- nízká koordinace jednotlivých sportovních klubů při pořádání sportovních aktivit;
- nedostatečné propagace kulturních a sportovních událostí;
- úpadek lokálních tradic.

Město a lidé:

- nedostatek pracovních příležitostí;
- neatraktivita města pro podnikatele;
- podprůměrná vzdělanost obyvatel;
- nedostatečná kapacita sociálních služeb;
- nízké zapojení obyvatel do dění ve městě.

Bezpečnost ve městě:

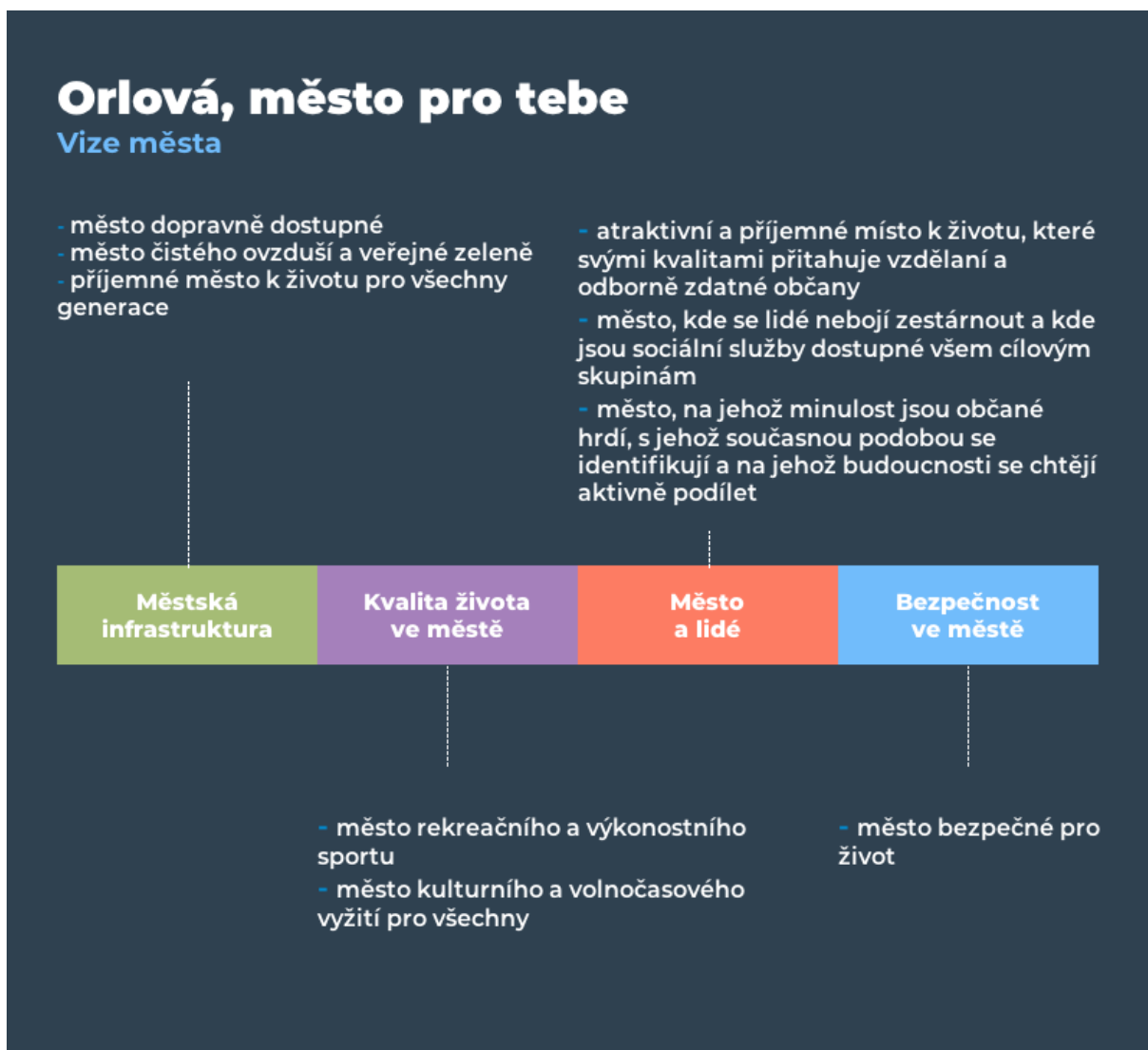
- náročné soužití etnických skupin;
- pocit nebezpečí;
- vysoký počet uživatelů návykových látek.

Z výše zmíněných problémů lze vyčíst, že zainteresovanost obyvatel v dění Orlové je nízká a zároveň dochází k čím dál většímu úpadu lidových tradic. Kromě zmíněných problémů obrazu Orlové rovněž nepomáhá průzkum společnosti Obce v datech a společnosti Deloitte, jenž mapuje kvalitu života v obcích ČR. Orlová v tomto průzkumu již několikátým rokem končí na posledním místě a hodnocení vždy přinese obrovskou vlnu diskusí.

Vize města

Po zpracování analytické části byla vytvořena návrhová a implementační část Strategického plánu a rozvoje města Orlová, kde jsou vytyčeny strategické cíle a opatření

vedoucí k rozvoji města. Návrh obsahuje také vize, jak by město mělo vypadat v budoucnu, jestliže bude plán naplňován. Na níže uvedeném snímku jsou vize zpracovány.

Obrázek č. 22 - Vize města

Zdroj: Vize města [online]. Dostupné z: <https://www.mesto-orlova.cz/cz/lepsi-orlova/strategicky-plan-mesta/>

EMPIRICKÁ ČÁST

5 Charakteristika výzkumu

V dnešní době, kdy vlivem globalizace častokrát dochází k ústupu regionálních zvyků a tradic do ústraní, je velmi důležité zapojování regionálního principu do výuky. Uplatňováním principu lze v žácích probudit zájem o region. Prohlubováním znalostí o svém regionu žáci získávají ucelený obraz místa odkud pochází, jeho zvyků, anebo se později mohou sami podílet na udržování těchto tradic. Dochází k budování identity žáků a jejich pozitivního vztahu k místu bydliště.

Současně však není podstatné, aby žák znal úplně vše. Potřebné je rozvíjet praktické dovednosti, které naleznou uplatnění v reálném životě. Bohužel, ne jeden z nás se za svá studia setkal se situací, kdy se musel učit nazpaměť, kde se nachází kdejaký vrchol, řeka nebo město. Zpětně si říkáme, jaký to mělo efekt. Lze říct, že téměř žádný, protože drtivá většina z nás se dané informace naučila pouze nazpaměť tak, aby byla schopna vyznačit místa na slepé mapě na testu, ale již za týden neměla vůbec ponětí, co se učila. Bohužel stále existují učitelé, kteří nedovolují práci s mapou při testu se slepou mapou. Chápeme, že je důležité mít zhruba přehled, kde se, co nachází, ale zároveň si myslíme, že je ještě důležitější umět zacházet s prostředky, které nám mohou usnadnit život. Je velice pravděpodobné, že se žáci dostanou do situace, kdy budou potřebovat mapu nebo plán, aby se zorientovali, kde se nachází. Proto si myslíme, že by měl být kladen větší důraz na trénování této dovednosti než na pouhé memorování. Dalším častým problémem je, že se někteří učitelé řídí více tím, co je obsaženo v učebnici než tím, co je napsáno v RVP ZV. Potom dochází k situacím, kdy učitelé učí učivo navíc a region projedou častokrát velmi okrajově, protože jim na něj nezbývá čas. Přitom region nabízí obrovskou škálu námětů na výuku, kdy žáci mohou region poznávat přímo na vlastní kůži. Je to příležitost k vytváření zážitků, jenž budou mít trvalejší charakter než sezení v lavici. Současně žák poznává svůj domov, vytváří si k němu kladný vztah a dozvídá se informace, díky kterým může být hrdý na svůj původ. Bohužel, jak již bylo výše zmíněno, častokrát je téma regionu probíráno velmi okrajově, proto jsme se rozhodli zjistit, jaká situace bude v našem regionu, a to konkrétně Orlové.

Z tohoto důvodu jsme se rozhodli realizovat výzkum, jehož hlavním cílem je zjistit, jaké znalosti mají žáci 5. ročníků orlovských základních škol o Orlové.

Orlová se nachází na Karvinsku, které je spjato s těžbou černého uhlí. S ústupem těžby náš region začal procházet revitalizací krajiny, která byla těžbou znatelně zdevastována. Město,

jaké pamatují naše babičky již dávno neexistuje, protože vlivem těžby a nevyhovujícím podmínkám bylo nutné zahájit výstavbu nového města v jiné části Orlové. V původní části se nacházelo mnoho historických budov, o kterých častokrát zdejší obyvatelstvo nemá ani tušení. Proto jsme se rozhodli do didaktického testu zakomponovat také bonusové otázky, týkající se staré Orlové. Díky výsledkům zjistíme, zda mají žáci vůbec povědomí, co se v našem městě nacházelo. Ve staré Orlové byla také nedávno vybudována naučná stezka, která provází právě po zapomenuté části města. Z tohoto důvodu, pokud se prokáže, že žáci neznají bohatou historii města, vytvoříme projekt zaměřený právě na starou Orlovou.

Výsledky didaktického testu mohou posloužit jako zpětná vazba pro učitele. Na základě výsledků může učitel posoudit, zda jsou jeho metody efektivní, nebo zda je potřeba v hodinách něco změnit. V případě velkých nedostatků může být rovněž impulsem pro vytvoření výukových materiálů k dané tématice.

Dílčí cíle empirické části:

- Stanovit výzkumný problém.
- Formulovat předpoklady.
- Vytvořit nestandardizovaný didaktický test.
- Ověřit znalosti žáků 5. ročníků orlovských základních škol o Orlové.
- Ověřit, zda žáci umí pracovat s mapou ČR a plánem města.
- Vyhodnotit a porovnat výsledky jednotlivých základních škol v Orlové.
- V případě potřeby vytvořit výukové materiály.

5.1 Stanovení výzkumného problému a formulace předpokladů

Jedním z prvních kroků našeho výzkumného šetření je zvolení výzkumného problému. Je potřeba se zamyslet, co vůbec chceme měřit a jakým způsobem dané měření provedeme. Další krok spočívá ve formulaci předpokladů, které budeme po vyhodnocení výsledků potvrzovat nebo vyvracet.

Výzkumný problém: Jaké znalosti o Orlové mají žáci orlovských základních škol?

Předpoklad č. 1: Předpokládáme, že žáci znají svůj region dobře.

Předpoklad č. 2: Mezi znalostmi žáků jednotlivých škol nebude významný rozdíl.

Předpoklad č. 3: U bonusových otázek jsou žáci méně úspěšnější než u klasických otázek.

Předpoklad č. 4: Předpokládáme, že převažuje počet žáků, co umí pracovat s mapou než žáků, co s ní pracovat neumí.

Předpoklad č. 5: Předpokládáme, že většina žáků neví, kdo je starosta Orlové.

5.2 Charakteristika výzkumné metody sběru dat

Skutil a kol. (2011, s. 79) výzkumnou metodu charakterizuje jako *systematický postup získávání a zpracování dat se záměrem objasnit sledovanou problematiku*. K zjišťování a ověřování znalostí žáků byla zvolena metoda didaktického testu.

5.2.1 Didaktický test

Chráska (2016, s. 178) didaktický test definuje jako zkoušku, která se orientuje na objektivní zjišťování úrovně zvládnutí učiva u určité skupiny osob. Didaktické testy mohou mít různou formu a zároveň záleží na tom, co je cílem našeho testování a jaké informace potřebuje získat.

Chráska (2016) jednotlivé typy testů popisuje podle klasifikace P. Byčkovského na testy:

- *testy rychlosti,*
- *testy úrovně,*
- *testy standardizované,*
- *testy nestandardizované,*
- *testy kognitivní a psychomotorické,*
- *testy výsledků výuky a testy studijních předpokladů,*
- *testy rozlišující (testy relativního výkonu),*
- *testy ověřující (testy absolutního výkonu),*
- *testy vstupní, průběžné a výstupní,*
- *testy monotematické a polytematické,*
- *testy objektivně skórovatelné,*
- *testy subjektivně skórovatelné.*

Z výše uvedených testů byl pro naše měření vybrán nestandardizovaný didaktický test. Nestandardizovaný test, rovněž označován jako učitelský, je neformální test vytvořený pro potřebu učitele. Od standardizovaného didaktického testu se liší zejména tím, že není důkladně ověřen, nejsou známy jeho všechny vlastnosti a jeho součástí není testová příručka ani není stanovená testová norma (Chráska, 2016).

5.2.2 Vlastnosti didaktického testu

Jedny ze základních vlastností didaktického testu je validita a reliabilita. Hovoříme-li o validitě, hovoříme zejména o obsahové stránce testu. Test je validní právě tehdy, pokud zkoušíme obsah, jenž má být skutečně ověřován (Chráska, 2016). Gavora (2010) se zmiňuje o míře validity, tedy o tom, že existují různé druhy validity, a to méně validní a více validní.

Rovněž zmiňuje tři druhy validity, a to obsahovou, konstruktovou a souběžnou validitu. Nás zajímá nejvíce obsahová validita. Zaměřujeme se, zda test obsahuje důležité prvky obsahu učiva, jenž učitel probral a také jestli jsou jednotlivé prvky v testu zastoupeny rovnoměrně (Gavora, 2010).

Další ze základních vlastností je reliabilita. Reliabilitou máme na mysli přesnost a spolehlivost výzkumného nástroje. Opakováním výzkumného měření za stejných podmínek můžeme zjistit, zda je test spolehlivý a přesný, a to za podmínky, pokud nám vycházejí stejné nebo podobné výsledky (Kutil a kol., 2011).

5.2.3 Struktura didaktického testu a jeho bodování

Didaktický test se skládá z testových úloh, které se dále rozlišují na různé druhy podle způsobu řešení. Chráska (2016, s. 182) definuje testovou úlohu jako otázku, úkol nebo problém obsažený v testu. Didaktický test, který byl využit ve výzkumu (viz příloha č. 1), se skládá ze 14 testových úloh, kdy poslední 4 tvoří bonusové otázky. Při vytváření testů bylo vycházeno z jednotlivých tematických okruhů vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět v RVP ZV. V didaktickém testu převažují úlohy uzavřené s výběrem odpovědí, kdy jedna z nich je správná.

K vyřešení úloh č. 1, 2, 3, 7 a 8 je žákům poskytnuta mapa a plán města Orlová (viz příloha č. 2). Úlohy č. 1 a 2 jsou úlohy otevřené se stručnou odpovědí. Rozlišujeme dva typy otevřených úloh se stručnou odpovědí, a to produkční a doplňovací. V našem případě se jedná o úlohu doplňovací, kdy žák doplní slovo do věty. Úlohy č. 4, 5, 6, 7, 8, 9 jsou uzavřené s jednou správnou odpovědí. Problémem takového typu úlohy může být pravděpodobnost pouhého uhádnutí. Proto abychom eliminovali tuto skutečnost, mají žáci na výběr ze čtyř odpovědí. V úloze č. 10 názorně vyznačí údaj na časové ose. Úloha č. 11 je úloha otevřená se stručnou odpovědí, a to konkrétně úloha produkční. U úlohy č. 14 se jedná o úlohu dichotomickou, tzn. že žáci mají na výběr ze dvou odpovědí. Nevýhodou této testové úlohy je vysoká pravděpodobnost uhodnutí (Chráska, 2016).

Bodování didaktického testu

Jednotlivé testové úlohy jsme se rozhodli ohodnotit 1 bodem, protože se většinou jedná o výběr z uzavřených odpovědí, kdy je vždy jedna odpověď správná anebo se jedná o úlohy otevřené, kde je nutné doplnit pouze jedno slovo. Pouze u úlohy č. 11 jsme se rozhodli úlohu ohodnotit 2 body, protože je náročnější.

Bodování didaktického testu	
Testová úloha číslo:	Počet bodů:
1. úloha	1 bod
2. úloha	1 bod
3. úloha	1 bod
4. úloha	1 bod
5. úloha	1 bod
6. úloha	1 bod
7. úloha	1 bod
8. úloha	1 bod
9. úloha	1 bod
10. úloha	1 bod
11. úloha	2 body
12. úloha	1 bod
13. úloha	1 bod
14. úloha	1 bod
Celkem:	15 bodů

Tabulka č. 2 - Bodování didaktického testu

5.3 Výzkumné šetření a jeho průběh

V následující podkapitole si popíšeme průběh výzkumného šetření, a to od jeho počátku až po samotnou realizaci výzkumu.

5.3.1 Pilotáž

V rámci pilotáže jsme si vybrali jednotlivé orlovské školy, jejichž vedení jsme oslovili s prosbou o zapojení do výzkumu. Oslovování škol probíhalo prostřednictvím e-mailu. Z pěti vybraných škol se nám ozvali školy tři, jež byly ochotny se na výzkumu podílet. Bohužel se nám však stále nedařilo získat dostatek respondentů, a proto jsme se rozhodli dodatečně oslovit paní učitelky 5. ročníků, zda by nebyly ochotny se do našeho výzkumu zapojit. Následně jsme se domluvili na podrobnostech týkajících se testu, a to kdy ho zrealizujeme a s jakou časovou dotací je potřeba počítat. Učitelé jsme zároveň ubezpečili, že testování je zcela anonymní.

5.3.2 Předvýzkum

Před samotným výzkumem je třeba ověřit, zda je test srozumitelný a s jakou časovou dotací máme počítat. Proto byl proveden předvýzkum, do kterého byli vybráni tři chlapci ve věku 11 let. Oslovení žáci navštěvují jednu ze základních škol v Orlové. Nejdříve jsme si společně přečetli otázky, poté již mohli začít test vyplňovat. Během testu byla žákům poskytnuta mapa ČR a plán města. V rámci předvýzkumu bylo zjištěno, že otázka č. 11 činí chlapcům velký problém, proto došlo ke změně a některá slova byla nahrazena slovy jinými. Současně otázka byla přesunuta z klasických otázek do otázek bonusových. Jinak žákům žádná testová otázka nečinila velký problém. Žáci k vyplnění testu potřebovali zhruba 15 minut.

5.3.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvořily čtyři základní školy v Orlové, a to konkrétně ZŠ U Kapličky, ZŠ Ke Studánce, ZŠ Karla Dvořáčka a ZŠ Mládí. Téměř ve všech školách se výzkumu zúčastnily vždy dvě třídy, pouze v jednom případě třída jedna. Celkově se do šetření zapojilo 124 žáků 5. ročníků. Pro jednotlivé školy jsme zvolili označení A, B, C, D. Z tabulky č. 3 je možné vyčíst počty žáků jednotlivých tříd a škol.

Charakteristika škol

ZŠ U Kapličky se nachází v blízkosti Domu dětí a mládeže. Jedná se o školu s rozšířenou výukou informatiky a výpočetní techniky. Současně je na prvním stupni využíván Daltonský plán, jenž má rozvíjet volnost, samostatnost a spolupráci. ZŠ Karla Dvořáčka je škola s rozšířenou výukou hudební výchovy. ZŠ Ke Studánce je škola s rozšířenou výukou přírodovědných předmětů. ZŠ Mládí je škola s rozšířenou výukou tělesné výchovy. Charakterizuje se jako škola otevřená, vstřícná, moderní, aktivizující a tvůrčí.

Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
17	17	19	18	19	21	13

Tabulka č. 3 - Zastoupení jednotlivých škol

5.3.4 Průběh výzkumného šetření

Výzkumné šetření proběhlo na třech školách v prosinci 2022. Z důvodu nedostatečného počtu respondentů jsme se znovu pokusili oslovit nezúčastněné školy s prosbou o zapojení do výzkumu, kdy odpověď jedné z nich byla již kladná. Proto proběhlo ještě dodatečné testování začátkem ledna 2023. Výzkumu se zúčastnily tyto základní školy v Orlové: ZŠ U Kapličky, ZŠ Ke Studánce, ZŠ Mládí a ZŠ Karla Dvořáčka.

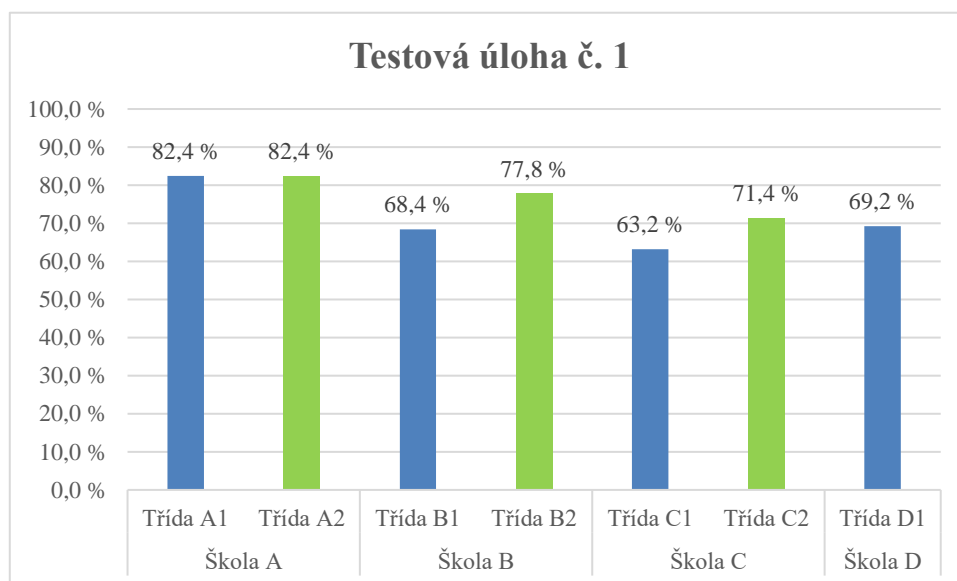
Na všech výše zmíněných školách jsme se setkali s vřelým přivítáním. Žáci byli na začátku obeznámeni, k čemu měření slouží a proč ho vůbec provádíme. Současně byli seznámeni s tím, že je testování zcela anonymní, tudíž se nemusí bát případných výsledků. Avšak pro udržení motivace bylo žákům sděleno, že měření probíhá také na dalších orlovských školách, a proto by se měli snažit, aby jejich škola dopadla, pokud možno, co nejlépe. Před samotným vyplňováním testu jsme žákům ukázali pomůcky, jež budou moct využívat, což byla mapa ČR a plán města Orlová. Rovněž bylo žákům vysvětleno, že se na konci testu nachází bonusové otázky. Následně jsme si společně přečetli testové úlohy, při nichž měli žáci šanci se zeptat, pokud otázce neporozuměli. Ve většině případů žádné dotazy nebyly, poté bylo testování zahájeno. Během testování byli žáci kontrolováni, aby se mezi sebou vzájemně neradili a neopisovali. Průměrně samotné testování trvalo okolo 15 minut. Po skončení testu jsme si řekli správné odpovědi. Mnoho žáků během testování projevilo zájem o problematiku, zejména byli překvapeni bonusovými otázkami, díky kterým se dozvěděli nové informace. Současně mnoho učitelů projevilo zájem o výsledky šetření a také o námi vytvořený plán města.

6 Rozbor získaných dat

6.1 Vyhodnocení jednotlivých testových úloh

Jednotlivé testové úlohy byly hodnoceny podle námi určeného bodového hodnocení viz tabulka č. 2. Hranici úspěšnosti jsme si zvolili 70 %, což odpovídá 7-10 bodům. Didaktický test obsahuje rovněž bonusové otázky, které mohou být nad rámec základních znalostí žáků, proto jsme se rozhodli tyto otázky vyhodnotit zvlášť, a nezapočítávat je do celkového hodnocení. Bonusové otázky slouží pouze ke zjištění, zda mají žáci povědomí o podobě a historii starého města. V následující části si rozebereme jednotlivé testové úlohy, u kterých uvedeme pomocí sloupcových grafů procentuální úspěšnost tříd. U každé testové otázky je uvedena tabulka s přehledem získaných bodů. Na konci vyhodnotíme celkovou úspěšnost a zda se nám potvrdily nebo vyvrátily námi zvolené předpoklady.

Testová úloha č. 1 – Orlová se nachází v _____ kraji. Za pomocí mapy doplň do textu.

Graf č. 1 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 1

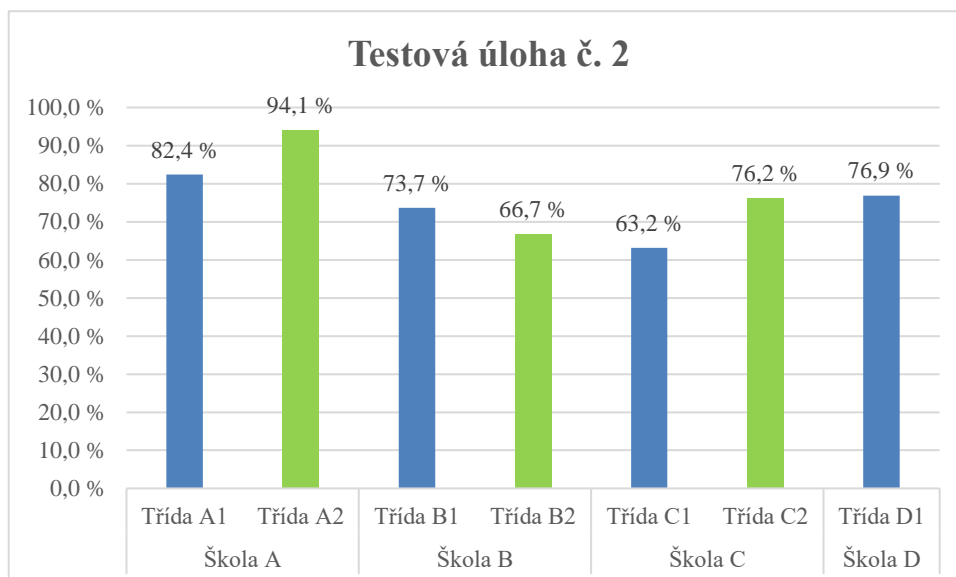
Z výše uvedeného grafu lze vyčíst, že nejúspěšnější byla škola A, kdy obě třídy dosáhly stejné úspěšnosti, a to 82,4 %. Téměř 80 % dosáhla také třída B2. Úspěšnost ostatních škol se pohybovala v rozmezí od 63,2 % až 71,4 %. V některých případech se v testu objevilo, že se nacházíme v kraji Jihočeském, Jihomoravském nebo v kraji Slezsko. Častokrát se objevovala také záměna Moravskoslezského kraje za Slezskomoravský.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	14	14	13	14	12	15	9

Tabulka č. 4 - Bodové hodnocení testové úlohy č. 1

Tabulka č. 4 zpracovává bodové hodnocení testové úlohy č. 1. Největšího počtu bodů dosáhla třída A1 a A2, které dosáhly 14 bodů z možných 17. Nejnižšího počtu bodů dosáhla třída C1 s 12 body z možných 19.

Testová úloha č. 2 – Orlová leží nedaleko hranic s _____ (stát). Za pomoci mapy doplň do textu.

Graf č. 2 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 2

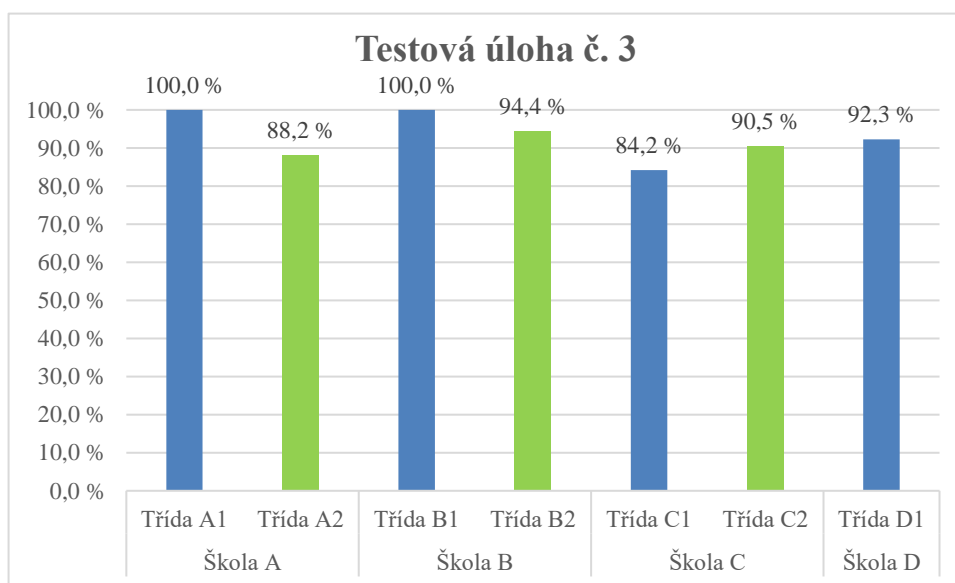
Z následujícího grafu vyplývá, že nejvyšší úspěšnost dosáhla škola A, konkrétně třída A2, která dosáhla 94,1 %. Jednu z nejnižších úspěšností měla třída C1, jejíž úspěšnost byla 63,2 % a třída B2, jejíž úspěšnost byla 66,7 %. V ostatních třídách byla úspěšnost velmi podobná, kdy většina tříd dosáhla nad 73 % a blížila se téměř k 80 %. Ve většině případů žáci odpovídali správně, v minimálních případech se objevila odpověď Německo nebo Rakousko.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	14	16	14	12	12	16	10

Tabulka č. 5 - Bodové hodnocení testové úlohy č. 2

Nejvyššího možného počtu bodů dosáhla třída A2 s 16 body, dále velmi dobře dopadla třída A1 se 14 body. Nejnižšího počtu bodů dosáhla třída C1, která měla pouhých 12 bodů. Dohromady žáci ztratili 30 bodů, což znamená, že jich 24 % odpovědělo chybně.

Testová úloha č. 3 – Na slepé mapě vyznač kraj, ve kterém se Orlová nachází.

Graf č. 3 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 3

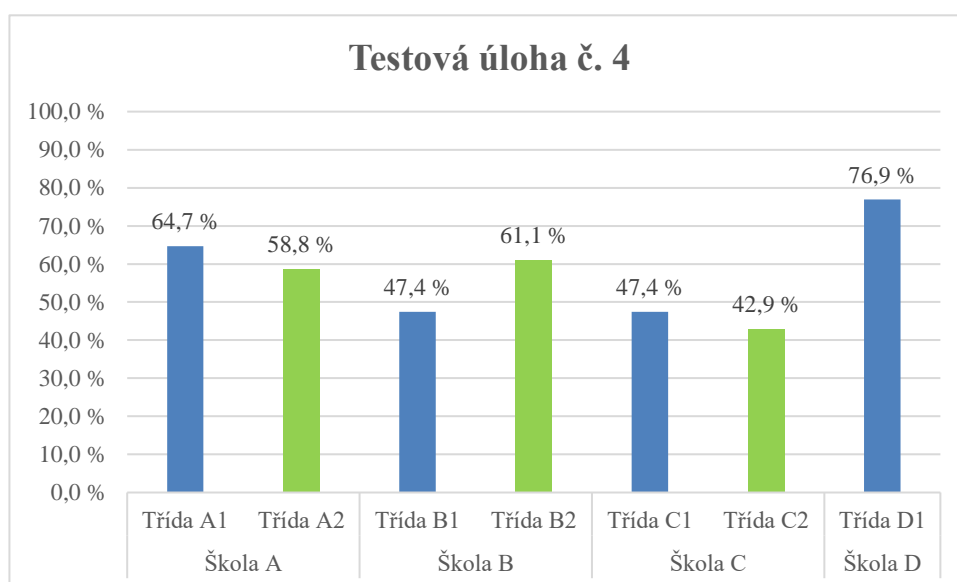
Testová úloha č. 3 nečinila žákům výrazné problémy. Třída A1 a třída B dosáhly úspěšnosti 100 %. Nejnižšího počtu dosáhla třída C1 s úspěšností 84,2 %. Zbytek tříd se pohyboval okolo úspěšnosti 90 %. Žáků, kteří odpověděli chybně byl velmi malý počet, nejčastěji chybně vyznačili Olomoucký nebo Zlínský kraj. V ojedinělých případech žáci vyznačili Středočeský kraj.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	17	15	19	17	16	19	12

Tabulka č. 6 - Bodové hodnocení testové úlohy č. 3

V testové úloze č. 3 většina žáků uvedla správnou odpověď. Z celkového počtu 124 žáků chybně odpovědělo pouze 9, což je 7,3 %.

Testová úloha č. 4 – Zakroužkuj správnou odpověď. Starostou Orlové je:

Graf č. 4 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 4

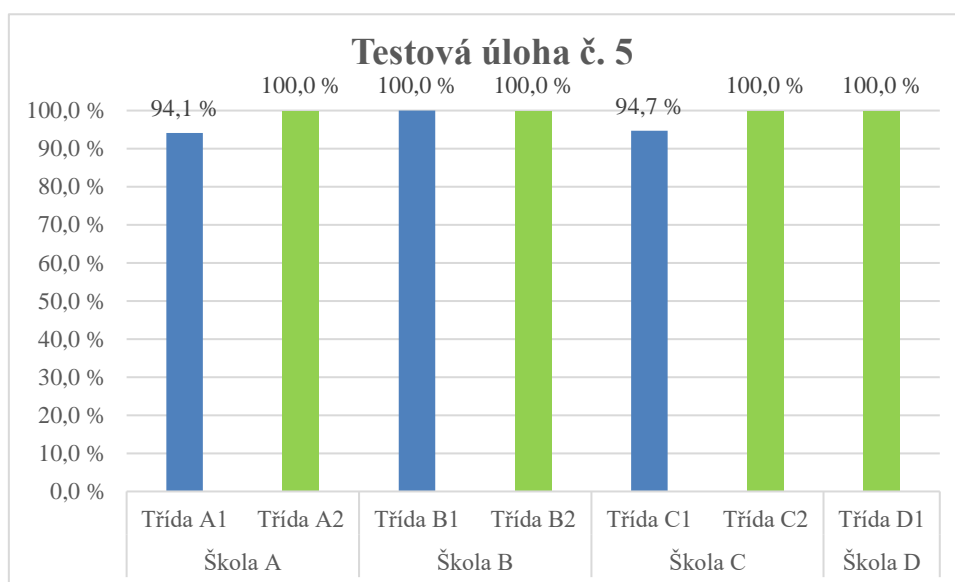
Z uvedeného grafu je zřejmé, že testová úloha činila žákům problémy. Z grafu vyplývá, že neúspěšnější byla třída D1, která dosáhla výrazně vyšší úspěšnosti než ostatní třídy, a to konkrétně 76,9 %. Nejnižší úspěšnost měla třída C2, a to 42,9 %. Ostatní třídy se pohybovaly v rozmezí 47-65 %. Žáci nejčastěji za aktuálního starostu označovali starostu bývalého.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	11	10	9	11	9	9	10

Tabulka č. 7 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 4

Ve výše uvedené tabulce vidíme přehled bodů získaných v úloze č. 4. Nejméně bodů získala třída C2, kde pouze 9 žáků z 21 odpovědělo správně. Celkově na otázku zodpovědělo správně pouze 69 žáků, tj. 56 %.

Testová úloha č. 5 – Z následujících obrázků vyber znak Orlové.

Graf č. 5 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 5

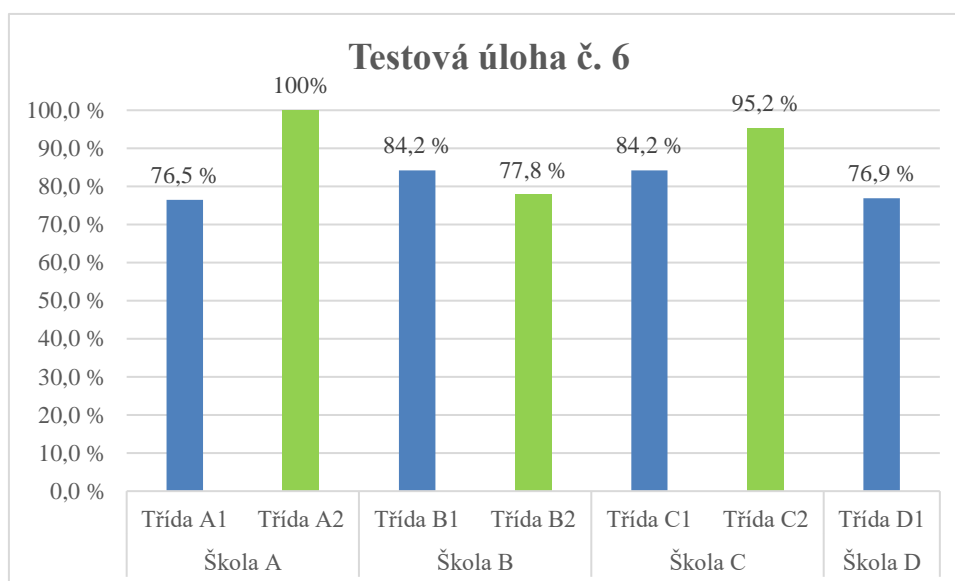
Z grafu je očividné, že vybrat znak Orlové žákům nedělalo vůbec žádný problém, dosáhli téměř 100 % úspěšnosti. Nižší úspěšnost měla pouze třída A1 s 94,1 % a třída C1 s necelými 95 %.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	16	17	19	18	18	21	13

Tabulka č. 8 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 5

Z předcházejícího přehledu bodů je možno vyčíst, že chybovali pouze 2 žáci, což je z celkového počtu 124 žáků pouze 1,6 %.

Testová úloha č. 6 – Zakroužkuj správnou odpověď. Karvinsko je spjato s těžbou:

Graf č. 6 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 6

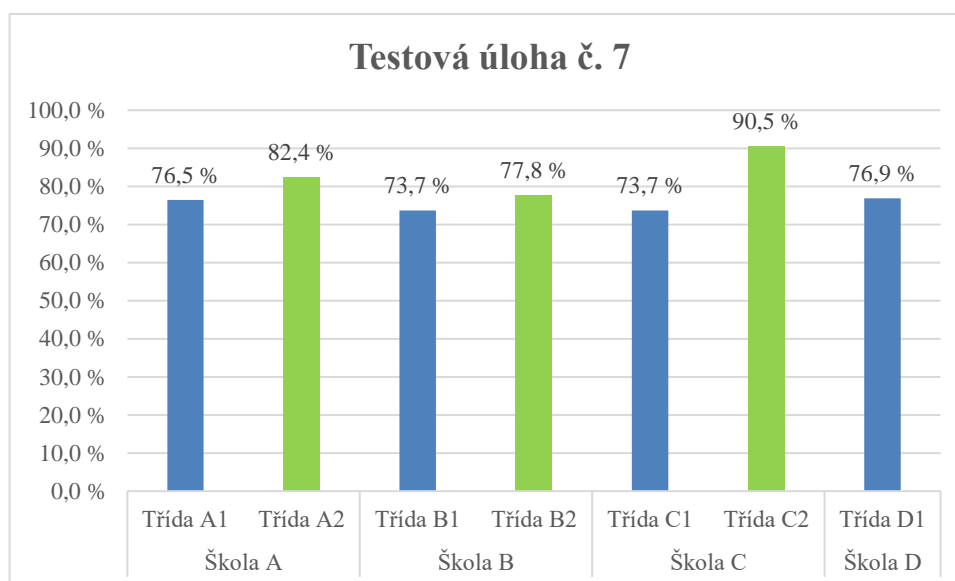
Z grafu lze vyčíst, že nejvyšší úspěšnosti dosáhla třída A2. Ve srovnání se třídou A1 dosáhla výrazně lepšího výsledku, a to o 23,5 %. Jinak se rozdíly mezi jednotlivými třídami škol pohybovaly v jednotkách procent. U školy B šlo o 6,4 % a u školy C o 11 %. Celková úspěšnost u této otázky byla téměř 85 %. Nejčastěji žáci zaměňovali těžbu černého uhlí s těžbou zemního plynu a ropy.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	13	17	16	14	16	20	10

Tabulka č. 9 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 6

Z bodového hodnocení je zřejmé, že se nejvíce dařilo třídě A2, jež dosáhla plného počtu bodů. Dále velmi dobře dopadla třída C2, která ztratila pouze 1 bod. Nejvíce bodů ztratily třídy A1 a B2, a to konkrétně 4 body. Celkově žáci ztratili 18 bodů, což činí zhruba 15 % z celkového počtu.

Testová úloha č. 7 – Kaple sv. Jana Nepomuckého se nachází v této části:

Graf č. 7 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 7

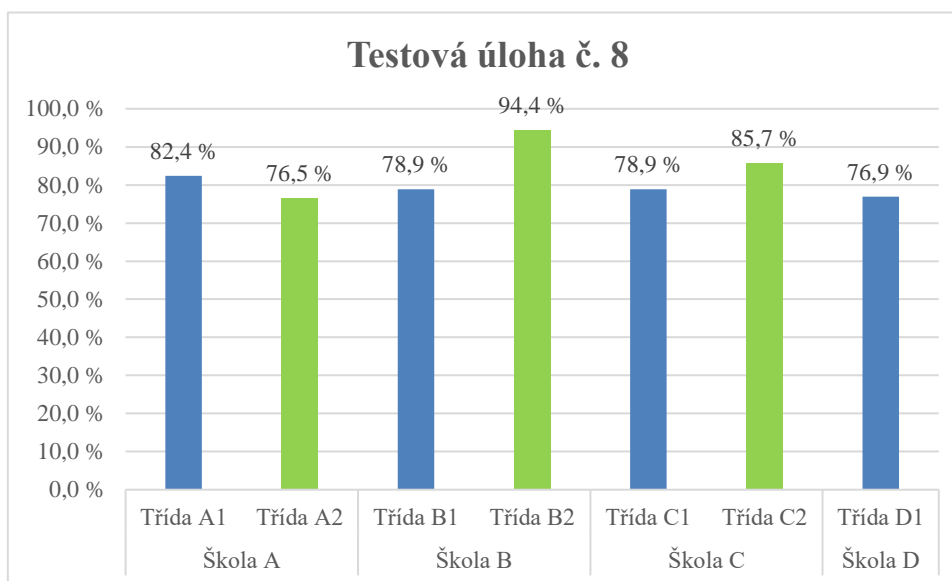
Z grafu výše je patrné, že nejvyšší úspěšnost dosáhla třída C2. Ve srovnání s třídou C1, má úspěšnost výrazněji vyšší, a to o téměř 17 %. U ostatních škol jsou výsledky mezi třídami velmi podobné, liší se pouze v řádu procent. Velmi dobře se také dařilo škole A, kde byla úspěšnost 76,5 a 82,4 %. Nejnižší úspěšnosti dosáhly třídy B1 a C1, jejichž úspěšnost byla 73,7 %. Celková úspěšnost byla 78,8 %.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	13	14	14	14	14	19	10

Tabulka č. 10 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 7

Z tabulky lze vyčíst, že nejméně bodů ztratila třída C1, a to 2 body. Celkově třídy ztratily 26 bodů, což je zhruba okolo 21 %.

Testová úloha č. 8 – Důl Žofie (Fučík) se nachází v této části:

Graf č. 8 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 8

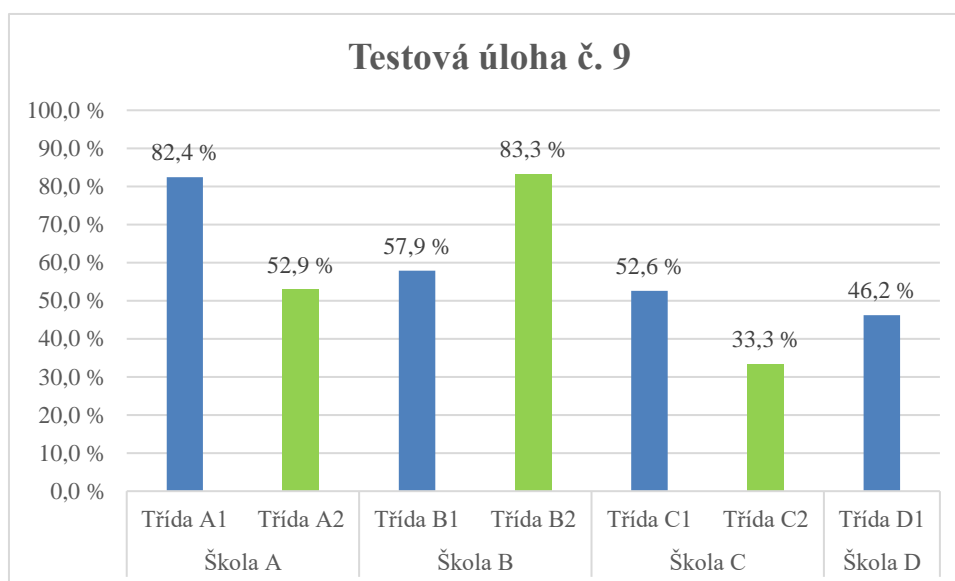
Z grafu č. 8 je patrné, že nejvyšší úspěšnost měla třída B2 s 94,4 %. Ve srovnání s třídou B1 měla o 15,5 % lepší výsledek. Další vysokou úspěšnost měla třída C2, a to úspěšnost 85,7 %. Ostatní třídy většinou dosáhly úspěšnosti okolo 80 %, proto lze říct, že úloha nečinila žákům problémy. Celková úspěšnost byla zhruba 82 %.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	14	13	15	17	15	18	10

Tabulka č. 11 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 8

Z bodového hodnocení je patrné, že nejvíce bodů obdržela třída B2, kdy pouze 1 žák odpověděl špatně. Chybně odpovědělo celkem 22 žáků, což je necelých 18 %.

Testová úloha č. 9 – Většina budov ve staré Orlové byla zbourána z důvodu:

Graf č. 9 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 9

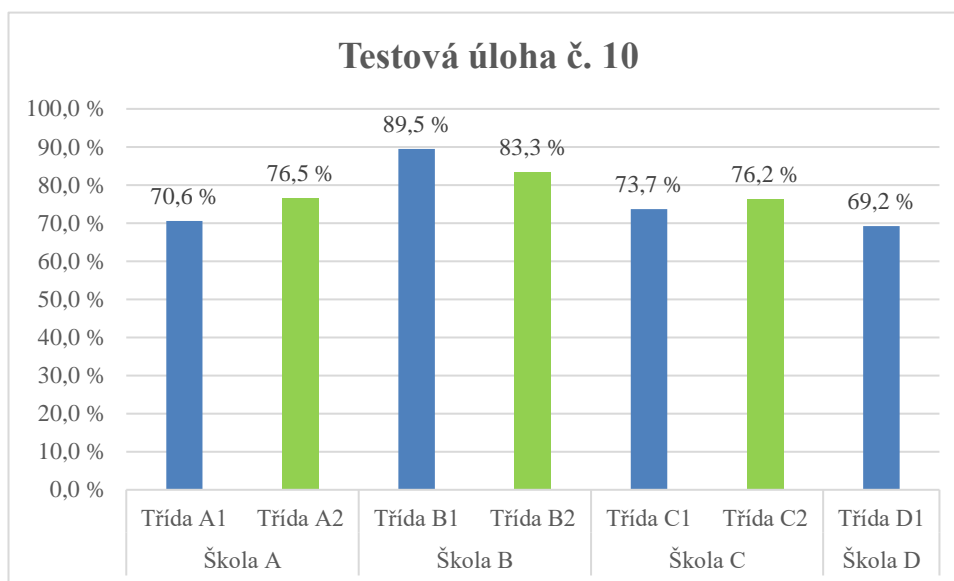
V grafu č. 9 lze vidět velké rozdíly v úspěšnosti mezi jednotlivými školami a třídami. Nejvyšší úspěšnost dosáhla třída B2 s úspěšností 83,3 %, dále velmi dobře dopadla třída A1 s 82,4 %. Mezi nejvyšší a nejnižší úspěšností byl rozdíl 50 %. Velké rozdíly jsou také mezi jednotlivými třídami, kdy třída A1 dosáhla úspěšnosti 82,4 % a třída A2 52,9 %. Obdobný případ lze vidět také u školy B, kdy třída B1 měla úspěšnost 57,9 % a třída B2 83,3 %. Správná odpověď, poddolování, byla nejčastěji zaměňována za odpověď nákladné rekonstrukce. Celková úspěšnost testové úlohy byla zhruba 58 %.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	14	9	11	15	10	7	6

Tabulka č. 12 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 9

Z tabulky č. 12 je patrné, že nejmenší počet bodů vzhledem k počtu žáků získala třída C2, která zvolila správnou odpověď pouze v 7 případech. Velmi podobný počet bodů obdržely třídy A2, B1 a C1, které se pohybovaly v rozmezí od 9-11 bodů. Nejvyšší počet bodů získaly třídy A1 a B2, a to konkrétně 14 a 15 bodů. Žáci odpověděli nesprávně celkem v 52 případech.

Testová úloha č. 10 – První zmínka o Orlové pochází z roku 1223 z listiny vratislavského biskupa Vavřince. Na časové ose vyznač rok.

Graf č. 10 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 10

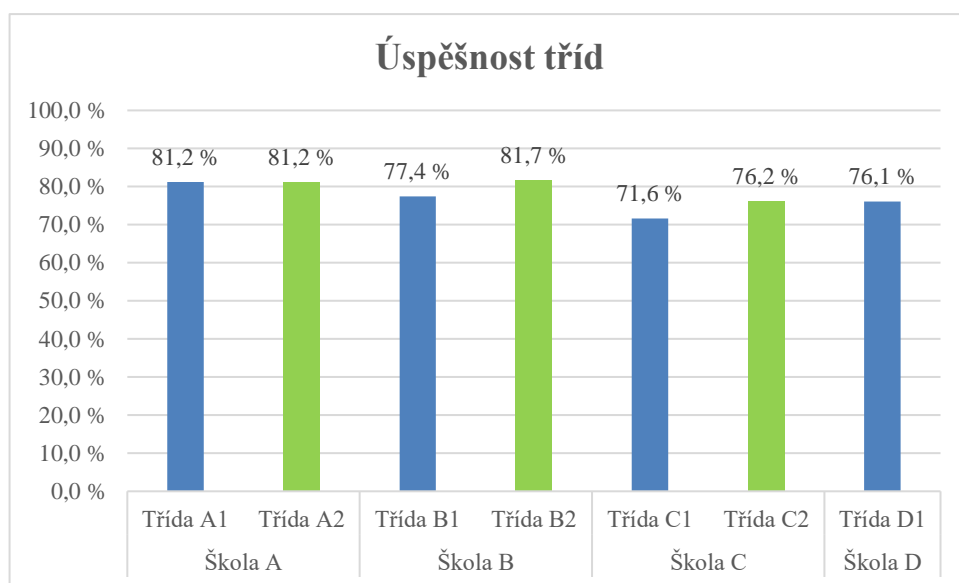
Z grafu č. 10 je patrné, že nejvyšší úspěšnosti dosáhla škola B, a to s úspěšností 89,5 a 83,3 %. Úloha působila největší potíže žákům školy D, jejichž úspěšnost byla 69,2 %, těsně pod hranici námi zvolené úspěšnosti. U tříd školy A a školy B nebyly významné rozdíly. Ve většině případů se jednalo o rozdíly v řádu pár jednotek procent. Žáci u této testové úlohy častokrát chybovali, protože vyznačili rok buďto dvakrát, a to před naším letopočtem a našeho letopočtu, anebo pouze před naším letopočtem. Ve výjimečných případech zaznačili jiný rok nebo neměli ponětí, co mají dělat.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	12	13	17	15	14	16	9

Tabulka č. 13 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 10

Z tabulky č. 13 vyplývá, že žáci dohromady získali 96 bodů, což činí z celkové počtu 124 respondentů 77,4 %.

Celkové hodnocení klasických otázek u jednotlivých tříd

Graf č. 11 – Celková procentuální úspěšnost tříd

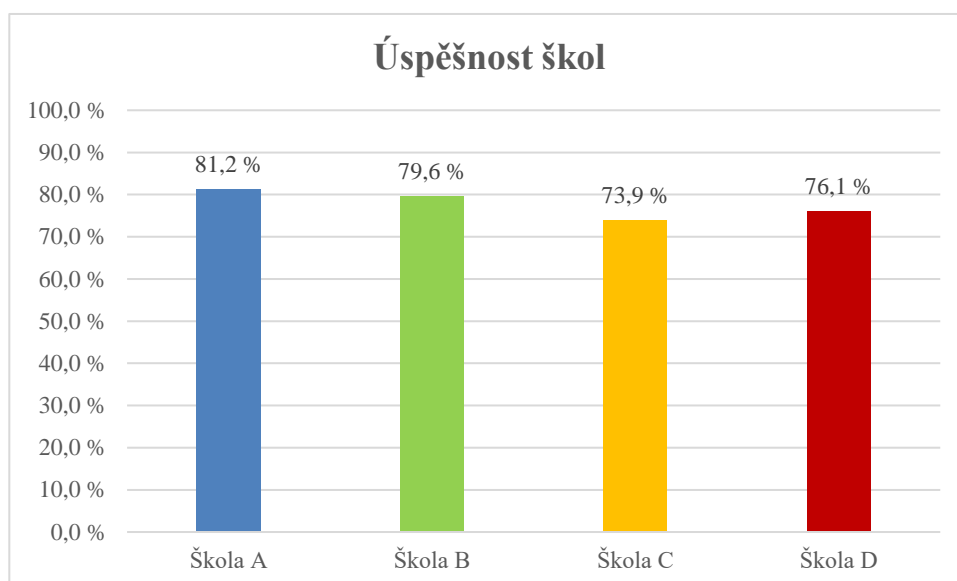
Z výše uvedeného grafu lze vyčíst, že nejúspěšnějším řešitelem byla třída B2, která dosáhla úspěšnosti 81,7 %. Podobného výsledku dosáhly také třídy A1 a A2, kdy ji od nejlepšího výsledku dělilo pouze 0,5 %. Úspěšnost třídy B1, C2 a D1 se pohybovala okolo 76 %, kdy byly mezi nimi rozdíly pouze v desetínách procent nebo v jednom procentu. Nejnižšího výsledku dosáhla třída C1, jejíž úspěšnost byla 71,6 %, což je lehce nad hranicí námi zvolené úspěšnosti. Všechny třídy dosáhly úspěšnosti nad 70 %, proto lze říct, že žáci znají svůj region dobře.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	170	170	190	180	190	210	130
Počet bodů	138	138	147	147	136	160	99

Tabulka č. 14 – Celkový počet dosažených bodů jednotlivých tříd

Z tabulky č. 14 lze vyčíst maximální počet bodů, který žáci mohli získat a počet bodů, který získali. Celkově žáci získali 965 bodů z 1240 možných bodů.

Celková úspěšnost škol

Graf č. 12 – Celková úspěšnost škol

Z grafu č. 12 je patrné, že nejvyšší úspěšnosti dosáhla škola A, která dosáhla 81,2 %. Velmi se dařilo také škole B, jejíž úspěšnost činila 79,6 %. Škola D měla úspěšnost 76,1 %. Nejnižší úspěšnosti dosáhla škola C s 73,9 %. Při porovnávání jednotlivých škol lze konstatovat, že rozdíly nejsou příliš velké. Jedná se o rozdíly v řádu jednotek procent. Celková úspěšnost didaktického testu byla 77,7 %.

	Škola A	Škola B	Škola C	Škola D
Maximální počet bodů	340	370	400	130
Počet bodů	276	294	296	99

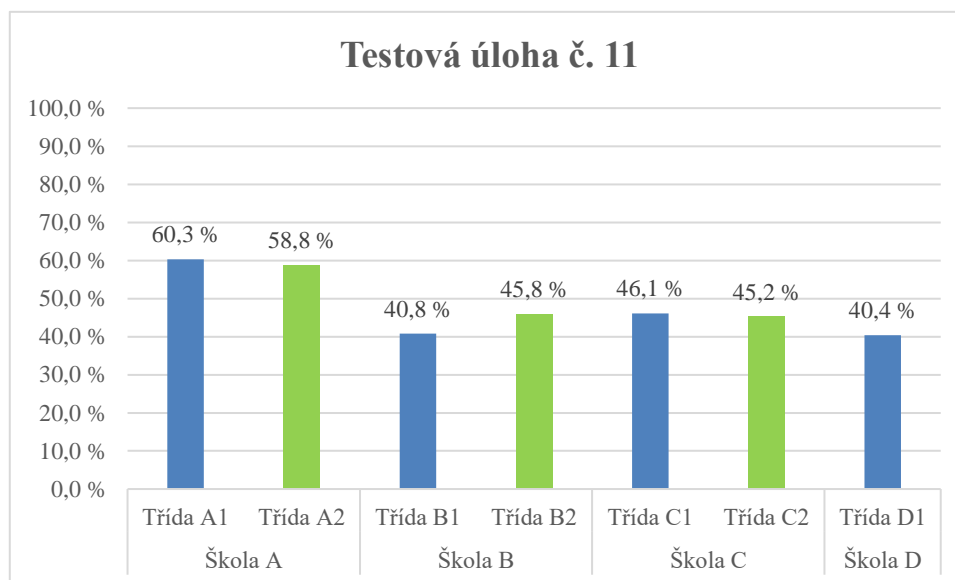
Tabulka č. 15 – Celkový počet dosažených bodů za školu

Tabulka č. 15 zaznamenává maximální počet bodů, který škola mohla získat a jaký počet bodů získala. Již na pohled lze z tabulky vyčíst, že nejvíce bodů ztratila škola C, a to konkrétně 104.

Hodnocení bonusových otázek

Jak již bylo zmíněno, bonusové otázky jsme se rozhodli vyhodnotit zvlášť, neboť jsou nad rámec vědomostí žáků a kolikrát je neví ani samotní dospělí.

Testová úloha č. 11 – K vybraným slovům napiš synonymum.

Graf č. 13 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 11

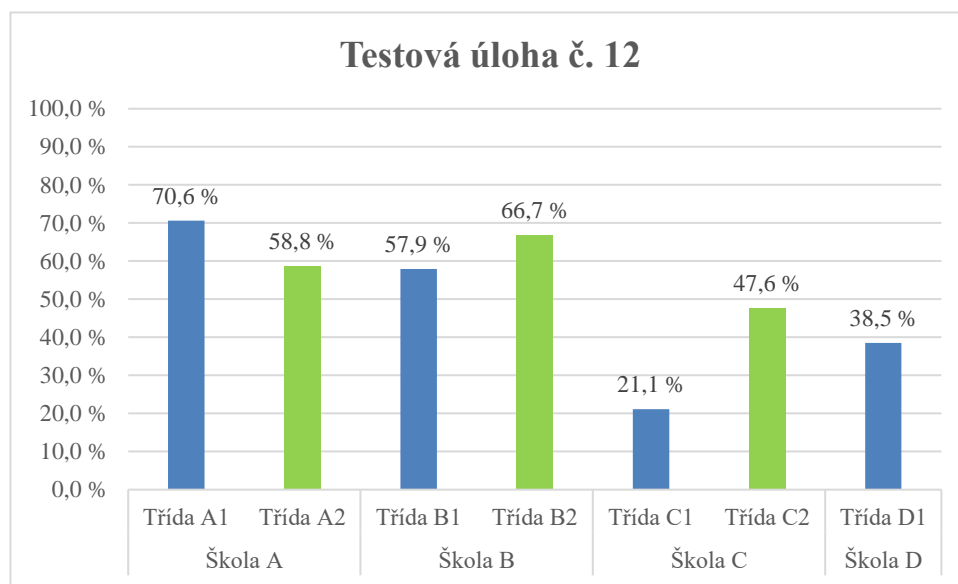
Cílem testové úlohy č. 11 bylo zjistit, zda žáci rozumí nářečním výrazům typickým pro náš region. Úloha obsahovala čtyři slova, kdy každé správné bylo hodnoceno 0,5 bodu. Z grafu vyplývá, že žáci rozumí pouze některým slovům. Nejvyšší úspěšnost dosáhla škola A, kdy úspěšnost třídy A1 činila 60,3 % a třídy A2 58,8 %. V ostatních případech se úspěšnost pohybovala podobně, a to v rozmezí od 40-46 %. Nejmenší úspěšnost měla třída D1 s 40,4 %. Žáci znali nejčastěji slova štrampale a cukle. Největší potíže jim způsobovalo slovo stryky. Nutno podotknout, že žáci byli velmi kreativní a vznikala tak zajímavá synonyma. Slovo kobzole (brambory) nejčastěji zaměňovali za slovo konzole, stryky (bramborové placky) za hůlky na hory.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	34	34	38	36	38	42	26
Počet bodů	20,5	20	15,5	16,5	17,5	19	10,5

Tabulka č. 16 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 11

Celkem žáci získali 119,5 bodů z 248, což činí úspěšnost zhruba 48 %.

Testová úloha č. 12 – Na území staré Orlové se nacházel zámek, který sloužil za 2. světové války jako:

Graf č. 14 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 12

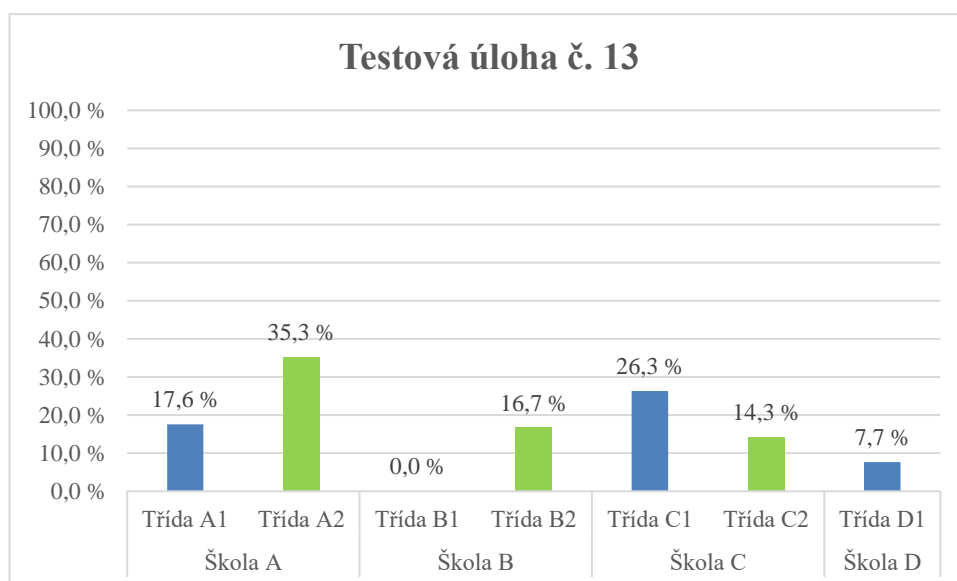
Z grafu jsou očividné velké rozdíly. Největší propad je mezi třídou A1 a třídou C1, který činí 50 %. Na hranici úspěšnosti 70 % dosáhla téměř třída B2 s 66,7 %. Ostatní třídy se pohybovaly v rozmezí od 38,5 % až do 58,8 %. Žáci častokrát chybně zvolili odpověď, že zámek sloužil jako sklad válečné munice nebo sirotčinec.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	12	10	11	12	4	10	5

Tabulka č. 17 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 12

Z bodového hodnocení vyplývá, že nejméně bodů získala třída C1, a to pouze 4 body. Mezi jednotlivými školami byly velké rozdíly v počtu dosažených bodů. Celkově na otázku odpovědělo správně přibližně polovina žáků.

Testová úloha č. 13 – V Orlové se nacházela jedna z těchto budov:

Graf č. 15 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 13

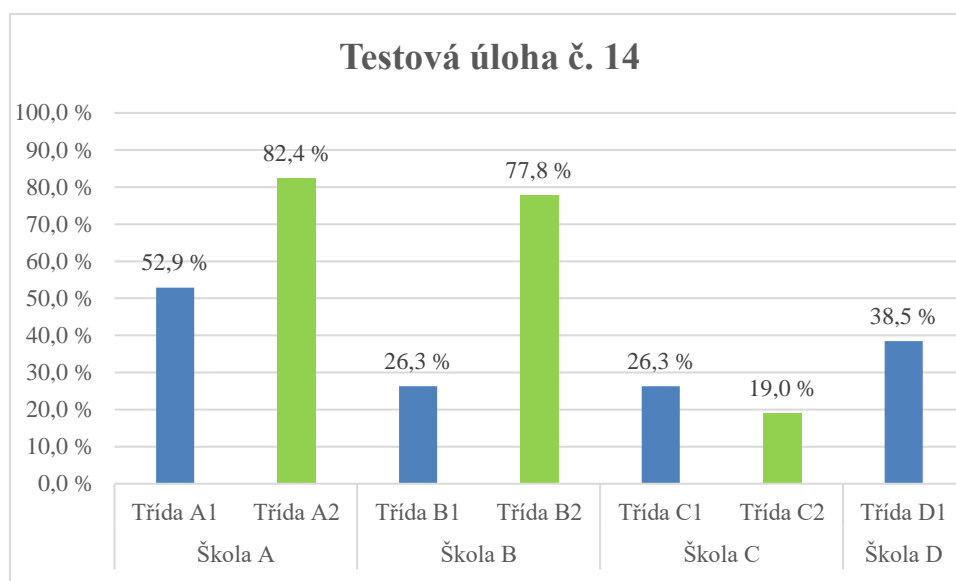
Z grafu lze konstatovat, že úspěšnost byla velmi nízká. Nejvyšší úspěšnosti dosáhla třída A2, a to 35,3 %. Třída B1 neodpověděla ani v jednom případě správně, tudíž je její úspěšnost 0 %. Úspěšnost mezi jednotlivými třídami škol byla velmi různorodá, když se podíváme na školu A zjistíme, že rozdíl mezi úspěšnostmi tříd činil 17,7 %. U školy B rozdíl činí obdobně 16,7 %. U školy C dosáhla třída C1 o 12 % lepší výsledek. Celková úspěšnost úlohy činila 16,8 %.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	3	6	0	3	5	3	1

Tabulka č. 18 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 13

Z tabulky č. 18 je očividné, že žáci nedosáhli příliš vysokého počtu bodů. Dohromady chybovaly ve 103 případech, což znamená, že přes 80 % žáků zodpovědělo otázku chybně. Mezi jednotlivými třídami jsou většinou rozdíly 2-3 body. Správnou odpověď, synagoga, nejčastěji zaměňovali za baziliku.

Testová úloha č. 14 – Jezdila v minulém století Orlovou tramvaj?

Graf č. 16 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 14

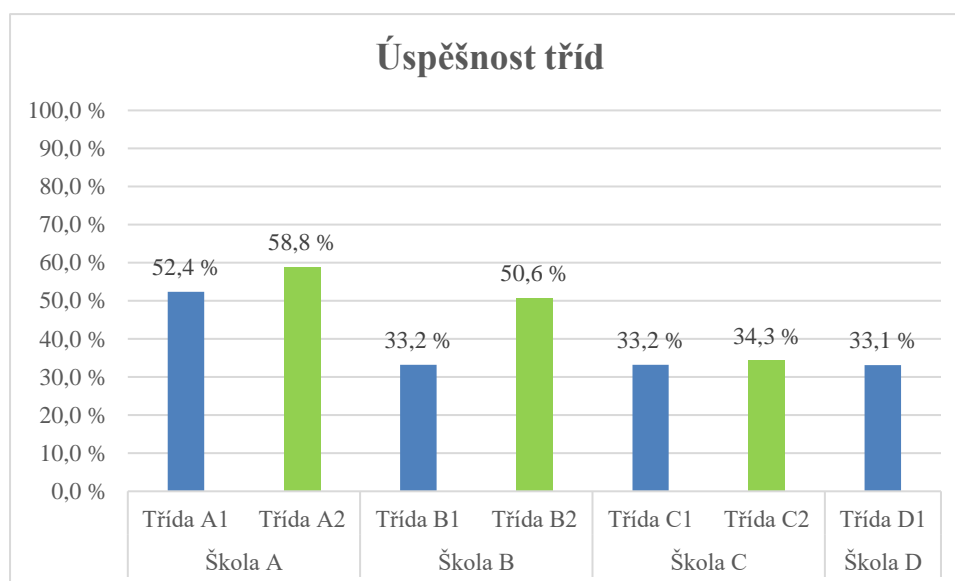
Z grafu č. 16 je patrné, že se nám úspěšnost oproti předešlým úlohám zvýšila. Je to dáno tím, že se jednalo o úlohu dichotomickou, kde je vysoká pravděpodobnost uhádnutí. Stále však spatřujeme obrovské rozdíly mezi jednotlivými třídami a školami. Ve škole A získala třída A2 82,4 % úspěšnost, oproti třídě A1 si vedla o 29,5 % lépe. Ve škole B je propad ještě vyšší, třída B2 dosáhla úspěšnosti 77,8 %, zatímco třída B1 pouze 26,3 %. Jedná se o rozdíl 51,5 %. Ve škole C na tom byly třídy velmi obdobně, lišily se pouze v pár procentech, a to konkrétně 7,3. Škola D dosáhla úspěšnosti 38,5 %. Celková úspěšnost činila okolo 46 %.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	17	17	19	18	19	21	13
Počet bodů	9	14	5	14	5	4	5

Tabulka č. 19 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 14

Z uvedené tabulky je zřejmé, že rozdíly mezi jednotlivými třídami byly markantní. Mezi třídou A1 a A2 byl rozdíl 5 bodů. Velký rozdíl byl také mezi třídami školy B. Otázku chybně zodpovědělo celkem 68 žáků.

Celková úspěšnost jednotlivých tříd v bonusových otázkách

Graf č. 17 – Procentuální úspěšnost jednotlivých tříd v bonusových otázkách

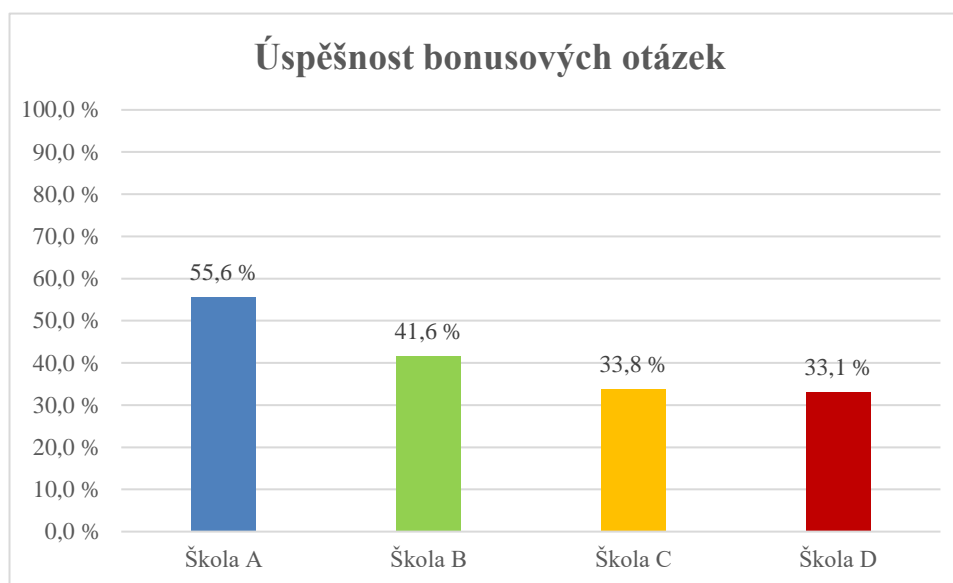
Graf č. 7 zaznamenává procentuální úspěšnost jednotlivých tříd v bonusových otázkách. Žáci nedosáhly příliš vysoké úspěšnosti, nejlépe dopadla třída A2, která získala 58,8 %. Velmi vyrovnaných výsledků dosáhly třídy A1 a B2. Třídy B1, C1 a C2 měly velmi podobnou úspěšnost, a to okolo 30 %.

	Škola A		Škola B		Škola C		Škola D
	Třída A1	Třída A2	Třída B1	Třída B2	Třída C1	Třída C2	Třída D1
Maximální počet bodů	85	85	95	90	95	105	65
Počet bodů	44,5	50	31,5	45,5	31,5	36	21,5

Tabulka č. 20 – Celkový počet dosažených bodů jednotlivých tříd

V tabulce č. 20 uvádíme přehled získaných bodů v bonusových testových úlohách. V porovnání s klasickými otázkami si lze povšimnout významného propadu v počtu získaných bodů.

Celková úspěšnost škol v bonusových otázkách

Graf č. 18 – Celková úspěšnost škol v bonusových otázkách

Z výše uvedeného grafu lze vyčíst, jak se školám dařilo při zodpovídání bonusových otázek. Nejvyšší úspěšnost činí 55,6 %, jež měla škola A. Škola B zodpověděla otázky správně v téměř 42 %. Velmi podobné úspěšnosti dosáhly školy C a D, a to konkrétně 33,8 % a 33,1 %. Celková úspěšnost činila cca 41 %.

	Škola A	Škola B	Škola C	Škola D
Maximální počet bodů	170	185	200	65
Počet bodů	94,5	77	67,5	21,5

Tabulka č. 21 – Celkový počet dosažených bodů jednotlivých škol

Z tabulky č. 21 je zřejmý počet dosažených bodů jednotlivých škol. Nejméně bodů získala škola D, a to konkrétně 21,5. Škola D si ve srovnání s ostatními školami vedla nejlépe.

7 Shrnutí výsledků a platnosti předpokladů

Následující kapitola se zaměřuje na potvrzení či nepotvrzení platnosti předpokladů, jenž jsme si zvolili na začátku, a na shrnutí získaných výsledků. Na počátku jsme si stanovili pět předpokladů. Poslední část kapitoly se věnuje návrhu doporučení pro další výuku.

7.1 Platnost předpokladů

Předpoklad č. 1 – Předpokládáme, že žáci znají svůj region dobře.

Při předpokladu č. 1 vycházíme z grafu č. 12, kde je uvedena celková úspěšnost škol v didaktickém testu. Žádná ze škol nedosáhla nižší úspěšnosti, než je 70 %, proto lze konstatovat, že žáci znají svůj region dobře. Pro potvrzení předpokladu, zda žák zná svůj region dobře, bylo nutné získat 7-10 bodů, což dosáhlo zhruba 78 % žáků. Zároveň je však nezbytné nadále rozvíjet a upevňovat znalosti o svém regionu, protože úspěšnost se nepohybovala výrazně nad minimální hranicí. Daný předpoklad se **potvrdil**.

Předpoklad č. 2 – Mezi znalostmi žáků jednotlivých škol nebude významný rozdíl.

Předpoklad č. 2 se nám **potvrdil**. Úspěšnost jednotlivých škol se lišila pouze v řádech procent. Škola A dosáhla úspěšnosti 81,2 %, škola B 79,6 %, škola C 73,9 % a škola D 76,1 %. Nejvyšší rozdíl mezi školami činí 7,3 %.

Předpoklad č. 3 – U bonusových otázek jsou žáci méně úspěšnější, než u klasických otázek.

Daný předpoklad se nám potvrdil. Celková úspěšnost bonusových otázek byla zhruba 41 %, zatímco úspěšnost u klasických otázek činila téměř 78 %. Jedná se o znatelný rozdíl, proto vytvoříme projekt, který se bude zabývat putováním po staré Orlové, a přiblíží tak žákům historii a podobu města v minulém století.

Předpoklad č. 4 – Předpokládáme, že převažuje počet žáků, co umí pracovat s mapou než žáků, co s ní pracovat neumí.

Při vyhodnocování platnosti předpokladu č. 4 jsme vycházeli z testové úlohy č. 1, 2 a 3. Celkové úspěšnosti u těchto otázek byly 73,5 %, 76,2 % a 92,8 %, což když daná procenta zprůměrujeme činí 81 % úspěšnost. Tudíž lze usoudit, že se nám daný předpoklad **potvrdil**. Je ale nutné podotknout, že ne všechny třídy dosáhly minimální hranice 70 %. Zároveň u testové úlohy č. 1 byla úspěšnost 73,5 %, což je těsně nad hranicí úspěšnosti, proto spatřujeme potřebu nadále práci s mapou procvičovat.

Předpoklad č. 5 – Předpokládáme, že většina žáků neví, kdo je starostou Orlové.

Vycházeli jsme ze skutečnosti, že se na podzim roku 2022 volil nový starosta, proto jsme nepředpokládali, že by žáci věděli, kdo jím je. Daný předpoklad se nám **potvrdil**, protože z celkového počtu žáků nám pouze 56 % zodpovědělo správně na danou otázku. Úspěšná byla pouze třída D1, která dosáhla 76,9 % úspěšnosti. V ostatních případech byla úspěšnost mnohem nižší.

7.2 Shrnutí výsledků

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaké znalosti mají žáci 5. ročníků orlovských základních škol o Orlové. Testování se zúčastnily celkem čtyři školy, celkový počet respondentů byl 124. Z provedeného měření vyplývá, že žáci mají dobré znalosti o Orlové, neboť průměrná úspěšnost byla okolo 78 %.

Dále jsme se v šetření zabývali tím, zda budou mezi jednotlivými školami významné rozdíly a stanovili si předpoklad, že se znalosti žáků významně neliší, což se nám po vyhodnocení testů potvrdilo. Úspěšnost žáků se lišila v řádu jednotek procent. Dalším dílčím cílem bylo zjistit, zda žáci umí pracovat s mapou. Z výše uvedených výsledků se nám potvrdilo, že převažuje počet žáků, co s mapou pracovat umí, avšak je nutno říct, že úspěšnost u některých otázek, týkajících se práce s mapou, byla lehce nad 70 %. Z tohoto důvodu spatřujeme nutnost dále trénovat tuto dovednost. Dále jsme předpokládali, že žáci budou méně úspěšní u bonusových otázek, což se nám také potvrdilo. Při vyhodnocení bonusových otázek jsme zaznamenali významný propad v počtu dosažených bodů než u otázek klasických. Jsme si vědomi, že se jednalo o otázky nad rámec znalostí žáků, ale jak již vyplynulo z průběhu výzkumného šetření, může se jednat o zajímavé zpestření výuky a hlubšího poznání historie našeho města. U otázky č. 4 jsme očekávali nižší úspěšnost, protože nová starostka byla v úřadě poměrně krátkou dobu před realizací didaktického testu. V celku problematickou otázkou byla pro žáky otázka č. 9, která se zabývala poddolováním a následného bourání budov. Je patrné, že žáci mnohdy nemají povědomí, proč se budovy v dané oblasti bouraly a jak těžební průmysl ovlivnil zdejší krajinu. Při práci s časovou osou nemají žáci jasnou představu, co je před naším letopočtem a co našeho letopočtu. Rovněž spatřujeme rozdíl v úspěšnosti jednotlivých úloh, některé úlohy s vyšší úrovní úspěšností tzv. „zachraňovaly“ průměrnou celkovou úspěšnost, protože u některých úloh nebyla úspěšnost příliš vysoká. V příloze č. 2 uvádíme vypracované didaktické testy.

7.3 Navržená doporučení

Přestože výsledky nedopadly špatně, vidíme potřebu nadále rozvíjet a prohlubovat znalosti o Orlové. Zařazováním regionu do výuky probouzíme u žáků zájem o poznání rodného města, vede k budování pozitivního vztahu k místu bydliště a přispívá rovněž k utváření uvědomělého a zodpovědného občana. Současně vidíme prostor pro praktické činnosti, jelikož si přejeme, aby škola byla propojena s reálným životem a naučené dovednosti našly uplatnění v životě. Žáci by měli region poznávat na vlastní kůži, proto je vhodné do výuky zařazovat vlastivědné vycházky a exkurze. Vzhledem k úspěšnosti bonusových otázek je vhodnou cestou ke zlepšení vycházka, jež bude zahrnovat naučnou stezku ve staré Orlové. Při vycházce mohou učitelé využít námi vytvořený projekt viz praktická část. Při výuce venku je vhodné používat vyučovací prostředky jako např. plány města, pracovní listy nebo kompas. Region by se také neměl učit izolovaně pouze v hodinách vlastivědy, ale bylo by přínosnější, kdyby docházelo i k integraci v jiných hodinách. Uvedeme si příklad, např. v našem šetření bylo zjištěno, že žáci neví, kdo je starostou Orlové, přitom by stačilo zakomponovat na začátek hodiny českého jazyka aktualitu, týkající se vybraného tématu, kterou by si jeden žák připravil a představil ostatním. Z důvodu, že cítíme potřebu dále prohlubovat a upevňovat znalosti o regionu, rozhodli jsme se vytvořit projekt se souborem pracovních listů, které mohou najít uplatnění při vyučování regionu.

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Projekt Putování po staré Orlové

Následující část diplomové práce je věnována projektu s názvem Putování po staré Orlové, jehož cílem je seznámit žáky s pamětihodnostmi bývalého historického centra. První část projektu je spíše obecná, druhá část je zaměřena právě na starou Orlovou.

8.1 Návrh projektu

Název projektu: Putování po staré Orlové

Časová dotace: 2 dny

Ročník: 5.

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

Předmět: Vlastivěda

Tematický okruh: Místo, kde žijeme; Lidé kolem nás; Lidé a čas

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Mediální výchova, Environmentální výchova

Mezipředmětové vztahy: Člověk a svět práce (tvorba plakátu), Matematika a její aplikace (úlohy na počítání), Informatika (vyhledávání informací), Jazyk a jazyková komunikace (práce s textem)

Organizační formy: hromadné vyučování, individuální práce, skupinová práce, kooperativní vyučování, vycházka

Metody:

- projektové vyučování;
- slovní: rozhovor, vysvětlování, popis, výklad, práce s textem;
- názorně-demonstrační: předvádění plakátu, pozorování;
- praktické: práce s mapou a plánem města, práce s jízdním řádě.

Materiální a didaktické prostředky: pracovní listy, psací potřeby, lepidlo, kartičky s definicemi, papír formátu A1, mapa, plán města, internetové připojení, tablet/počítač/mobil, časová schránka s předměty.

Edukační cíle:

Kognitivní:

- žák převelypráví pověst o vzniku Orlové;
- žák pozná a popíše symboly, které jsou na znaku města;
- žák pozná pamětihodnosti staré Orlové.

Afektivní:

- žák je ochoten přijímat nové informace;
- žák vhodně reaguje na podněty;
- žák spolupracuje ve skupině a respektuje názory ostatních členů skupiny;
- žák si buduje pozitivní vztah ke svému regionu;
- žák vyjadřuje svůj postoj k těžbě uhlí;
- žák ví, jak se má chovat v MHD.

Psychomotorické:

- žák aplikuje získané znalosti v praxi (práce s plánem města a jízdním řádem);
- žák vyznačí na mapě památky a na časové ose roky;
- žák vyplňuje pracovní listy;
- žák vytvoří plakát A1 (lepí, kreslí, popisuje) a interpretuje získané informace;
- žák třídí karty s definicemi.

Popis projektu:

Projekt je rozdělen na dvě části. První část je spíše obecná, kdy se zaměřujeme na celou Orlovou, a to konkrétně na pověst o jejím vzniku, znak města, průmysl spjatý s regionem a práci s plánem města. V této části si žáci zopakují poznatky, které již o Orlové mají. Žáci si procvičí práci s plánem města a vyzkouší si orientaci v jízdním řádu. Druhá část projektu je zaměřena na poddolovanou oblast Orlové, kde bylo vlivem těžby mnoho budov zbouráno anebo jim zbourání hrozilo. Žáci se prostřednictvím pracovních listů a naučné stezky seznámí s pamětihodnostmi staré Orlové. Součástí druhé části projektu je vycházka.

Práce na projektu:

V druhé části projektu budou žáci rozděleni do skupin po čtyřech. Ve skupinách budou pracovat na pracovních listech. Každý pracovní list má na konci hádanku/přesmyčku. Vyřešením těchto úkolů získají jméno bratrů, za jejichž působení došlo k největšímu rozvoji těžby v Orlové.

Výstup projektu:

Finálním produktem projektu je plakát. Žáci na začátku projektu dostanou plán trasy, kde budou vyznačovat místa, která jsme společně navštívili. Zároveň dostanou vždy definici o některém z míst a jejich úkolem bude vybrat, ke které památce definice patří. Plán i definice nalepí na papír formátu A1. Zároveň nakreslí některé z pamětihodností a napíšou informaci, která je na památce zaujala. Žáci mohou do plakátu zakomponovat také symboly Orlové. Po zhotovení plakátu každá skupina prezentuje svůj výtvar. Plakáty můžeme pak umístit ve škole na nástěnce nebo ve škole na chodbě.

8.2 Průběh projektu

Den první

1. vyučovací hodina – pověst o vzniku Orlové

Motivace:

V příštích dvou dnech nás čeká projektové vyučování. Téma projektu je uvedeno na tabuli, bohužel se nám zpřeházela písmena. Dokážeš vyluštit, co bude tématem projektu?

Na tabuli přesmyčka ÁOROLV – ORLOVÁ.

Tématem projektu bude naše město – Orlová. Čím si myslíš, že bychom měli v projektu začít? Brainstorming → necháme žáky říct své názory a nápady. Poté si vyvodíme, čím začneme. Mne by zajímalo, zda si pamatujete, jak Orlová vznikla. Pověst o vzniku Orlové si společně připomeneme a přečteme.

Společně s žáky čteme pověst nahlas. Poté následuje práce s pracovním listem, kdy každý žák plní pracovní list individuálně. *V pracovním listu máme otázky týkající se pověsti o vzniku Orlové, tvým úkolem je na otázky odpovědět a na mapě vyznačit řeku Olzu. Pokud si s vyznačením řeky nevíš rady, využij nápovědy na konci.* Pracovní list je zaměřen na práci s textem a porozumění textu. Úkoly z pracovního listu:

- Jak se jmenovali kníže a kněžna vystupující v pověsti?
- Kde se kníže se svou družinou vydal?
- Kdo vyrušil skupinu při odpočinku?
- Proč kněžna náhle porodila?
- Na mapě zaznač řeku Olzu.

Následuje společná kontrola a rozhovor s doplňujícími otázkami. *Kterým slovem můžeš nahradit slovo družina? Víš, koho označují slova panstvo a čeled? Víte, proč se užívá také polský název Olza? V závěrečné části hodiny proběhne shrnutí, kdy vybraný žák shrne přečtenou pověst, zároveň proběhne sebehodnocení žáků. Jak se vám dařilo při práci? Bylo to lehké? Činila vám práce s pracovním listem potíže? Co bylo pro vás nejobtížnější? Pamatovali jste si pověst?*

2. vyučovací hodina – znak a symboly města

Motivace:

V předchozí vyučovací hodině jsme se zabývali pověstí o vzniku Orlové. V pověsti zazněly symboly, které nalezneme na znaku města. Víš, které to jsou? Práce s pracovním listem – symboly města. Samostatná práce, následná kontrola a rozhovor. Úkoly z pracovního listu:

- *V pověsti zazněly symboly, které nalezneme na znaku města. Víš, které to jsou?*
- *Co symbolizují ve znaku kladiva?*
- *Z nabídky vyber nerostnou surovinu, která se těží na Karvinsku?*
- *Kde můžeme vidět znak Orlové?*

*Pracuje/pracoval některý z vašich rodinných příslušníků na dole? Dále žáky rozdělíme do skupin po čtyřech. K rozřazení do skupin využíváme karty se symboly Orlové, viz příloha č. 8. Úkolem skupiny bude zamyslet se, co nám těžba dala vzala. *Myslíte si, že byla vždy těžba pro nás výhodou? Zamyslete se nad tím, co nám těžba dala a co nám vzala.* Poté prezentace názorů → s žáky vytvoříme na tabuli myšlenkovou mapu, která bude pojednávat o výhodách a nevýhodách těžby na Karvinsku. Shrneme si, co jsme společně zaznamenali do myšlenkové mapy.*

Dále se můžeme zabírat tím, co bychom mohli zlepšit pro zdejší krajinu. Rozhovor: *Napadá vás, co bychom mohli udělat pro zdejší krajinu? Zamyslete se ve skupinách.* Nápady žáci konzultují nejprve opět ve skupinách, poté diskuse. V závěrečné části hodiny si shrneme, s jakými nápady jsme jako třída přišli. Rovněž žáci zhodnotí, jak se jim pracovalo ve skupinách.

3. vyučovací hodina – práce s plánem města a orientace v jízdním řádu

Motivace:

Každému žákovi rozdáme plán města a klademe otázky. *Co můžeme vidět na plánu města? Co znázorňují místa, která jsou na mapě modrá? Jak si myslíš, že jsou označeny hlavní silnice? Které části Orlové znáš? Každá z těchto částí je v plánu barevně ohraničena. Jak těm oblastem říkáme ještě jinak? V plánu se nachází města ulic, rybníků nebo také malého vodního toku. Po pravé straně plánu vidíme budovy, které nalezneme v Orlové. Každá budova má své číslo, pod kterým ji nalezneme v plánu. Ve které oblasti se například nachází kaple sv. Jana Nepomuckého? Rozumí všichni, jak danou oblast zjistíme? K čemu si myslíš, že je plán města dobrý? Práce s pracovním listem zaměřeným na orientaci v plánu – samostatná práce. Úkoly z pracovního listu:*

- *Napiš části Orlové.*

- Napiš, v které části Orlové se nachází rybníky Kališček, Kout a Dub.
- Který vodní tok vede Orlovou?
- Ve které části se nachází kostel Narození Panny Marie?
- Ve které části Orlové se nachází Gymnázium a Obchodní akademie?
- V části Orlová-Poruba se nachází ulice, která vede přes celou její část. Jak se ulice nazývá?

Po vyplnění pracovního listu kontrola, na tabuli promítáme plán města a společně si ukazujeme. *Jak se ti s plánem pracovalo? Zjistil si při práci s plánem něco nového?*

Motivace:

Na plánu jsme si ukazovali názvy částí města, ulic, ale také hlavních silnic. Které dopravní prostředky můžeš využít při přesunech v Orlové? → Vyvodíme si, že můžeme využívat městskou hromadnou dopravu. *Jezdí někdo z vás pravidelně autobusem? Poté uvedení do problému →* Přečteme si zadání v pracovním listu. Blíží se svátek Památky zesnulých (Dušičky), kdy vzpomínáme na naše zemřelé. Babička se rozhodla jet na hřbitov a zapálit svíčky, ale nevyzná se v jízdním řádu. Pomůžeš babičce spoj vyhledat? Úkoly z pracovního listu:

- V kolik hodin odjíždí autobus?
- Jezdí autobus i o víkendu?
- Jak dlouho babička pojedje?
- Kolik km autobus urazí ze zastávky Věžáky do zastávky Hřbitov?

Každý žák plní pracovní list samostatně, poté kontrola. Rozhovor: *Dokázal by mi někdo ukázat přibližnou trasu na plánu města? Znáš stránku nebo zdroj, kde by se jízdní řády daly také vyhledat?* Jestliže žáci znají např. IDOS, vyhledáme spoj na stránce a ověříme si, zda jsme spoj vyhledali v jízdním řádu správně. Pokud ne, můžeme žákům internetové stránky vyhledat a ukázat, jak při vyhledávání pracovat.

Shrnutí a zhodnocení hodiny. *Dozvěděl jsi se dnes něco nového? Uměl si již předtím vyhledávat v jízdních řádech? Šlo ti to?*

4. vyučovací hodina – záhadná truhla

Motivace:

Do hodiny doneseme časovou schránku, ve které budou různé předměty a indicie směřující do staré Orlové. *Minulé prázdniny pan školník vyklízel suterén školy a našel v něm tento tubus. Co si myslíte, že to je? →* Vyvodíme si, že je to časová schránka. *K čemu si myslíte,*

že časová schránka slouží? Co si myslíte, že v ní je? Žáky necháme říct své nápady, poté si schránku otevřeme. V schránce nalezneme dobové pohlednice staré Orlové, inzeráty regionálních firem, píseň ponašymu a dopis napsaný příštím generacím. *Když se podíváme na starou Orlovou, vypadá stále stejně? Co se změnilo?* → Zjistíme, že město výrazně změnilo svou podobu a již není centrem života v Orlové. *Vypadá to, že je tu napsána i píseň, ale česky to není. Přijde ten jazyk někomu podobný?* Pokusíme se s žáky píseň přechíst, poté přečte učitel. → Vyvození, že lidé v té době mluvili zejména nářečím. *Mluví ještě někdo u vás doma nářečím? Víte, jak se nářečí jmenuje?* Ponašymu. Dopis → *V schránce nám také zanechali dopis, který si přečteme společně.* Vybereme žáka, který dopis přečte. V schránce je také obálka s úkolem, které žáky nasměruje do staré Orlové. Zároveň dětem ukážeme plakát s putováním po staré Orlové. *Co si myslíte, že je na plakátu naznačeno? Znáte některá místa z plakátu? Jak se nazývá oblast staré Orlové? Oznamíme dětem, že následující den se do staré Orlové vydáme. Napadá někoho, jak se tam dostaneme?* → Pracovní list – Jak se dostaneme do staré Orlové. Žáci plní pracovní list ve skupině. Úkoly v pracovním listu:

- Která zastávka je nejbližší ke škole?
- Kterým spojem pojedeme, jestliže potřebujeme vyrazit po deváté hodině?
- Vyznač trasu autobusu.

Následuje kontrola pracovního listu a ověření spoje na internetu. *Vyhledej, jaká bude cena jízdenky.* Na závěr žáky poučíme, jak se obléct, že si mají vzít malou svačinku, a především pevné boty, protože budeme hodně chodit. Celý okruh by měl mít zhruba okolo 6 km.

Následující den se sejdem společně ve třídě. Provedeme poučení o tom, jak se chováme v autobuse a na pravidla silničního provozu. Přesun na zastávku → Město, náměstí. Na náměstí utvoří žáci skupiny, co předcházející den. Každá skupina obdrží pracovní listy a tabulku – zvolí si také osobu, která se o ně bude starat a neztratí je. Zároveň žáci obdrží plán města, kde vyznačí místa, která jsme společně navštívili.

Pracovní list – Kostel Narození Panny Marie

Nejdříve žákům stručně povíme informace o kostelu. Poté žáci plní úkoly v pracovním listu. Před samotným vyplňováním si žáci zvolí, kdo bude zapisovatel. Kdyby se podařilo, můžeme zajistit exkurzi do věže a podívat se na zvony. Vyřešením posledního úkolu na každém pracovním listu žáci zjistí písmeno příjmení bratrů, kteří založili Kamenouhelné doly Orlová – Lazy. Úkoly v pracovním listu:

- Na časové ose vyznač roky, z kterých pochází původní zvony.

- Spočítej schody vedoucí ke kostelu. Nejdříve pouze odhadni, poté spočítej.
- Kdo je patronkou horníků?
- Kdo zachránil kostel před demolicí?

Pracovní list – Zámek a zámecký park

Výklad, plnění úkolů. Úkoly:

- Vyznač na plánu, kde se zámek přibližně nacházel.
- Jak dlouho zámek stál? Vypočítej.
- V parku se nachází dřevina Ginkgo biloba. Vylušti přesmyčku a získáš český název přesmyčky.

Při řešení posledního úkolu mohou žáci nalézt informaci na informační tabuli nebo mohou poprosit učitele o elektronické zařízení s přístupem k internetu. Zámecký park by mohl být vhodnou lokalitou na občerstvení. Vyluštěním úkolu na konci získají další písmeno.

Pracovní list – Dělnický dům

Výklad, plnění úkolů. Seznámení s mincemi, které byly využívány v minulosti. Matematická úloha.

Pracovní list – Židovský templ

Výklad. *Víte, kdo je označován jako nacista?* Případně vysvětlit. Žáci se díky plnění úloh dozví další informace. Úkoly:

- Znáš jiný název pro židovský templ? Napiš.
- Na mapě vyznač, kde se mohla synagoga přibližně nacházet.

Když se podíváš na plán, nachází se evangelický kostel na stejné ulici?

Pracovní list – Evangelický kostel

Výklad, plnění úkolů. Pomocí Morseovy abecedy žáci vyřeší další indicii. Úkoly:

- Na časové ose vyznač roky, kdy byl kostel vystavěn.
- Z nabídky vyber, která škola sídlila v prostorech kostela.

Poslední zastávka našeho putování se nenachází v části Orlová – Město. V plánu najdi, v které části města nalezneme důl Žofie. Přesun.

Pracovní list – Důl Žofie

Výklad, plnění úkolů. Matematická úloha na těžbu uhlí, aby si děti byly schopny představit, kolik se zhruba uhlí vytěžilo. *Myslíte si, že při těžbě využívali moderní technologie*

jako máme dnes? Jak si myslíš, že uhlí převáželi? Seznámení s hornickou mluvou. Návrat zpět autobusem do školy.

Ve třídě žáci zůstanou ve skupinách. Úkolem žáků bude vytvořit plakát na formát A1. Doprostřed děti nalepí plánec města s vyznačenými pamětihodnostmi. Každá skupina dostane krátkou definici s popisem památky, jejich úkolem je rozhodnout o kterou památku se jedná a přiřadit ji. Současně doplní informace, které si zapamatovali a některé z památek nakreslí. Všechny skupiny odprezentují svůj výtvar. Práce pak můžeme vystavit ve vestibulu školy. Na závěr se děti zeptáme, jak se jmenovali bratři, kteří založili Kamenouhelné doly v Orlové. Zeptáme se dětí, co je nejvíce zaujalo na staré Orlové.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala problematikou výuky regionální vlastivědy v primární škole se zaměřením na Karvinsko, konkrétně město Orlová. V práci jsme se snažili poukázat na důležitost zapojování učiva o regionu do výuky, neboť znalost místa, kde bydlíme považujeme za jednu ze základních. Poznávání místního regionu, života našich předků a svých kořenů se podílí především na formování naší vlastní identity a budování kladného vztahu ke svému domovu. Díky prohlubování těchto znalostí, zde budou generace, které se budou aktivně podílet na životě v regionu, na uchovávání tradic a předávání našeho kulturního dědictví budoucím generacím.

Diplomová práce byla rozdělena do tří částí, a to na teoretickou, empirickou a praktickou. Hlavním cílem teoretické části bylo charakterizovat region Karvinska, a to konkrétně Orlovou. Popsali jsme bohatou historii bývalého hornického města, jeho pamětihodnosti a významné osobnosti Orlové. Současně jsme se věnovali problémům města a jeho vizím do budoucna. Dále jsme se zabývali zakotvením předmětu Vlastivěda v RVP ZV. Vymezili jsme metody, formy a prostředky využívané ve vlastivědě. Zmínili jsme rovněž pojmy související s regionální vlastivědou. Hlavním cílem empirické části bylo zjistit, jaké znalosti mají žáci 5. ročníků orlovských ZŠ o Orlové. Pro zjišťování znalostí žáků jsme zvolili metodu nestandardizovaného didaktického testu. Celkově se do výzkumu zapojilo 124 žáků ze čtyř základních škol v Orlové. Na základě zpracování výsledků jsme vyhodnotili námi stanovené předpoklady. Překvapivě se nám všechny potvrdily. Zjistily jsme, že žáci svůj region znají dobře. Vytvořili jsme návrh doporučených opatření, neboť si myslíme, že je důležité nadále prohlubovat znalosti o regionu. Z výsledků bonusových otázek bylo zjištěno, že žáci nemají povědomí o bohaté historii města. V reakci na tuto skutečnost byl v praktické části vytvořen projekt, zabývající se starou Orlovou. Projekt byl rozdělen na dvě části, první část je spíše obecná a druhá část pojednává o původní Orlové, kterou budou žáci poznávat prostřednictvím vlastivědné vycházky.

Hlavní přínos práce pro pedagogickou praxi spatřujeme především ve vzniku výukových materiálů, a to jak plánu města, tak pracovních listů. Teoretická část, jež se věnovala charakteristice Orlové, může posloužit nejen pedagogům, ale také laické veřejnosti, která má zájem dozvědět se o Orlové více. Dle mého názoru bylo dosaženo vytyčených cílů, jež jsme si stanovili na počátku. Přestože se město potýká s mnoha problémy, považují ho za svůj domov a je na nás občanech, jak se k těmto problémům postavíme. Zároveň Orlová letos oslaví 800 let

od první zmínky o její existenci, proto bych si přála, aby došlo k obnovení potenciálu města a aby se orlovští obyvatelé aktivně podíleli na utváření lepší Orlové.

Seznam zkratek

atd. – a tak dále

č. – číslo

ČR – Česká republika

m. n. m. – metrů nad mořem

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. – například

OKD – Ostravsko-karvinské doly

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní školy

ŠVP – Školní vzdělávací program

tzn. – to znamená

tzv. – takzvaný

ZUŠ – Základní umělecká škola

ZŠ – základní škola

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. Regionální dějiny: pojetí, poslání, metodika. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0865-1.

CICHÁ, Irena. Orlová. Bystřice: Regio, 2010. ISBN 978-80-904230-3-9.

ČAPEK, Robert. Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7.

FABIÁNKOVÁ, Bohumíra. Didaktika prvouky. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-03-6.

FRYČ, Jindřich, Zuzana MATUŠKOVÁ, Pavla KATZOVÁ, et al. Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-.

HEŘMANOVÁ, Eva a Pavel CHROMÝ. Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-339-3.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JURA, František. Staré pověsti slezské. Ilustroval Jan HORA, ilustroval Oldřich CIHELKA. Plzeň: K. Veselý, 1993. Pověsti. ISBN 80-901439-1-1.

KADŁUBIEC, Karol Daniel. Skoro zapómňane: o radostech a strastech staré Karviné. Karviná: Město Karviná, 2002. ISBN 80-238-8713-0.

KAŠOVÁ, Jitka, KINDLMANNOVÁ, Jana, ed. Cesta za žákovskými projekty: metodická příručka projektové výuky a zážitkové pedagogiky Prázdninové školy Lipnice. Praha: Prázdninová škola Lipnice (sdružení), 2013. ISBN 978-80-905502-0-9.

KOL. AUTORŮ. Orlová 1223-1973: Historie a současnost města. Městský národní výbor, Orlová, 1973. ISBN 48-005-73.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. Výukové metody. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. Kurikulum v současné škole. Brno: Paido, 2008. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-7315-175-1.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. [Praha]: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

NAVRÁTILOVÁ, Katarína, Eleonóra BUJNOVÁ a Júlia IVANOVIČOVÁ. Vlastiveda na I. stupni základnej školy: vybrané kapitoly z didaktiky vlastivedy. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 8080505640.

NELEŠOVSKÁ, Alena a Hana SPÁČILOVÁ. Didaktika primární školy. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1236-5.

RUSNÁK, Jaroslav a Pavol KOREC. Teórie regionálneho rozvoja a výskum regiónov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2020. ISBN ISBN: 978-80-223-5059-4.

SKALKOVÁ, Jarmila. Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování. Praha: Grada, 2007. ISBN 8024718219.

SKUTIL, Martin. Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

STEINER, Jan. Dějiny města Orlové v datech: k 90. výročí povýšení Orlové na město: 1922-2012. Orlová: Město Orlová, 2013. ISBN 9788026048794.

ŠUPKA, Jan a Eduard HOFMANN. Vybrané kapitoly z didaktiky regionální geografie. Brno: Masarykova univerzita, 1990. ISBN 80-210-0182-8.

TUPÝ, Jan. Tvorba kurikulárních dokumentů v České republice: historicko-analytický pohled na přípravu kurikulárních dokumentů pro základní vzdělávání v letech 1989-2013. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 9788021067400.

VAVRDOVÁ, Alena. Didaktika vlastivědy. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2263-3.

ZORMANOVÁ, Lucie. Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4100-0.

ZOUHAROVÁ, Dáša. Regionální učebnice: metodika tvorby regionální učebnice jako výchovně-vzdělávacího prostředku regionální výuky. Druhé vydání. Brno: Lipka, 2016. ISBN 978-80-87604-93-9.

ŽÁČEK, Rudolf. Dějiny Slezska v datech. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-172-8.

Elektronické zdroje

Český statistický úřad (2021). Charakteristika okresu Karviná [online]. 17. 01. 2023 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xt/charakteristika_okresu_karvina

Český statistický úřad (2022). Počet obyvatel v obcích k 1.1.2022 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112022/>

Dělnický dům [online]. nedatováno [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://zapomenutaorlova.muor.cz/misto/4>

Dům kultury města Orlová [online]. 01. 06. 2012 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.mesto-orlova.cz/cz/mesto/dum-kultury-mesta-orlova/>

FRÝZOVÁ, Iva. Regionální princip ve výuce v praxi 1. stupně základní školy [online]. 2019 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.ped.muni.cz/komensky/clanky/regionalni-princip-ve-vyuce-v-praxi-1-stupne-zakladni-skoly>

Historie a současnost: Historické údaje [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.mesto-orlova.cz/cz/mesto/historie-a-soucasnost/>

KANCÍR, Ján. Teoretické aspekty regionálnej výchovy [online]. 2013 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/kancir1/subor/Kancir.pdf>

Klub Futra: O nás [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.futra.cz/o-futre/>

Koncepce rozvoje pohornické krajiny Karvinska do roku 2030 [online]. [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://poho2030.cz/wp-content/uploads/2019/10/koncepce-pohornicka-final.pdf>

Kroužek krojovaných horníků. Televize Polar [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://polar.cz/zpravy/moravskoslezsky-kraj/cely-ms-kraj/11000032355/krouzek-krojovanych-horniku-gabriela-oslavil-120-vyroci>

Kvalita života v Orlové [online]. 2022 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.obcevdtech.cz/orlova>

Mapa Orlové [online]. [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?q=Orlov%C3%A1%20m%C4%9Bsto&source=pubt&id=15263896&ds=2&x=18.4309380&y=49.8450959&z=17>

Mapa řeka Olza [online]. [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zemepisna?x=18.4356887&y=49.7563483&z=10>

Městská knihovna Orlová: Historie [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://mko.knihovna-orlova.cz/mestska-knihovna-orlova/historie/>

MHD Orlová [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.3csad.cz/cz/autobusova-doprava/jizdni-rady/mhd-orlova>

Národní divadlo Moravskoslezské: Jiří Rudolf Míša – Životopis [online]. 2020 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.ndm.cz/cz/osoba/3796-misa-jiri-rudolf.html>

Olšina Orlová: O nás [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.olsinaorlova.cz/o-nas/>

Památky: Ochranné památkové pásmo Orlová [online]. 01. 01. 2012 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.mesto-orlova.cz/cz/mesto/pamatky/13300-ochranne-pamatkove-pasmo-orlova.html>

Paměť národa: Stanislav Kolíbal (1925) [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/kolibal-stanislav-1925>

Přírodní charakteristika [online]. 06. 09. 2012 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.mesto-orlova.cz/cz/mesto/prirodni-charakteristika/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/07/RVP-ZV-2021.pdf>

Rekultivace [online]. [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.okd.cz/cs/zivotni-prostredi/rekultivace>

Rodáci, které zná republika i svět [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.mesto-bohumin.cz/cz/zpravodajstvi/novinove-clanky/37862-rodaci-ktere-zna-republika-i-svet.html>

Spolek Václavka: O nás [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <http://www.spolekvaclavka.cz/index.php/homeri/o-nas>

Strategický plán rozvoje města Orlová na období 2017-2033 [online]. 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.mesto-orlova.cz/soubory_texty_lo/1_1-sprm-orlova_analyticka-cast-pdf.pdf

Těšínsko – vlastivědný časopis: Tři generace houslařů Slawinských z Orlové [online]. 2004, [cit. 2023-03-19]. ISSN 0139-7605. Dostupné z: https://www.muzeumct.cz/images/casopis-tesinsko/digiarchiv_pdf/Tesinsko_2004_4.pdf

VLČEK, Vojtěch. Antonín Huvar [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/odboj-a-perzekuce-krestanu-v-dobe-nacismu-a-komunismu/rimskokatolicka-cirkev/antonin-huvar/>

Zapomenutá Orlová: Důl Žofie [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://zapomenutaorlova.muor.cz/misto/12>

Zapomenutá Orlová: O projektu [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://zapomenutaorlova.muor.cz/o-projektu>

Zapomenutá Orlová: Zámecký park a bývalý zámek [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://zapomenutaorlova.muor.cz/misto/3>

Zapomenutá Orlová: Židovský templ [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://zapomenutaorlova.muor.cz/misto/6>

Zemřel sexuolog a publicista Radim Uzel [online]. 2022 [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceska televize.cz/domaci/3483420-zemrel-sexuolog-a-publicista-radim-uzel>

ZUŠ Orlová: Z historie školy [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: https://www.zus-orlova.cz/historie_skoly.html

Seznam obrázků

- Obrázek č. 1** – Schéma státní a školní úrovně
- Obrázek č. 2** – Složky zastupující regionální identitu
- Obrázek č. 3** – Poloha Karvinska
- Obrázek č. 4** – Poloha města Orlová
- Obrázek č. 5** – Znak města Orlová
- Obrázek č. 6** – Prapor města Orlová
- Obrázek č. 7** – Římskokatolický kostel Narození Panny Marie
- Obrázek č. 8** – Původní zámecký park
- Obrázek č. 9** – Zámecký park nyní
- Obrázek č. 10** – Radnice v roce 1928
- Obrázek č. 11** – Radnice nyní
- Obrázek č. 12** – Evangelický kostel v minulosti
- Obrázek č. 13** – Evangelický kostel nyní
- Obrázek č. 14** – Pomník padlým za Těšínsko
- Obrázek č. 15** – Pomník padlým za Těšínsko
- Obrázek č. 16** – Památník obětem dělnické stávký
- Obrázek č. 17** – Oběti dělnické stávký
- Obrázek č. 18** – Zázračná studánka vedle kapličky
- Obrázek č. 19** – Kaple sv. Jana Nepomuckého
- Obrázek č. 20** – Synagoga
- Obrázek č. 21** – Důl Žofie
- Obrázek č. 22** – Vize města

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Příklady nářečí

Tabulka č. 2 – Bodování didaktického testu

Tabulka č. 3 – Zastoupení jednotlivých škol

Tabulka č. 4 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 1

Tabulka č. 5 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 2

Tabulka č. 6 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 3

Tabulka č. 7 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 4

Tabulka č. 8 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 5

Tabulka č. 9 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 6

Tabulka č. 10 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 7

Tabulka č. 11 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 8

Tabulka č. 12 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 9

Tabulka č. 13 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 10

Tabulka č. 14 – Celkový počet dosažených bodů jednotlivých tříd

Tabulka č. 15 – Celkový počet dosažených bodů jednotlivých škol

Tabulka č. 16 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 11

Tabulka č. 17 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 12

Tabulka č. 18 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 13

Tabulka č. 19 – Bodové hodnocení testové úlohy č. 14

Tabulka č. 20 – Celkový počet dosažených bodů jednotlivých tříd v bonusových otázkách

Tabulka č. 21 – Celkový počet dosažených bodů jednotlivých škol v bonusových otázkách

Seznam grafů

Graf č. 1 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 1

Graf č. 2 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 2

Graf č. 3 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 3

Graf č. 4 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 4

Graf č. 5 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 5

Graf č. 6 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 6

Graf č. 7 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 7

Graf č. 8 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 8

Graf č. 9 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 9

Graf č. 10 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 10

Graf č. 11 – Celková procentuální úspěšnost jednotlivých tříd

Graf č. 12 – Celková procentuální úspěšnost jednotlivých škol

Graf č. 13 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 11

Graf č. 14 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 12

Graf č. 15 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 13

Graf č. 16 – Procentuální úspěšnost testové úlohy č. 14

Graf č. 17 – Celková procentuální úspěšnost jednotlivých tříd v bonusových otázkách

Graf č. 18 – Celková procentuální úspěšnost jednotlivých škol v bonusových otázkách

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Didaktický test

Příloha č. 2 – Ukázky vypracovaných didaktických testů

Příloha č. 3 – Plán města

Příloha č. 4 – Pověst o vzniku Orlové

Příloha č. 5 – Pracovní list: Pověst o vzniku Orlové

Příloha č. 6 – Pracovní list: Práce s plánem města

Příloha č. 7 – Pracovní list: Vyznáš se v jízdním řádu?

Příloha č. 8 – Karty na rozdělení do skupin

Příloha č. 9 – Obsah časové schránky

Příloha č. 10 – Plakát putování po staré Orlové

Příloha č. 11 – Pracovní list: Jak se dostaneme do staré Orlové?

Příloha č. 12 – Tabulka: Jméno bratrů

Příloha č. 13 – Plán oblasti

Příloha č. 14 – Pracovní list: Kostel Narození Panny Marie

Příloha č. 15 – Pracovní list: Zámek a zámecký park

Příloha č. 16 – Pracovní list: Dělnický dům

Příloha č. 17 – Pracovní list: Židovský templ

Příloha č. 18 – Pracovní list: Evangelický kostel

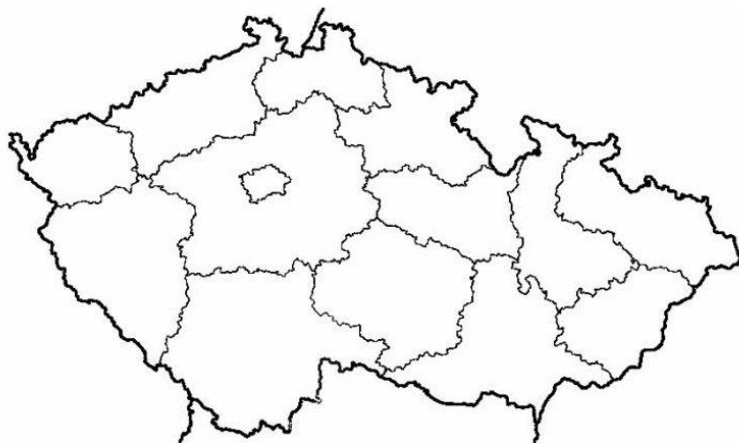
Příloha č. 19 – Pracovní list: Důl Žofie

Příloha č. 1 – Didaktický test

Didaktický test – Orlová

Za pomoci mapy doplň do textu.

1. Orlová se nachází v _____ kraji.
2. Orlová leží nedaleko hranic s _____ (stát).
3. Na slepé mapě vyznač kraj, ve kterém se Orlová nachází.

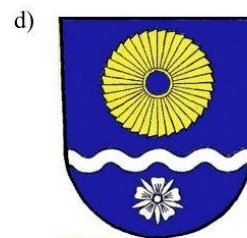
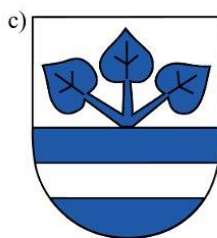
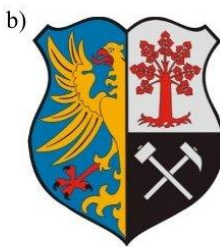
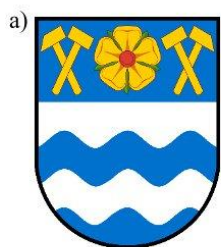

Zakroužkuj správnou odpověď.

4. Starostou/tkou Orlové je:

- a) Mgr. Miroslav Chlubna b) Ing. Tomáš Kuča c) Lenka Brzyszkowská d) MUDr. Jiří Michalík

5. Z následujících obrázků vyber znak Orlové:

6. Karvinsko je spjato s těžbou:

- a) černého uhlí b) dřeva c) zemního plynu d) ropy

7. Kaple sv. Jana Nepomuckého se nachází v této části:

- a) Orlová Město b) Orlová Poruba c) Orlová Lutyně d) Orlová Lazy

8. Důl Žofie (Fučík) se nachází v této části:

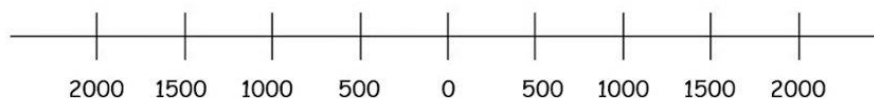
- a) Orlová Město b) Orlová Poruba c) Orlová Lazy d) Orlová Lutyně

9. Většina budov ve staré Orlové (Orlová 1 – náměstí) byla zbourána z důvodu:

- a) jen tak b) poddolování c) nákladné rekonstrukce d) přírodní katastrofy

10. První zmínka o Orlové pochází z roku 1223 z listiny vratislavského biskupa Vavřince. Na časové ose zaznač tento rok.

BONUS:

11. K vybraným slovům napiš synonymum.

cukle - _____ kobzole - _____

stryky - _____ štrample - _____

12. Na území staré Orlové se nacházel zámek, která sloužil za 2. světové války jako:

- a) nemocnice b) sirotčinec c) škola d) sklad válečné munice

13. V Orlové se nacházela jedna z těchto budov:

- a) mešita b) synagoga c) hrad d) bazilika

14. Jezdila v minulém století Orlovou tramvaj?

- a) ano b) ne

Příloha č. 2 – Ukázky vypracovaných didaktických testů

Didaktický test – Orlová

Za pomoci mapy doplň do textu.

1. Orlová se nachází v Moravskoslezský kraji. ✓ 1
2. Orlová leží nedaleko hranic s Polsko (stát). ✓ 1
3. Na slepé mapě vyznač kraj, ve kterém se Orlová nachází.

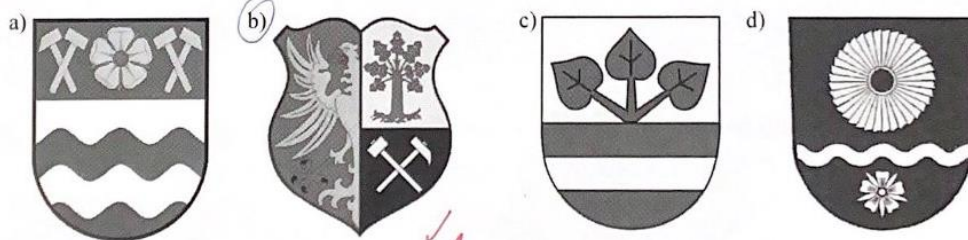

Zakroužkuj správnou odpověď.

4. Starostou/tkou Orlové je:

- a) Mgr. Miroslav Chlubna b) Ing. Tomáš Kuča c) Lenka Brzyszkowská d) MUDr. Jiří Michalík ✓ 1

5. Z následujících obrázků vyber znak Orlové:

6. Karvinsko je spjato s těžbou:

- a) černého uhlí b) dřeva c) zemního plynu d) ropy ✓ 1

7. Kaple sv. Jana Nepomuckého se nachází v této části:

- a) Orlová Město b) Orlová Poruba c) Orlová Lutyně d) Orlová Lazy ✓ 1

8. Důl Žofie (Fučík) se nachází v této části: ✓ 1

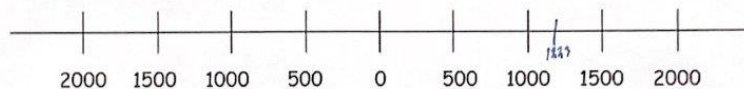
- a) Orlová Město b) Orlová Poruba c) Orlová Lazy d) Orlová Lutyně

9. Většina budov ve staré Orlové (Orlová 1 – náměstí) byla zbourána z důvodu:

- a) jen tak b) poddolování ✓ 1 c) nákladné rekonstrukce d) přírodní katastrofy

10. První zmínka o Orlové pochází z roku 1223 z listiny vratislavského biskupa Vavřince. Na časové ose zaznač tento rok.

BONUS:

11. K vybraným slovům napiš synonymum.

cukle - boty ✓

kobzole - brambor ✓

stryky - bramboráky ✓

štrample - Něco podobného jako silonky ale teplejší! ✓ 2

12. Na území staré Orlové se nacházel zámek, který sloužil za 2. světové války jako:

- a) nemocnice ✓ b) sirotčinec c) škola d) sklad válečné munice

13. V Orlové se nacházela jedna z těchto budov:

- a) mešita b) synagoga ✓ c) hrad d) bazilika

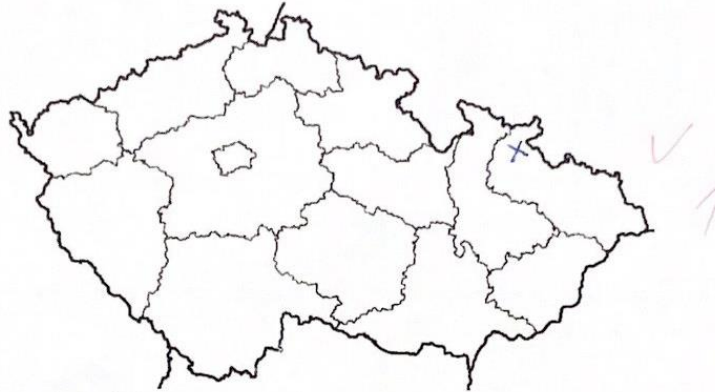
14. Jezdila v minulém století Orlovou tramvaj?

- a) ano ✓ b) ne

Didaktický test – Orlová

Za pomoci mapy doplň do textu.

1. Orlová se nachází v jihočeském kraji. 0 0
2. Orlová leží nedaleko hranic s _____ (stát).
3. Na slepé mapě vyznač kraj, ve kterém se Orlová nachází.

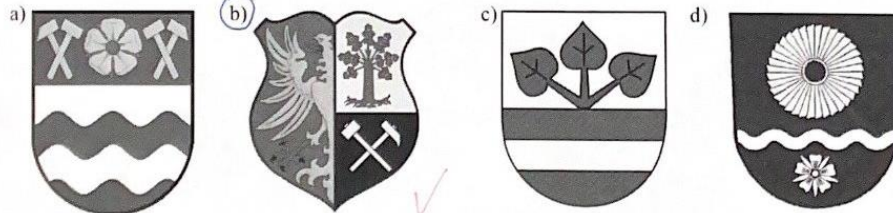

Zakroužkuj správnou odpověď.

4. Starostou/tkou Orlové je:

- a) Mgr. Miroslav Chlubna b) Ing. Tomáš Kuča c) Lenka Brzyszkowská d) MUDr. Jiří Michalík

5. Z následujících obrázků vyber znak Orlové:

6. Karvinsko je spjato s těžbou:

- a) černého uhlí b) dřeva c) zemního plynu d) ropy ✓ 1

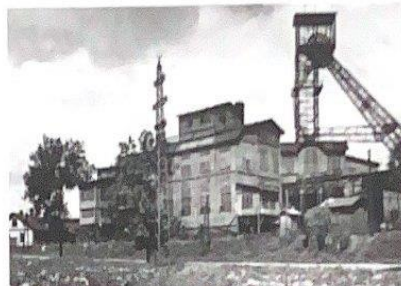
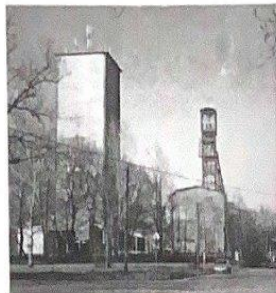
7. Kaple sv. Jana Nepomuckého se nachází v této části:

- a) Orlová Město b) Orlová Poruba c) Orlová Lutyně d) Orlová Lazy ✓ 1

8. Důl Žofie (Fučík) se nachází v této části:

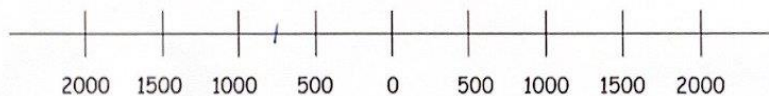
- a) Orlová Město b) Orlová Poruba c) Orlová Lazy d) Orlová Lutyně

9. Většina budov ve staré Orlové (Orlová 1 – náměstí) byla zbourána z důvodu:

- a) jen tak b) poddolování c) nákladné rekonstrukce d) přírodní katastrofy

10. První zmínka o Orlové pochází z roku 1223 z listiny vratislavského biskupa Vavřince. Na časové ose zaznač tento rok.

BONUS:

11. K vybraným slovům napiš synonymum.

cukle - boty

kobzole - _____

stryky - _____

štramply - pučičky

12. Na území staré Orlové se nacházel zámek, který sloužil za 2. světové války jako:

- a) nemocnice b) sirotčinec c) škola d) sklad válečné munice

13. V Orlové se nacházela jedna z těchto budov:

- a) mešita b) synagoga c) hrad d) bazilika

14. Jezdila v minulém století Orlovou tramvaj?

- a) ano b) ne

Plán města Orlová

- Město
- Lazy
- Poruba
- Lutyně

1. Kaple sv. Jana Nepomuckého

2. Radnice

3. Evangelický kostel

4. Kostel Narození Panny Marie

5. Důl Žofie

6. Gymnázium a Obchodní akademie

Vypracovaly: Denisa Matejasová a Kateřina Portešová

Zdroj: vlastní tvorba

Zdroj: vlastní tvorba, canva obrázky

JURA, František. Staré pověsti slezské. Ilustroval Jan HORA, ilustroval Oldřich CIHELKA. Plzeň: K. Veselý, 1993. Pověsti. ISBN 80-901439-1-1.

Příloha č. 5 – Pracovní list: Pověst o vzniku Orlové

Pracovní list

Jméno a příjmení: _____

POVĚST O VZNIKU ORLOVÉ

? 1. Jak se jmenovali kníže a kněžna vystupující v pověsti?

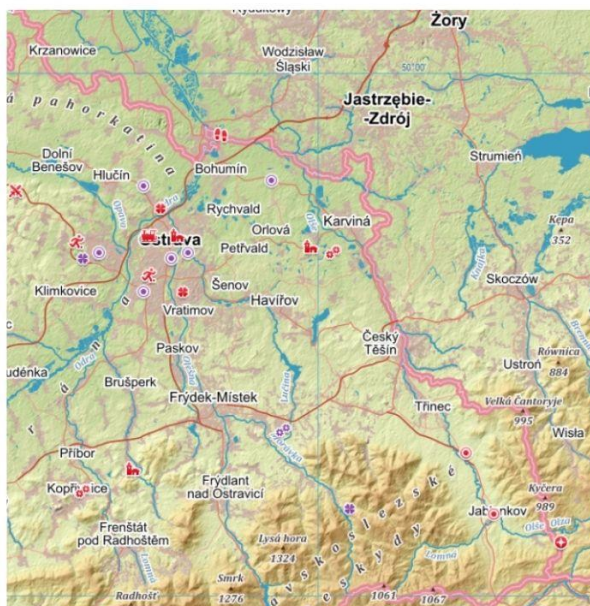
? 2. Kde se kníže se svou družinou vydal?

? 3. Kdo vyrušil skupinu při odpočinku?

? 4. Proč kněžna náhle porodila?

5. V pověsti se zmiňuje staré hradiště nad Olzou. Olza je polský název pro řeku Olši. Na mapě řeku zazač.

Nápověda: Řeka Olše protéká přes Jablunkov, Třinec, Český Těšín a pokračuje až za Karvinou.

? 6. V pověsti zazněly symboly, které nalezneme na znaku města. Víš, které to jsou?

Možná ti napoví znak města.

? 7. Co symbolizují ve znaku kladiva?

 8. Z následující nabídky vyber nerostnou surovinu, která se těží u nás na Karvinsku.

- a) zemní plyn b) černé uhlí c) vápenec

? 9. Kde můžeme vidět znak Orlové?

Zdroj: vlastní tvorba, canva obrázky

Městský znak [online]. Dostupné z: <https://www.mesto-orlova.cz/cz/mesto/symboly-mesta/>

Příloha č. 6 – Pracovní list: Práce s plánem města

Pracovní list

Jméno a příjmení: _____

PRÁCE S PLÁNEM MĚSTA

1. Znáš některé části Orlové? Pokud ano, napiš je.

2. Napiš, v které části Orlové se nachází rybníky Kališček, Kout a Dub.

3. Který vodní tok vede Orlovou?

4. Ve které části Orlové se nachází kostel Narození Panny Marie?

5. Ve které části Orlové se nachází Gymnázium a Obchodní akademie?

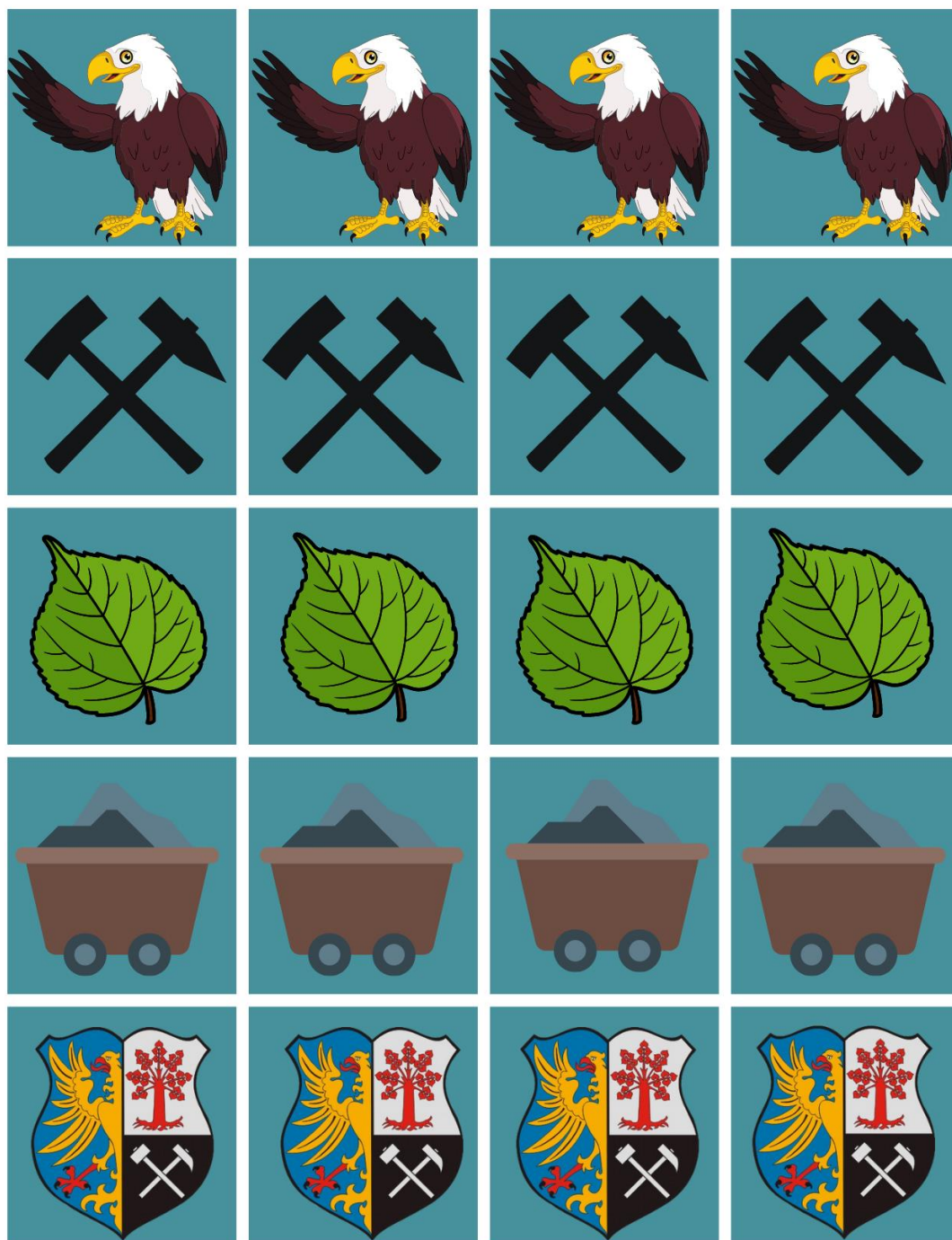

6. V části Orlová - Poruba se nachází ulice, která vede přes celou její část.
Jak se ulice nazývá?

Ohodnot, jak se ti při práci dařilo.

Příloha č. 8 – Karty na rozdělení do skupin

Zdroj: vlastní tvorba, canva obrázky

Městský znak [online]. Dostupné z: <https://www.mesto-orlova.cz/cz/mesto/symboly-mesta/>

Příloha č. 9 – Obsah časové schránky

Dobová pohlednice

Zdroj: Cichá, 2010, s. 54

Píseň ponášmu

Juž zvoněk z věže

*Juž zvoněk z věže volo nas,
do pracy všyscy, juž je čas-Glik auf!
Na vyngěl čako pón i chlop,
Havjyřu, kop go, fury kop-Glik auf!*

*Na dole čymno, žimny glaz,
havjyřa přičis jedyn raz--Glik auf!
Kamrači, prošym, pomóžće,
a mojóm žónke pozdróvće-Glik auf!*

*Jak še žónka dovědzala,
z vělkigo žalu zymdlala-Glik auf!
Zbogym mój mily navěki,
něch či spočynek je leki-Glik auf!*

*Byvej mi zdrovo, žóněčko,
opatruj ty mi džatečko-Glik auf!
Pomodlij še za móm duše,
o to će, babečko, prošym-Glik auf!*

Zdroj: Kadłubiec, 2002, s. 39

Inzeráty regionálních firem

TOVárna na nábytek

**Cingrův dům,
Orlová**

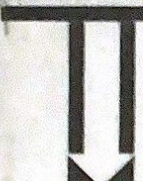
SCHNITZER

Letem Světem

Tyto bytové oběhy byly vyrobeny v Papírně - T. Darčebnické, Orlové a vstřícní ježim majitelům.

**Cingrův dům,
Orlová**

Čištění a barvení pánských, dámských a dětských šatů, jakobí i šálon, pokrývek, košilů, sukavců šití, provádění

A. Šindelář
v Orlové / Tel. 92

TELEFON 101

NÁMĚSTÍ

Decetifidní

DAMSKÉ LÁTKY

VĚŠÁKY pro DEVEŠTY

Pánská móda

Mední závod

**Albin Chamrad,
ORLOVÁ**

Elektro a radio

početky, vařičky, vlničky, k dovozu, včelnicím a firmám

Elektroferra,
spol. s r. o. v Orlové
Telefon číslo 98.

Niklování kovů - nahřívání akumulačních

Solární opalovač

Kde neopálíte nebezpečně? díky fuzurní a cizozemské, předřizované desky, látky perlovcové i chladí, ořisky, řezby všeho druhu, veškeré nástroje osvědčených značek, zámky, nábytkové a stavební kování a veškeré potřeby pro stavební a nábytkové strojírenství za konkurenční levné ceny, jen u firmy

Dvoctřídní zboží

R. ŠAFRATA, M. Ostrava,
Kostelní ulice 35-37 / Telefon 10-14

Jedine odborný závod tohoto druhu na Ostravsku!
Kuchyňské vybavení, garnitury, přímý dovoz africké trávy!

**KAVA
CAJ
KAKAO**

**KAFFEE
TEE
CACAO**

LAMPLOTA

Hračky

ROŠTIL

BRÁVATY

LIMCEKEDCO

BURAVICE

liberka prádla

Emil Chamrad
Orlové, dům.

ŠIE

HOLE

ČEPICE

PONDŽKY

K. ŽELEZNÍ

Zkoušený zubní technik

Zdroj: Cichá, 2010, s. 71

Dopis budoucím generacím

Milé děti,

píšeme Vám z roku 1923, kdy naše město slaví výročí 700 let od první zmínky o jeho existenci. Chtěli bychom se s Vámi podělit o naše myšlenky, naděje a přání, a také Vám předat několik zpráv o životě v našem městě.

V naší době je město plné naděje a optimismu. Rozvíjí se zde průmysl, místní ekonomika prosperuje a občané si užívají krásy zdejší přírody. Těžba uhlí přináší nové příležitosti a mnoha lidí se k nám za prací stěhuje a nalézá zde novou domov. Jednou z dominant Orlové je bezpochybně římskokatolický kostel. V jeho blízkosti se nachází krásný zámek s parkem.

Chtěli bychom Vám povědět také o synagoze v Orlové, která se nachází v blízkosti evangelického kostela. Schází se zde místní židovská komunita k modlitbám a slavnostem. Je to názorná ukázka toho, jak může mnoho kultur existovat vedle sebe.

V Orlové žije mnoho lidí, kteří jsou hrdí na svůj původ a snaží se, aby naše město bylo nadále krásné a přívětivé pro každého. Sice si nejsme jisti, jak bude život v Orlové vypadat, až se dopis dostane k Vám, ale doufáme, že budete nadále pokračovat v našich stopách a uděláme tak z Orlové ještě lepší místo pro život.

S pozdravem Amélie a Zbyšek H.

Úkol

Vydej se po stopách staré Orlové a získej přibližnou představu o tom, jak město v minulosti vypadalo.

Plněním různých úkolů v pracovních listech, získáš indicie, které tě navedou na stopu bratrů, jenž založili Kamenouhelné doly Orlová -Lazy. Přijdeš na příjmení bratří?

Příloha č. 10 – Plakát putování po staré Orlové

PUTOVÁNÍ PO STARÉ ORLOVÉ

Zdroj: na kresbách se společně podílely Denisa Matejasová a Kateřina Portešová

Příloha č. 11 – Pracovní list: Jak se dostaneme do staré Orlové?

JAK SE DOSTANEME DO STARÉ ORLOVÉ?

501 **Lazy-Město-Poruba-Lutyně,Zátiší-Dětmarovice**

Platí od 11.12.2022 do 9.12.2023

878501

Jízdní řády MHD Orlová

Přepравu zajišťuje: ČSAD Karviná a.s., Bohuminská 1876/2, 735 06 Karviná - Nové Město, provozovna Orlová, tel. 602 873 100, www.3csad.cz

opatrně aniž

km	TPZ	TC	2	202	4	204	6	56	206	8	208	10	210	12	212	14	214	216	218	
0	6,7,150	28 od																		
1	6,7,150	27																		
4	7,150	26																		
6	3	6,7,150	25																	
10	7,150	24																		
7	4	6,7,150	23																	
8	5	7,150	22																	
9	6	7,150	21																	
9	6	7,150	20																	
9	6	7,150	19																	
10	7	7,150	18																	
11	8	7,150	17																	
11	8	7,150	16																	
12	9	7,150	15																	
12	9	7,150	14																	
13	10	15,150	13																	
14	11	15,150	12																	
15	12	15,150	11																	
16	13	15,150	10																	
16	13	15,150	9																	
18	15	15,150	8																	
18	15	15,150	7																	
19	16	15,150	6																	
19	16	15,150	5																	
19	16	15,150	4																	
20	17	15,150	3																	
21	18	15,150	2																	
21	18	15,150	1																	

1. Napiš název zastávky, která je nejbliž ke škole.

2. Kterým spojem pojedeme, jestliže potřebujeme vyjet po deváté hodině?

3. Na plánu jsou vyznačeny zastávky, vyjždíme ze zastávky **Lutyně, střed** do zastávky **Město, náměstí**. Podle jízdního řádu zaznač do plánu trasu autobusu.

Zdroj: canva obrázky, mapy.cz

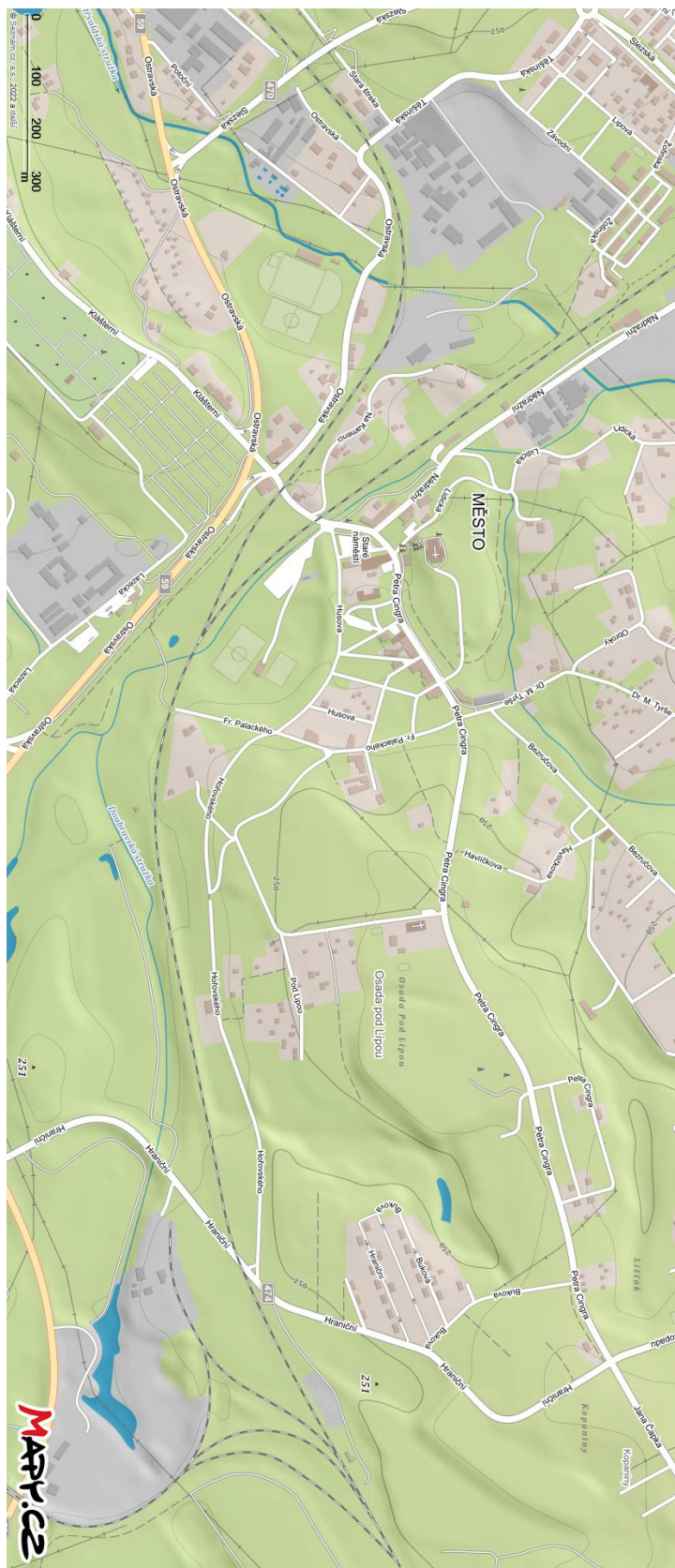
MHD Orlová [online]. nedatováno [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.3csad.cz/cz/autobusova-doprava/jizdni-rady/mhd-orlova>

Příloha č. 12 – Tabulka: Jméno bratrů

JMÉNO BRATRŮ:

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Příloha č. 13 – Plán oblasti

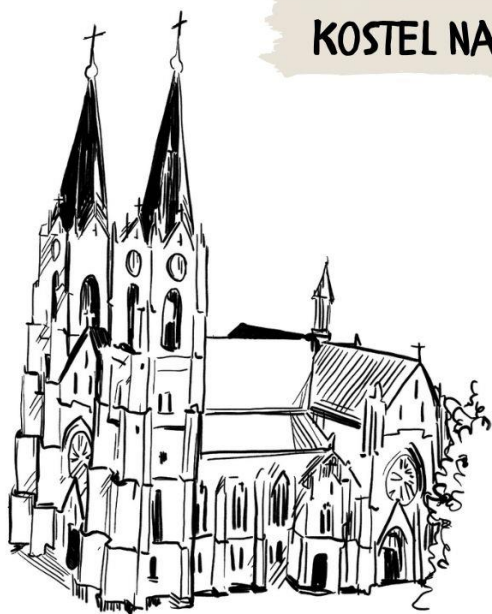

Zdroj: mapy.cz

Příloha č. 14 – Pracovní list: Kostel Narození Panny Marie

Pracovní list 1

Název skupiny:

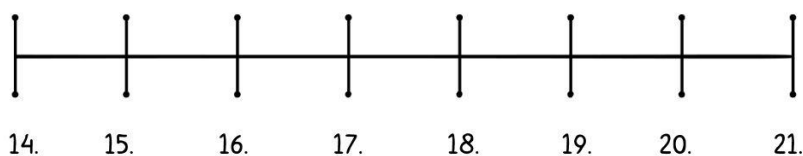

KOSTEL NAROZENÍ PANNY MARIE

- Přezdívan také "Slezské Hradčany".
 - Vznikl přestavbou původního gotického kostela z roku 1466.
 - Spolu se schodištěm, sochami a ohradní zdí je památkově chráněn od roku 1958.
 - V kostele se dochovaly dva původní zvony z roku 1435 a roku 1534.
 - V roce 2020 byly zavěšeny do věže další dva zvony. Sv. Martin a Sv. Barbora.
- Sv. Barbora nese nápis: "Svatá Barboro, oroduj za nás, zvláště za horníky."
- Kostelu vlivem poddolování hrozila demolice. Před zbouráním jej zachránil místní farář Antonín Huvar za pomoci farníků. V jeho činnosti pokračovali další faráři.

1. Na časové ose vyznač roky, z kterých pochází původní zvony.

2. Spočítej schody vedoucí ke kostelu. Nejdřív pouze odhadni a poté spočítej.

odhad =

skutečnost =

3. Kdo je patronkou horníků?

4. Kdo zachránil kostel před demolicí?

Spoj následující roky: přestavba kostela, od kdy je kostel chráněná památka, z kterého roku pocházejí původní zvony a rok, kdy byly zavěšeny nové zvony. Spojením těchto roků získáš počáteční písmeno příjmení bratří, kteří začali s těžbou na Orlovsku.

- 2014 • 1466 • 2022
- 1958 • 2020 • 1534
- 1918 • 1435 • 1945

Nezapomeň písmeno napsat do tabulky !

Příloha č. 15 – Pracovní list: Zámek a zámecký park

Pracovní list 2

Název skupiny:

ZÁMEK A ZÁMECKÝ PARK

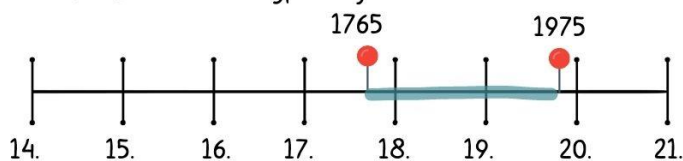
- Stával nedaleko kostela Narození Panny Marie.
- Zámek byl vybudován roku 1765.
- Později byl zámek využíván jako nemocnice. Součástí byl také zámecký park, který sloužil jako odpočinková zóna pro pacienty.
- Úředním jazykem v nemocnici byla němčina.
- Vlivem poddolování měl zámek špatnou statiku, došlo dokonce k propadu jedné chodby zámku.
- V roce 1975 byl zámek zbourán.

1. Na plánu vyznač, kde se mohl zámek přibližně nacházet.

? 2. Jak dlouho zámek stál? Vypočítej.

? 3. V parku se nachází dřevina Ginkgo biloba. Vyluští přesmyčku a zjistíš český název dřeviny.

JNINA DUAYČVOLLNO

Do tabulky запиš čtvrté písmeno českého druhového jména dřeviny.

Jestliže si nevíš rady, vyhledej pomocí latinského názvu na internetu nebo na informační tabuli.

Zdroj: vlastní tvorba, canva obrázky, mapy.cz

Kresba: Kateřina Portešová

Příloha č. 16 – Pracovní list: Dělnický dům

Pracovní list 3

Název skupiny:

DĚLNICKÝ DŮM

- Kulturní, sportovní a politické centrum Orlové.
- Dům se společenskými místnostmi a restaurací.
- Sdružovali se zde horníci, kteří dávali najevo svou nespokojenost s pracovními a životními podmínkami.
- Konaly se zde výstavy a přednášky.

Zajímavost: V prostorech dělnického domu byl zatčen komunistický poslanec Klement Gottwald.

1. V dělnickém domě byly pořádány přednášky vysokoškolskými učiteli. Cena jedné přednášky byla 40 haléřů na osobu. Pro studenty a dělníky 20 haléřů. Horník si v té době vydělal za směnu 4 koruny a 10 haléřů. Kolik přednášek by si horník mohl dovolit zaplatit z jedné směny?

Cena přednášky pro studenta/dělníka (horníka):

Částka, kterou horník vydělá za směnu:

Horník si za jednu směnu může dovolit _____ přednášek.

V řadě písmen vypadlo jedno písmenko. Přijdeš na to které? Zapiš do tabulky.

A, B, C, D, E, F, G, H, CH, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, U, V, W, X, Y, Z.

Zdroj: vlastní tvorba, canva obrázky

Kresba: Denisa Matejasová

Dělnický dům [online]. nedatováno [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://zapomenutaorlova.muor.cz/misto/4>

Příloha č. 16 – Pracovní list: Židovský templ

Pracovní list 4

Název skupiny:

ŽIDOVSKÝ TEMPL

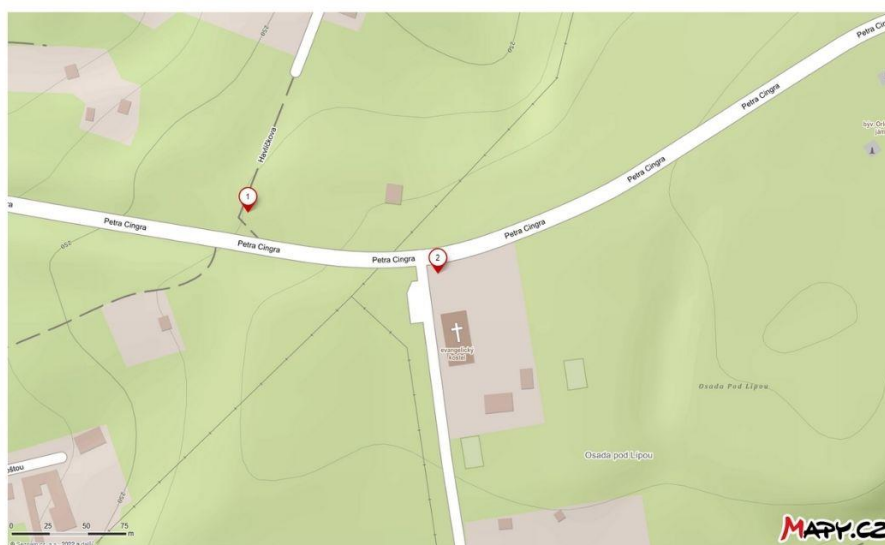
- V Orlové žilo mnoho národů, např. Češi, Poláci, Němci, ale také lidé židovského původu.
- V roce 1910 v Orlové žilo 374 obyvatel židovského původu.
- Židovský templ byl pravděpodobně vystavěn mezi léty 1903 a 1905.
- Templ měl dvě podlaží; v přízemí se scházeli muži a v nadzemní části ženy.
- Po vyhlášení 2. světové války začala německá okupace Orlové, 14. září 1939 byl templ nacisty vypálen.

1. Znáš jiný název pro židovský templ? Napiš.

2. Synagoga se nacházela na ulici Petra Cingra těsně za Evangelickým kostelem, blíže k Osadě pod Lipou. Na mapě vyznač, kde se mohla synagoga přibližně nacházet.

Petr Cingr byl demokratický politik, aktivista a novinář. Které písmeno se ve větě objevuje pouze jednou? Napovím, nejedná se o písmeno B, D, Ř ani G. Zapiš do tabulky.

Zdroj: vlastní tvorba, canva obrázky, mapy.cz

Kresba: Kateřina Portešová

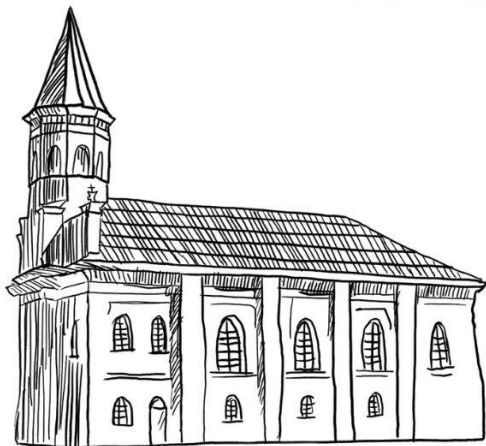
Židovský templ [online]. nedatováno [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://zapomenutaorlova.muor.cz/misto/6>

Příloha č. 17 – Pracovní list: Evangelický kostel

Pracovní list 5

Název skupiny:

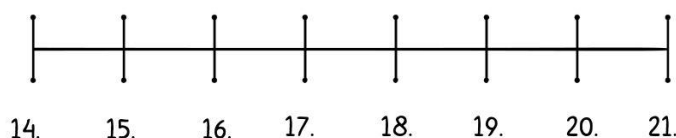
EVANGELICKÝ KOSTEL

- Kostel pochází z roku 1862..
- Postupně k evangelickému kostelu přibyl hřbitov a škola. Jednu dobu zde sídlila škola pro ženská povolání.
- Mše probíhaly v polském jazyce.
- Vzhledem k důlní činnosti byl mnohokrát opravován a hrozila mu taktéž demolice.
- Kostel je chráněn jako kulturní památka.
- Kromě bohoslužeb, zaštiťují různé akce, např. každoroční žehnání motorkářům.

1. Na časové ose vyznač rok, kdy byl kostel vystavěn.

2. Z nabídky vyber, která škola sídlila v prostorech evangelického kostela.

- a) střední průmyslová škola b) střední odborná škola pro ženská povolání c) gymnázium

Vylušti vzkaz v morseově abecedě. Písmena vždy zapiš do čtverců.

•--- ••• •• ■ ■ ■ Nápověda:

---••• •-••• •• ---•• ■ ■ ■ ■

•-•- ■

•-•-•- •• •-•• •• ■ ■ ■ ■

•• •- •-•• •••• ■ ■ ■ ■ ■

•-•• •• ••• •- •- •- ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

•-•• •- ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

A	•-	J	•---	T	-
B	---•••	K	-•-	U	••-
C	-•••	L	•-••	V	•••-
D	-••	M	--	W	••-
E	•	N	-•	X	-••-
F	••••	O	---	Y	-••-
G	--•	P	•-••	Z	-•••
H	••••	Q	--•-		
CH	----	R	•-•		
I	••	S	•••		

Zdroj: vlastní tvorba, canva obrázky
Kresba: Denisa Matejasová

Příloha č. 18 – Pracovní list: Důl Žofie

Pracovní list 6

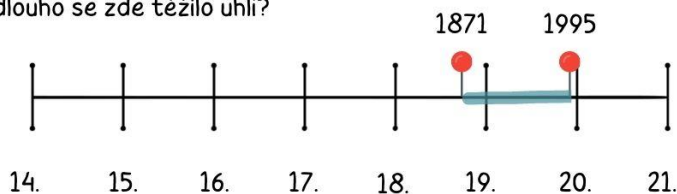
Název skupiny:

DŮL ŽOFIE

- Bývalý černouhelný důl.
- Také znám pod názvem Fučík 5.
- Těžba na dole byla zahájena v roce 1871.
- Důl zajišťoval elektrinu pro zdejší zámek.
- Těžba byla ukončena v roce 1995.

? 1. Jak dlouho se zde těžilo uhlí?

? 2. V roce 1882 se na dole vytěžilo 60 tisíc tun uhlí. Kolik uhlí vytěžili za jeden měsíc?

3. Slovník hornické mluvy.

zicherka - hornická lampa
šichta - pracovní směna
armada - důl ČSA
hajcman - železná výztuž

cechovat - evidovat se na směně
borok - chudák
rubaň - pracoviště, kde se dobývá hornina
šachta - důl

? Pomocí hornického slovníku vylušti přesmyčku. Při ražení chodeb v dole se využívá železná výztuž, která se nazývá

N G M A J H A

Poslední písmeno vzniklého slova napiš 2x do tabulky.

Zvládli jsme to!

Zdroj: vlastní tvorba, canva obrázky

Kresba: Denisa Matejasová

Důl Žofie [online]. nedatováno [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://zapomenutaorlova.muor.cz/misto/12>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Denisa Matejasová
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Regionální vlastivěda a její využití v primární škole (Karvinsko)
Název v angličtině:	Regional homeland studies and its use in primary school (Karvinsko)
Anotace práce:	Diplomová práce pojednává o regionální vlastivědě a jejím využití v primární škole. V teoretické části se zabýváme především charakteristikou města Orlová, jenž se nachází na Karvinsku. Dále vymezením vlastivědy v RVP ZV a pojmy souvisejícími s regionální vlastivědou. Empirická část poskytuje výsledky výzkumného šetření, jenž zjišťovalo, jaké mají znalosti žáci 5. ročníků o Orlové. Praktická část práce je zaměřena na návrh projektu.
Klíčová slova	Region, regionální princip, regionalismus, regionální identita, regionální vlastivěda, město Orlová
Anotace práce v angličtině:	The Master's thesis deals with regional homelands studies and its use in primary school. The theoretical part deals with the main characteristics of the town Orlová, that is based in the region of Karvinsko. Latter part of the thesis is dedicated to the definition of homeland studies in the RVP ZV, plus the additional definition of concepts related to the topic. The empirical part of the work gives and explains the results of a research investigation where the main goal was to find out what kinds of knowledge the students of 5 th grade have about Orlová. The practical part is focused on the project proposal.

Klíčová slova v angličtině:	Region, regional aspect, regionalism, regional identity, regional homeland studies, town Orlová
Přílohy vázané v práci:	27 s.
Rozsah práce:	96 s.
Jazyk práce:	český